

România literară

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

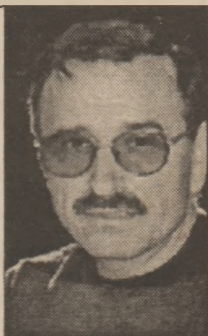
3 - 9 iulie 2002
(Anul XXXV)

26

literatură

paginile

16 Proză de
17 Petru
18 Cimpoeșu

literatură

paginile

10 La o nouă lectură
11 Șerban
11 Foarță

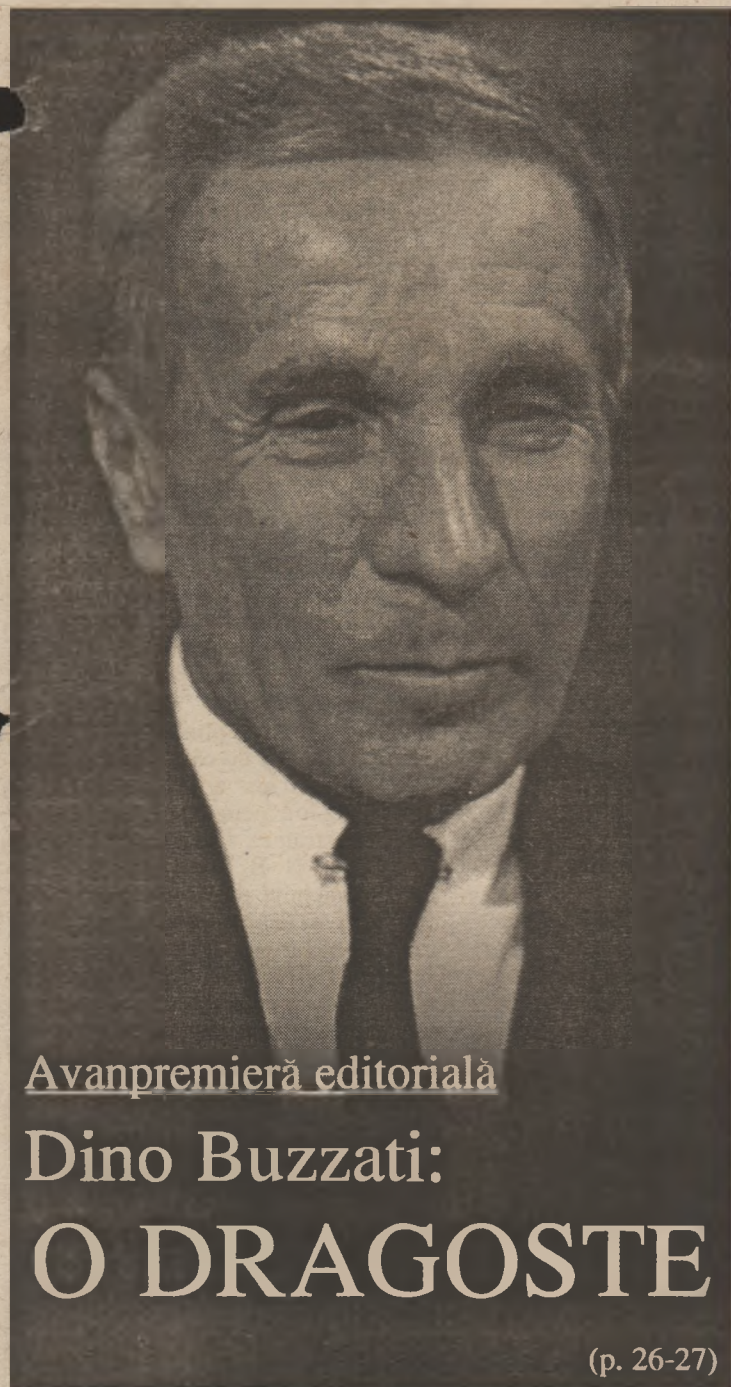
literatură

paginile

20 Alexandru
21 Ciorănescu
21 inedit

11015/106

Avanpremieră editorială

Dino Buzzati:

O DRAGOSTE

(p. 26-27)

EDITORIAL de Nicolae Manolescu

Esteți și militanți

NTR-UN articol recent din *Luceafărul*, pe care Cronicarul revistei noastre îl comentează în numărul viitor, dl Alexandru George îl evocă pe Vladimir Streinu dintr-un unghi oarecum neașteptat și anume acela al incompatibilității aparente dintre estetul abstrus, cu o vorbă a lui Calinescu, și militantul politic. E o problemă de interes ceva mai larg și care s-a pus la noi, cu multă acuitate, imediat după 1989, când unii intelectuali umaniști au intrat în politică. De la o vreme, prin începutul de profesionalizare a clasei politice, rolul intelectualului în organizațiile civice sau politice a fost dat uitării. Discuția merită să fie totuși reluată, fiind una aproape permanentă în istoria noastră, poate și pentru că perioadele de tranziție au abundat, iar rolul politic nemijlocit al scriitorilor și artiștilor mai ales în asemenea perioade a fost evident.

În principiu, nimic nu silește pe protagonistul umanioarelor să se angajeze în viața politică, dar nici nu-l oprește. Devenită profesie, politica și-a recrutat cadrele, în toate țările, aproape exclusiv din intelectuali. La nivelul liderilor, procentul se apropie de sută la sută. Acești intelectuali au fost, în Franța, de exemplu, în majoritate, fie absolvenți ai Școlii Normale Superioare, fie ai Școlii Naționale de Administrație. Înainte de a fi "énarques", au fost așadar "normaliens": un pas înainte pe calea specializării studiilor s-a făcut, cum se vede. Astăzi în multe țări, politicienii sînt absolvenți ai facultăților de studii politice sau economice. Dar nu numai. Printre ei se află un procent important de medici, juriști, oameni de afaceri și chiar artiști.

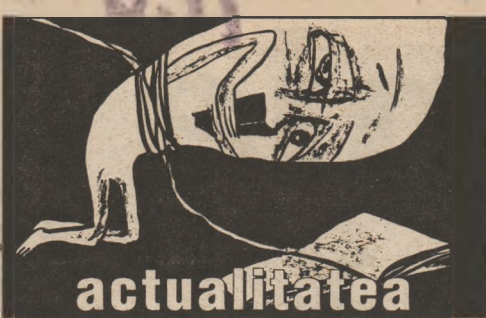
Acestea fiind zise, este evident că numărul mare de militanți politici dintre esteți nu reprezintă un semn de normalitate. Numărul acesta crește direct proporțional cu anormalitatea. Iar epocile de tranziție sînt, cel puțin din punctul de vedere al existenței unei clase politice, anormale. Se presupune că vechea clasă a trebuit să fie înlocuită în absența, încă, a uneia noi. Așa s-a întâmplat de exemplu cu puțin înainte de 1848. Factorii progresiști și chiar revoluționari nu erau de găsit în marea boierime care dădea

aproape numai "tombatere" (adică retrograzii vremii). Ei s-au recrutat din boierimea mică și mijlocie și, în sud, dintre țigoveți, adică exact din păturile din care proveneau cei mai mulți scriitori și artiști. O generație de scriitori a redescoperit, cu prilejul evenimentelor anului 1848, drumul spre politică și spre civism. Dacă privim cu atenție istoria, observăm că acest lucru se petrece mai ales în împrejurări excepționale. De pildă, în anii '60-'70 ai secolului XIX, când mișcarea conservatoare trebuia întărită contra supremației "roșilor", care prelungeau artificial și ineficient spiritul pașoptist, au intrat în politică junimiștii, scriitorii, cei mai mulți. Sau după Războiul de Întregire, când partidul conservator a dispărut și a reînviat spiritul național și popular, au făcut politică numeroși scriitori, cu vederi de extremă dreapta, Goga, Iorga, Eliade, dar, în contrapartidă, și scriitori cu vederi liberale și democratice, E. Lovinescu și ceilalți critici mari.

Niciodată totuși mai mult ca după 1989 nu s-a pus mai acut de către scriitori întrebarea: "Dacă nu noi, cine?" În adevăr, cine? Foștii comuniști din al doilea rînd al nomenclaturii? Bătrînii țărăniști ori liberali antebelici împuținați de închisorile comuniste? Pînă la ivirea unor tineri specialiști în administrație ori politologie (și care n-au neapărat cu toții vocație militantă), rezerva de cadre a societății civile și politice, s-a dovedit a fi furnizată de scriitori, artiști, pe scurt, de esteți. Regula aceasta ar fi, și nu doar la noi (în Franța, cea mai vie prezență a scriitorilor în politică din secolul XX a fost între anii '30, cînd înflorea fascismul, și anii '50, cînd înflorea comunismul trecînd prin anii războiului!): esteții fac politică în momente de criză și în locul altora. Îi împinge la asta conștiința că e nevoie de ei. Se retrag însă, de obicei, tot așa de rapid cum se implică. Ambițiile lor rămîn totuși de altă natură. Politica fiind pentru ei o problemă de conștiință și nu o profesie, sînt regretați moralmente, dar nu rechemăți după ce lucrurile intră pe un fagaș cit de cit firesc. În general, nu-i cheamă nimeni: vin singuri. Cînd se simt necesari. Și nu sînt dați afară. Cedează singuri locul, întorcîndu-se la uneltele lor. ■

Nominalizările la
PREMIUL PROMETHEUS

(p. 7)

actualitatea

DAC-AR fi să dăm crezare ziarului *Ziua* — și de ce nu i-am da? — orele lui Ioan Mircea Pașcu în funcția de ministru sunt numărate. N-am devenit atât de naiv încât să iau de bun orice articol din presa dâmbovițeană. Am ajuns să mă uit cu lupa neîncrederii chiar la știrile de presă care-mi fac plăcere. Or, un titlu precum „Casa Albă cere capul lui Pașcu” n-are cum să-mi displacă, mai ales că machetatorii lui Sorin Roșca Stănescu au găsit o ilustrație sugestivă: în timp ce ministrul lui Năstase stă capra, președintele Bush pare a-și îndrepta palma, ca o ghilotină, spre ceafa rotofeie a mai-marelui peste armata română.

Că o cerere privind eliminarea lui Pașcu a venit sau nu de la Casa Albă e secundar. Dacă a venit, e destul de trist pentru România: înseamnă că indivizii aflați în fruntea țării n-au nici cea mai mică intuiție privind jocurile politice internaționale. E ca și cum, invitat fiind la o recepție de înaltă clasă, gazda ajunge să-ți atragă atenția că ai pantofii plini de noroi și că e cazul să-i cureți înainte de a pași pe parchetul bine dat cu ceară. Dar că Ioan Mircea Pașcu trebuie demis, e limpede ca lumina zilei.

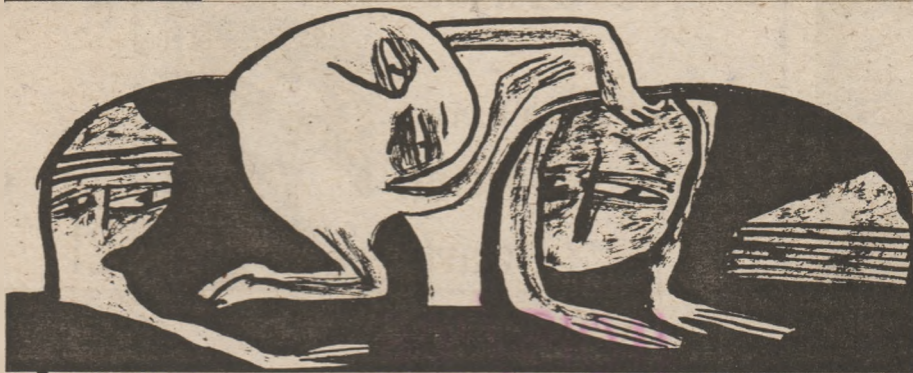
Psihologicește vorbind, îmi închipui ce tortură trebuie să fie pentru cineva căruia i sa refuzat viza americană să se afle într-o funcție care-l obligă să facă tocmai jocul americanilor. E ca și cum i-ai fi cerut unui anticomunist înveterat să militeze pentru intrarea României în alianța sovietică. Probabil că destui inși din administrația americană au studiat dosarul actualului ministru al apărării român și cu siguranță vor fi descoperit lucruri dizgrațioase privind întâmplarea din 1989. La rândul său, dl. Pașcu știe ce știe și continuă să tacă apăsător.

Dar să-i lăsăm pe americani. Problema e că dl. Pașcu a adunat în interior o asemenea cantitate de antipatie, încât n-ar fi fost nevoie de nici un telefon din exterior pentru ca dl. Năstase să-i facă vânt. Articolul din *Financial Times*, venit în replică la incredibila amenințare cu moartea proferată la adresa ziaristilor pașcului de către oamenii pașcului, ar fi trebuit să determine urgenta aruncare peste bord a împricinatului. Dacă dl. Pașcu nu știe câtă greutate are un astfel de articol în lumea politicii occidentale, dl. Năstase știe cu siguranță. și totuși, premierul n-a făcut nimic pentru a spăla

contrafort

de Mircea Mihăieș

Între celular și celulită

măcar onoarea propriului cabinet — pentru că de onoarea țării ne-am lămurit cât îi pasă.

DACĂ un articol din presa britanică e tratat ca o simplă informație la gazeta de perete a sindicatului pensionarilor, vă dați seama de câtă atenție s-a bucurat protestul Clubului Român de Presă care cerea — auzi, naivitate! — demisia lui Pașcu. Nici avertismentul faimoasei asociații *Reporters sans Frontières* n-a străbătut stratul de ceară și nesimțire din urechile înalților pesedei. Dacă Bucureștiul se face că plouă, fiți siguri că Washingtonul a luat act de originala formă de protest a ziaristilor față de prigonitor: în timp ce trecea în revistă, alături de ambasadorul Michael Guest, trupele ce urmau să plece în Afganistan, jurnaliștii din Craiova i-au înmănat ministrului pixurile, urându-i să scrie cu ele cât mai multe drepturi la replică. Să recunoaștem, de la ”legitimizația de golan” a participanților la Piața Universității, arareori s-a protestat în România cu mai multă grație și cu mai mult umor la gesturile abuzive ale puterii.

Dar toate acestea nu reprezintă pentru guvernul de la București decât gesturi fără semnificație. În aroganța lor, n-au luat în considerare nici măcar protestul influentului James Rubin, fostul purtător de cuvânt al Departamentului de Stat. Ceea ce-au făcut țărăniștii — și anume,

suspendarea liderilor asupra cărora planau diverse suspiciuni — n-au făcut sedišii. Nici n-aveau cum: în fond, e vorba de două tradiții și de două experiențe de viață diferite. Oricâte prostii vor fi comis urmașii lui Coposu, nu-i putem compara nici în glumă cu urmașii lui Gheorghiu-Dej și Ceaușescu.

Pentru cei interesați de evoluția procesului de aderare a României la N.A.T.O., beton-armatul complicității în jurul lui Ioan Mircea Pașcu trebuie privit ca o încercare clară de-a pune bețe unui proces pe care prea puțini dintre pesediști îl doresc finalizat. Deși căsătoria e forțată de ambele părți („contextul intrnațional”, „conflictul civilizațiilor”, „întărirea flancului sudic” etc. — știți povestea), e totuși important cum intri în ea. Dacă în calitate de mireasă te comporți ca o (scuzați precizia cuvântului) curvă, nu prea sunt șanse ca o dată măritată să fii tratată ca o doamnă, oricâte eforturi de a te revirginiza va depune soțul obsedat de onorabilitate.

SI MAI e o chestiune: neavând curaj să spună deschis că nu le convine intrarea în N.A.T.O., extremiștii români au inventat, șmechereste, un concept: *integrarea demnă*. De parcă cineva ne-ar fi cerut să intrăm fără demnitate! Deși erau destul de mărișori pe vremea ocupației sovietice, n-am observat ca vreunul din guriștii anti

MacDonald's de azi să fi făcut caz că țara era plină de magazine speciale pentru ruși, sau că tot ce ținea de identitatea națională era terfelit cu o bestialitate inimaginabilă. În clipa de față, a nu dori să fii în N.A.T.O. înseamnă să dorești — direct, imediat și implacabil — distrugerea propriului popor. O distrugere prin înapoiere, prin marginalizare, prin înfometare. Pentru că, oricât ar suna de ciudat, alianța N.A.T.O. este în primul rând o alianță civilizațională. O alianță menită să apere valorile democrației și ale prosperității.

Dar să revin la *integrarea demnă*. Unde e demnitatea când, în ciuda duhurii pestilențiale, numeroase forțe din societate continuă să adore hoitul putrefact al Securității? Ce demnitate e asta — decât una a cinismului absolut — de a pune să trateze cu americanii un ins a cărui biografie nu neapărat proamericană e cunoscută și răscunoscută? Ce demnitate afișăm, când bătrânii ne mor de foame, în timp ce „reprezentanții poporului” își măresc diurnele în valută și nu pot locui decât la hoteluri de cinci stele? Ce demnitate, când un prim-ministru iubitor de cultură română califică drept *pașunistă* arta creată azi în România?

ASOSIT momentul s-o lăsăm mai moale cu „interesul de partid” și cu încăpățânarea de a-i proteja pe securiștii care ani de zile au luptat contra valorilor democrației. Și nu mă refer doar la comportamentul politicianilor. La fel de iresponsabili sunt și destui șefi de gazete ori canale de televiziune. A face o largă popularizare provocărilor unor personaje comice precum Daniela Buruiană înseamnă a face exact jocurile Securității. Varianta feminină (să zicem) infinit mai agresivă a lui Vadim, această Venus cu celular tricolar și celulită verbală s-a întrupat din spuma făcută la gură de vechii securiști, aflați pe punctul de-a fi expuși public. Oricum, mișcarea e plină de interes: n-a trecut nici un an de când Andrei Pleșu era „denunțat” ca agent al Securității. Cum figura n-a mers, iată-l acum *aservit* puterilor străine. Cât despre Mircea Dinescu și H.-R. Patapievici, într-adevăr, se închină altor puteri decât celor din care și-au făcut chip cioplit securiștii și purtătorii lor de cuvânt. E suficient să le arunci o privire pentru a-ți da seama că sunt mult prea inteligenți și talentați pentru a aparține penibilei Securistlandia dintre Carpați și Marea Neagră. ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție,
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 3, 6, 7, 8, 9, 20,
21), SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 10, 11, 15, 29, 30, 31,
32), ECATERINA IONESCU (pag. 4, 5, 14, 19, 22, 26, 27,
28), NINA PRUTEANU (12, 13, 16, 17, 18, 23, 24, 25).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tehnoredactare computerizată: ANCA FIRESCU,
IONELA STANCIU, EDUARD CANDET.

Introducere texte: GETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei

133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089.

Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81).

Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuse Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare

Bătaia la români

ESTE una din ciudăteniile istoriografiei noastre moderne că, aptă a stabili geneza civilizației europene în arcul carpatic, calea anticilor doriene, în drum către Hellada, prin văile Banatului, nașterea limbii latine din cea geto-dacică, renașterea Bizanțului prin crângurile vâlcene, materia firului ombilical ce-i lega pe Burebista și Mihai Viteazul, iar mai pe ocolite și pe mareșalul Antonescu de Nicolae Ceaușescu, n-a abordat, printr-un robust front academic și cu sprijinul colateral al mai multor institute de cercetări pe teme fundamentale, pasionantul studiu al bătaii, ca factor formativ și de permanență în alcătuirea specificului nostru național!

În lumea beneficei urări "bata-te norocul!", a celei de încântare "bata-te să te bata" sau justițiară "bata-l-ar Dumnezeu", a unanimei convingeri că bataia e ruptă din rai, că unde dă mama crește, unde dă tatăl urmează spitalul, semnul de neîndoielnică dragoste la țară este bătaia, de care nevasta aproape că are nevoie, spre a se convinge că este mai departe iubită și ocrotită. Și, ce e drept, s-a bătut pe întinsul patriei, la munte și la șes, până la marea cea mare, din întunecata preistorie în zorile istoriei și mai apoi pe tot întinsul acesteia, ba și după ce, cu vorbele lui Fukuyama, a luat sfârșit, într-o excelentă trecere de mileniu.

Ne-au aplicat bătaii pe toate părțile corpului pocitaniiile în trecere, goți, huni, avari, mongoli de toate spitele, apoi când ne-am statalizat, bătaia în încrengătură cu tortura – atârănarea cu capul în jos deasupra ligheanului cu mangal fumegând – dovedindu-se mijlocul ideal de colectare a impozitelor. Caracteristica acestora a fost spaimoasa sporire și diversificare, punctul cel mai înalt situându-se în epoca fanarioților, când deficitele bugetare se succedau uluitor, mai ceva decât în zilele noastre. Pe atunci, în preajma tratatului de la Adrianopole, pe când ne pregăteam să intrăm în Europa și astfel să luăm parte la globalizare, cu otomanii dați la o parte, birul cel mai nesuferit era tocmai gloaba.

STINGÂND focurile în vetre, ca să nu plătească fumăritul, românii își întăreau vloga, sfidând frigul, ca în iernile de acum, când prețul gigacaloriei tinde să-l ajungă pe al unei Dacii confort. Atunci, sacul autorității îl umpleau micii contribuabili, precum astăzi marii contribuabili sunt exonerați, ca să poată rămâne mari și fiindcă ei știu

numai lua. Corupții fanarioți s-au dus, istoricii conchizând că au avut și părțile lor bune, măcar câte unul dintre ei, la fel cum, în aceste zile defunctului comunism i se află și merite, iar căpeteniilor lui longevivi li se acordă spațiu prioritar la televiziune, ca să ne învețe cum să gândim – istoricește. A deschide televizorul și a nu-i întâlni – cum să le spunem? – pe d-nii Niculescu-Mizil, Cioară, Burtică, pe Adrian Păunescu, după regretata plecare dintre noi a lui Ion Gheorghe Maurer, Ilie Verdet, iar mai demult a energicului general Nicolski – nu se cunosc motivele pentru care acesta a păstrat tăcerea – produce inconfortul așteptării înșelate. Dar poate că nici unul dintre ei n-a bătut cu mâna lui...

Tradiția bătaii la scară, pe care o aplicau țaranilor boierii și arendașii acestora – vezi schiță lui I. L. Caragiale -, bătaia ce făcea parte din obligațiile jandarmului, polițaiului, ținea de o tradiție, riguros respectată. A o prelua de la înaintași, chiar înainte de a deveni naționaliști, a fost pentru regimul comunist o datorie din categoria onoarei. Dacă nu unul din zece, atunci, sigur, unul din douăzeci de români a cunoscut etapele unei anchete la miliție/securitate, simpla aplicare de palme fiind acceptată ca o omenească luare de contact. Freudian vorbind, între cel care bate și cel ce "primește" bătaia se stabilește un raport pe un fond obscur de

sexualitate, pe grade de posesiune, cel bătut devine obiectul plăcerii celui care lovește, iar bătașul, cu cheltuiala de forțe pe care o implică ceea ce se numește o bătaie bună, se supune fascinat unei asmuțiri a simțurilor similară orgasmului.

Desigur, nu toți care bat sunt campioni, după cum nu toți bătașii sunt de o potență în stare să impună oricărei fiice a Evei, încât în respectivele instituții ale puterii se purcedea la o selecție, milițieni și securiști, agitatori și activiști alegându-se dintre cei mai înzestrați, mai talentați, aceia care resimțeau cu mai multă acuitate voluptatea neîntâlnită de a bate – moartea victimei aducând consacrarea. Școala superioară de bătaie a regimului comunist român, cu secțiuni la Pitești și Gherla, avea ca scop final omorul. S-a renunțat la această modalitate de învățământ când s-a ajuns la concluzia că uciderea lentă a prizonierilor politici era mai chinuitoare și dădea mai acute satisfacții celor ce priveau prin vizetă. A reeduca prin moarte reprezenta suprema subtilitate a unui sistem dotat, altfel, cu cele mai perfecționate tehnici ale inducerii suferinței, dintre care nu puține cu venerabile tradiții de la Ginghis-Han și Tamerlan încoace.

UIMIREA, consternarea, revolta, securiștilor pensionați sau reciclați, de a se vedea arătați cu dege-

tul pentru ceea ce a fost, la urma urmei, exercitarea de arte, activitate de cerc restrâns unor persoane deosebit înzestrate și, într-un fel predestinate, este de înțeles. Mai întâi că nu toți au bătut, torturat, ucis, ci doar au dat birocratice îndrumări, pe bază de legi ale luptei de clasă. Alții, geniști, ingineri de sunet, specialiști în coduri, n-au avut nici cel mai mic amestec în represiune. Ei ne apărau de anglo-americani, care ne invidiau realizările și unelteau răsturnarea de regim -, le capturau spionii și uneltele lor locale. Își făceau, așadar, datoria. Și, bineînțeles, nu au bătut personal nici ministrul învățământului, savant înfăptuitor de reforme școlare, nici abilul diplomat Lipatti, nici translatorul lui Ceaușescu, ulterior revoluției ministru și el al relațiilor noastre externe – sau doar ambasador, iată că nu mai știu! N-au bătut profesorii de la Academia Ștefan Gheorghiu, astăzi rectori/prorietari de universități și de posturi de televiziune. Dacă ne gândim mai bine, n-a bătut nimeni, niciodată pe nimeni: pe inginerul Ursu l-a ucis un codeținut, cum tot astfel, de curând un codeținut l-a omorât din bătaie pe un arestat de drept comun. Pur și simplu, gardienii n-au observat, n-au auzit, greșeala umană precum aceea a piloților unui avion care se prăbușește, cu cel care a greșit cu tot. Gardianul neatent se pedepsește, de altminteri. Acela ce poartă vina

morții în arest a unui băiat de șaisprezece ani – Balăsoiu de numele său -, a și fost amendat cu 10% din salariu, pe o lună întreagă. Preț de treizeci de zile amarătul de gardian va mânca pâine neagră, udată de lacrimi...

AZUL Balăsoiu a intrat în vizorul presei, se așteaptă o expertiză medicală. Se va mai scrie, poate, și după aceea. De la groapă, mortul nu se va mai întoarce, pe când poliția este eternă. Când îi moare generalul, i se fac funeralii naționale. Din care motive mor în arestul poliției oameni umili, pe când feciori de bani gata folosesc pașaportul statului și banii babacii spre a bucura de ineditul unor zări necunoscute, departe de necazurile de acasă – aceasta este o întrebare care rămâne fără răspuns. Din vârful piramidei, protegitorii nației au declanșat o anchetă. Sus de tot, pe tavanul lumii, ei respiră un aer atât de rarefiat, încât orice tulburare li se aduce îi exasperează. În nici un caz nu li se poate pune întrebarea de ce când dă ortul popii mai marele poliției i se aduc, cum spus-eserăm, onoruri cu drapel, iar când piere, în cele mai suspecte împrejurări un mărunț făptaș apucat de poliție, trece pe cerul lor numai un nouș de mărimea și tacerea unui miel, numaidecât spulberat.

Că se bate la români ca la fașole, prin instituții anume acreditate, este doar o supoziție a presei hulpave de senzational și pentru care o grabnică reglementare legislativă nu poate întârzia la nesfârșit: este, și este bine că este presa cea de a patra putere în stat, dar tocmai de aceea trebuie să urmeze exemplul celorlalte trei, care-și cunosc stăpânul, tainul cel dulce. Dacă se face vâlvă în cazul decedului unui mărunț hoț de roți auto, intervine Amnesty International, îi mai țin hangul și alții și altele, se compromite primirea țării în forurile la care râvnește. Așa că vezi!

Sfatul astrologului: dacă ești sănătos tun, ferește-te de arest, locul în care maladii necrutătoare, necunoscute ție, dar de pe acum incuibărite în trup, te vor trimite la iuteală pe lumea cealaltă. Sfatul expertului: fiți bogăți, imens de bogăți și, cu toate că nimeni nu este mai presus de lege, veți beneficia de un loc la umbra acesteia, fără nici o legătură cu răcoarea vulgarei celule. Iar de la câteva sute la două mii de miliarde furt calificat, și ca atare supus scripției judiciare, veți fi cu siguranță bătut – dar pe umăr, de către cea mai înțeleghătoare palmă din lume.

Barbu Cioculescu

La o reeditare

DESTUL de rar se întâmplă ca o lucrare de lingvistică să fie reeditată, evident, cu excepția unor dicționare uzuale, de obicei bilingve. Dar când apare din nou o *carte* de lingvistică ea trebuie salutată cum se cuvine. Cu atât mai mult cu cât reeditarea se face nu după zeci de ani, ci după numai patru, cum este cazul cu *Dicționarul de științe ale limbii* (pentru economie de spațiu îl vom indica mai departe prin *D*), publicat pentru prima dată la Editura Științifică în 1997, epuizat repede și retipărit în 2001 la Editura Nemira. Această nouă ediție, impresionantă încă de la prima vedere prin cele peste 500 de pagini ale sale, ne prilejuiește câteva reflecții.

Colectivul de autoare – toate membre ale Catedrei de limba română a Facultății de Litere (București) și anume Angela Bidu-Vrâncănu, Cristina Calărășu, Liliana Ionescu-Ruxândoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan – a rămas același și s-a dovedit a fi format o *echipă*; aceasta explică *omogenitatea* în – totuși! – *diversitatea* atât de accentuată a diferitelor articole.

Acest dicționar *novator* prin scopurile propuse și, mai ales, prin ducerea lor la bun sfârșit n-a avut nici tradiție și nici precedesori. Ceea ce s-a mai scris în domeniu a fost extrem de redus și cu prea puține note de *modernitate* și de *internaționalitate* precum dicționarul de față. Marele merit al *D*-ului, este că, pe lângă articolele privitoare la disciplinele clasice ale limbii, a pus un accent deosebit, pe de o parte, pe ramurile noi ale lingvisticii ca și pe metodele moderne de cercetare și, pe de altă parte, pe o serie de sectoare de graniță, la intersecția a diferite științe în relație cu lingvistica, de ex. *sociolingvistică*, *etnolingvistică*, *psiholingvistică*, *lingvistica matematică*, *neurolingvistică*, toate elaborate cu multă atenție. Uneori chiar s-au surprins specialități "în curs de constituire" ca, de ex., *frazologia*! Acestea toate dau *D*-ului un aer de prosepțime și înfățișează o imagine extrem de largă asupra lingvisticii de azi.

La fiecare "intrare" nu se dau în *D*, ca în dicționarele obișnuite, numai definiții (riguroase), ci se fac adevărate *analize* ale conceptului respectiv, articolele devenind astfel, mici *concentrate* de lingvistică. De asemenea trebuie specificat că unele articole reprezintă, de fapt, succinte *studii* de ex. *limbaj*, *lexicon*, *gramatică*, *sem*, *tranzitiv*. Aproape fiecare arti-

Dicționar de științe ale limbii, București, Editura Nemira, 2001, 606 p., f.p.

col este însoțit de ilustrații adecvate alese cu deosebită grijă din cei mai de seamă scriitori... Celui care consultă *D*-ul nu-i va scăpa elementul estetic de bună calitate care îl întâmpină în special la articolele de poetică, de stilistică, de naratologie etc. Socotim, de asemenea, că este de reliefat că informațiile din articole nu se mărginesc la *textul* propriu-zis al articolului *X*: dacă cititorul vrea să-și lărgască sfera noțiunilor, el poate merge mai departe consultând și *trimiterile* aflate la sfârșitul articolelor. Un singur ex., la *metodă* se trimite la *analitic*; *analiză*; *(metodă) comparativ-istorică*; *(Gramatică) generativă*; *lingvistică matematică*; *model*; *modelare*; *pragmatică*; *sintetic*; *structuralism*. Prin lectura acestui conglomerat de texte cel ce consultă *D* va căpăta multiple cunoștințe despre *metodă*! La unele articole se face, în plus, "istoricul" noțiunii respective, de ex. la *performanță* se începe prin a se preciza că este un concept introdus de N. Chomsky, la *performativ* că acest termen îi aparține lui J. L. Austin. Considerăm însă că numai citarea celui care a introdus o nouă noțiune lingvistică nu este suficient dacă se indică *unde* și *când* s-a întâmplat așa ceva. Dacă la Austin lucrurile par simple pentru că la Bibliografia de la sfârșitul volumului nu este menționată decât o singură carte a sa, la Chomsky nu este prea ușor de detectat în *care* dintre cele 7 lucrări ale autorului american – prezente în Bibliografie – apare, pentru prima dată, noul concept. La fel la E. Coseriu frecvent amintit, înregistrat la Bibliografie cu nu mai puțin de 12 lucrări, este aproape imposibil de înțeles în care anume a expus o anumită teorie. Normal

lecturi la zi

ar fi fost să procedeze, constant, ca la *complementizare*, *dicționar*, *fond*, *insulă*, unde numele autorilor apar însoțite de anul apariției volumului în speță. În alte situații nici măcar nu se amintește de cel care a pus în circulație o anumită noțiune. Astfel, la *prefixoid* și la *suffixoid*, nu există nicaieri numele lui B. Migliorini care a discutat, primul, despre acești formați în lucrări din 1931 și din 1951. Evident, la "indice" degeaba căutăm numele cunoscutului lingvist italian! Uneori se întâmplă însă ca unele nume să apară în articole, de ex. la *glosematică* este citat V. Brøndal, dar la Bibliografie – nici urmă de acest reprezentant de frunte al Școlii lingvistice de la Copenhaga. La fel, dintre lingviștii autohtoni, J. Byck, amintit la *fond*, nu figurează în Bibliografie. Un caz ceva mai curios apare la *semantică*: L. Șăineanu, despre *Semasiologia* (1887) căruia C. Tagliavini afirma că este "la prima monografia generală sulla semantica di una lingua romanza" (*Le origine delle lingue romanze*, ed. a 6-a, Bologna, 1969, p. 45), este citat *după* M. Bréal (1897) deși ordinea cronologică ar fi cerut inversarea! În toate aceste situații considerăm că ar fi trebuit ceva mai multă atenție; procedându-se peste tot la fel, nu s-ar fi putut aduce acestui *D* – altfel *indispensabil* instrument de lucru – reproșul de inconsecvență...

Oricum, această vastă *sinteză* terminologică este un mijloc de informație nu doar pentru specialiști, ci și pentru persoanele cultivate din alte domenii dar care au interesul și curiozitatea de a ști mai mult și din aria lingvisticii. Adevărul este că *D*-ul, indiferent la orice pagină ar fi deschis, reprezintă o mină de cunoștințe din care poate învăța oricine ceva nou – chiar și specialiștii în lingvistică ce vor să recunoască cu sinceritate că nu se pot pricepe, în egală măsură, la toate ramificațiile de azi ale lingvisticii. Pe bună dreptate, tocmai pentru a-l îmbogăți și a-l aduce la zi, în ediția a doua autoarele au adăugat un număr de 140 de articole. Dintre acestea observăm că se numără și unele scări din prima ediție cum ar fi noțiuni destul de bine cunoscute mai de mult precum *xenism*, *etnonim*, *fond*, *vocabularul fundamental*, *deraiere lexicală*. Acest din urmă fenomen lingvistic a fost cercetat de Al. Graur și de I. Iordan și este prezent în unele opere literare. Dintre autorii de azi, Paul Goma excelează în formații lexicale bazate pe "deraiere" și nu

numai. Nu știm cit se știe că P. Goma și-a adunat creațiile lingvistice proprii într-un Dicționar în mai multe volume (needitat). În *D*, cele mai numeroase intrări aparțin însă, așa cum se cuvine, unor noțiuni (mai) recente, de ex. *anisocronie-isocronie*, *anominație*, *antistază*, *circumlocuțiune*, *concatenație*, *co-text*, *naratar*, *narator*, *sinafie*, *transferastic* etc. etc. De observat că aceste noi articole sînt tratate în deosebită grijă, ceea ce nu ne scutește ca la unele să avem nedumeriri, de ex. la *tabu* nu înțelegem de ce, printre cei care s-au ocupat, la noi, de acest fenomen lingvistic de mult cunoscut și cercetat dar care continuă să intereseze pe contemporanii noștri, v., de ex., Matilda Caragiu Marioțeanu care a scris *tabuul – cauză a schimbării lingvistice: arom țalu* în SCL, 1-4, 1997, pp. 71-74) nu a fost citat și I. A. Candrea care, de altfel, nu apare deloc la Bibliografie deși serviciile făcute limbii române prin operele sale, pe diverse planuri, au fost enorme! De asemenea în același capitol este greu să ne lăsăm convinși că "patrulaterul roșu", "o asociație din anii '90, a patru partide politice românești de orientare de stînga", este un caz evident de tabu!

Credem că listei de noi intrări ar fi trebuit să i se adauge și alte cuvinte din aria lingvisticii care figurează în interiorul unor articole dar nu au statut de articole de-sine-stătătoare sau, măcar, de trimiteri. Este cazul lui *incluziune* înglobat în corpul articolului *hiponim*, la fel *lingua franca* prezent în *sabir*, *guvernator* și *guvernare* în articolul *caz*, *supracompus* în *compus* etc. O sintagmă mult utilizată după Revoluția din Decembrie despre limbajul din vremea totalitarismului – căreia i s-au consacrat numeroase articole și cel puțin un simpozion – este *limba de lemn* care considerăm că neapărat trebuia să figureze în *D*.

Noua ediție a *D*-ului cuprinde o substanțială "remanieră" și la capitolul "sensuri noi" la articolele existente în ediția primă precum *acord*, *anafora*, *diastatic*, *macrostructură*, *stare* etc. Credem însă că chiar o seamă dintre noile intrări ar trebui să fie îmbogățite de ex. la *insulă* s-a adăugat, în ediția a II-a, pe lângă accepția din gramatica generativă, sensul de *Insulă lingvistică*, semnificație aplicabilă și limbii române dar socotim că, în afară de izolarea *geografică* inclusă în acest concept s-ar cuveni să fie prezentă și izola-

rea *culturală*. Dacă prima nu poate fi schimbată, a doua este supusă modificării; aici exemplul limbii române este edificator: separată de celelalte limbi romanice și geografic și cultural, din sec. al XVII-lea, al XVIII-lea – în special prin Stolnicul Cantacuzino și D. Cantemir – s-au reluat legăturile cu limbile și culturile romanice apusene și, astfel ne-am "integrat" în Europa. De asemenea nu ar fi lipsit de interes să se adauge la articolul *trunchiere* rolul jucat de aceasta în formațiile moderne de cuvinte (v. Mioara Avram, *Compuse de tip tematic în presa actuală* în "Studia Universitatis Babeș Bolyai – Philologia", XLII, 4, 1997) unde se exemplifică, printre altele, cu *alconaut* alcătuit din *alco-*, trunchiat din *alcool*. Un alt ex.: *directocrat* (din *directo-*, provenit din *director*), creație a analistului politic Andrei Cornea, cum am menționat în *Dicționarul de cuvinte recente* 2, p. 7.

Între prima și a doua ediție există și o deosebire de cu totul alt ordin: în prima ediție unele articole erau scrise pe două coloane, ca în general în dicționare, iar altele pe tot laturul paginii. Primele articole cuprindeau noțiuni lingvistice cu caracter specific, iar cele dispuse pe lat reprezentau noțiuni cu cel mai înalt grad de generalizare. În ediția de față toate articolele sînt prezentate pe două coloane și considerăm că este o inovație binevenită cu atât mai mult cu cât nu de puține ori ne-am întrebă, consultînd prima ediție, de ce termenul *X* nu intră în categoria 1 cînd el era trecut în categoria 2. Cum "linia" de demarcare dintre cele două categorii nu este deloc ușor de trasat, iar gradele de diferență sînt foarte subtile, degradările dintre ele extrem de transparente, reducerea la un numitor comun a echivalat, de fapt, cu eliminarea unor elemente absolut subiective care nu-și aveau loc într-o operă științifică de anvergură acestui *D*. Pentru a nu mai aminti și de ușurarea operațiilor de tehnoredactare!

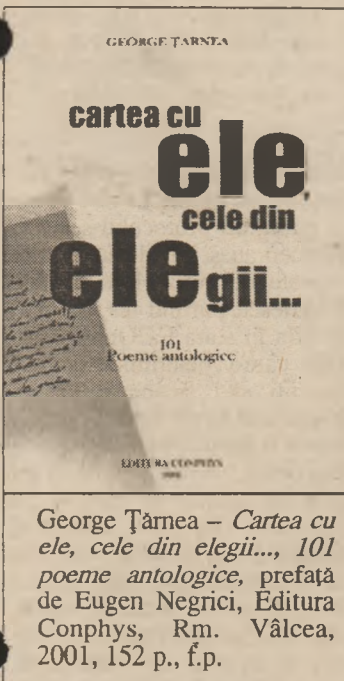
D este o lucrare de referință care îngemănează calitățile unui *manual* cu ale unei *enciclopedii*. Credem că după epuizarea celei de-a doua ediții, Editura Nemira ar trebui să ia inițiativa *traducerii* *D*-ului într-o limbă de largă circulație, sugestia exprimată în revista noastră cînd, în urmă cu patru ani, am prezentat prima ediție a volumului supus discuției acum. Ținuta acestui *D*, veridic "portret" al evoluției lingvisticii pînă în stadiul actual, – odată remediate lipsurile semnalate – o impune!

Florica Dimitrescu

Tot poezia de dragoste

FOARTE puțini știu că George Țârnea a scris poezie, mai mult, că a publicat câteva volume de versuri și după '89. Adevărul e că numai în ultimii trei ani, poetul a publicat în Rm. Vâlcea nu mai puțin de cinci volume de versuri: *Cartea Claudiană* (1999), *Declanșatorul de plăceri* (1999), *Călimara goală și gândacul de bucătărie...* (2001), *Cartea inimii albastre* (2001), precum și o antologie cu un titlu cam neinspirat: *Cartea cu ele, cele din elegii...*

Dintre toate acestea ne-am oprit asupra celei mai interesante, volumul care adună "101 poeme antologice", proiect și selecție care aparțin lui Eugen Negrici. Criticul semnează în deschiderea cărții și un argument asupra căruia merită să ne oprim.

G. Țârnea se află - o știe și Eugen Negrici - într-o situație ingrată. Pe mulți dintre cei care nu i-au uitat activitatea poetică de dinainte de '89, numele lui G. Țârnea "adunat pe-o carte" îi va opri azi să o mai deschidă și să-i citească versurile. Având "mai mult talent decât tărie morală" și cedând "cu voioșie tuturor tentațiilor", G. Țârnea "ar putea rămâne în conștiința istoricilor literari drept autorul de plugușoare de pe vremuri". (p. 7) Și asta, în ciuda abilităților artistice reale ale poetului și al unui farmec inerent al lirismului inspirat de sentimentul iubirii care, crede criticul, ar putea face din poezia lui G. Țârnea o alternativă la "mizeralismul exasperant" al tinerilor poeți de azi.

lecturi la zi

Tot E. Negrici constată cu amărăciune - și, din păcate, are dreptate - că "asaltul zonelor tabuizate în comunism" printr-un limbaj sexual adesea repugnant "pare să devină o simplă sclifoseală literară" și riscă să se transforme repede tot într-un soi de "rătăcire".

Nu cred însă, alături de autorul *Sistemicii poeziei*, că, dincolo de realizările poeziei lui G. Țârnea, acest tip de discurs poetic de dragoste poate avea vreun real "rol compensator". Dimpotrivă. Motivele sunt intuite de Eugen Negrici însuși, numai că nu le acordă importanța pe care o au în realitate. Scepticismul binecunoscut al criticului îl face să privească întregul peisaj poetic actual mai sumbru decât e. Nu că n-ar fi destul de fad, dar cred totuși că poezia actuală nu se reduce doar la creația poeteselor frustrate și obsedate de limbajul sexual și de realitatea imundă cu sterilitatea ei sentimentală teribilistă.

Înainte de toate, trebuie să recunoaștem că nu prea știm cum mai arată astăzi cititorul de poezie. Se scrie prost, se publică mult și se citește... puțin. Schimbarea de sensibilitate lirică e însă agresiv de dragostă și cred că lirica de dragoste pe care o practică G. Țârnea, cu motivele, simbolurile, retorica dar, mai ales, locurile comune de limbaj - cât ar fi ele de inevitabile și, într-o anumită măsură, scuzabile - este astăzi condamnată la necitare. Desigur, pot exista numeroși nostalgici după poezia de dragoste clasică, melodică, în formă fixă, scrisă simplu, cu oarecare grație și chiar cu umor, așa cum scrie George Țârnea, dar "inversunarea" în păstrarea idealului iubirii în poezie, de care vorbește E. Negrici, nu mai are forța să convingă pe nimeni.

Citind aceste "poeme antologice", ai nostalgia *Sonetelor inchipuite...* ale lui Voiculescu, G. Țârnea pare să aibă resurse pentru un astfel de joc liric de-a maniera - baladele, sonetele și elegiile lui sunt evident un stil - dar creațiile lui nu depășesc întotdeauna așteptările, iar uneri sunt chiar lamentabile: "Am iubit cu grijă/ am pierdut comori/ nu te iartă clipa/ când ți-e dat să mori" (*Balada călătorului*) sau "Pe ce să-ți jur, iubito, că mi-e soare/ privirea ta rămasă-n gândul meu/ Și, câtă vreme liniștea mă doare./ De sub zăpezi am să te strig mereu." (*Scrisoare - 10*) și încă: "E atâtea ură/ Strânsă între noi./ Sunt atâtea ziduri./ Sunt atâtea ploii" (*Cântec de dragoste*).

Sensibilitatea și instrumentul romantic, muzicalitatea tăie-

rii versului în ritm de romanță, "artizanatul" plăcut al sonetului, lexicul clasic dau însă și câteva versuri mai reușite: "De dragă ce-mi rămâi după ce pleci./ Ți-aș îndura plecările pe veci./ Și m-aș trezi mai mult în umbra ta./ Până ce totu-n jur mi s-o-nnopta./ De dor ce mi se face când revii./ Ți-aș săruta genunchii sidefii/ Și m-aș lăsa strivit sub carnea lor./ Până s-ar face toate un fior." (*Reflex 68*) sau "Dacă-aș putea cu slabele-mi puteri/ Dar și din multul dor care mă ține./ te-aș despărți, în primul rând, de tine./ Să nu mai poți fugi pe nicăieri." (*Balada imposibilei reclădiri*)

Cartea cu elegii a lui G. Țârnea merită totuși citită măcar pe sărite. Nu știu cine o va face (cartea se găsește doar în librăriile vâlcene), dar un lucru e sigur: poetul are acel "ceva", păcat că n-a găsit și formula cu care să-i câștige iremediabil pe cititori.

Marius Victor Chivu

Democrația de dicționar

MARIUS TUDOR și Adrian Gavrilescu sunt doi autori foarte curajoși, sau poate de o inconștiență sănătoasă și consecventă, atunci când atacă o sumă de clișee ridicate la rangul de adevăruri de circulație în limbajul politic postcomunist. Cartea lor de la Editura Compania, aparent prefăcută de intenții cuminiți, extrem de ambițioasă în fond, pune inspirat accentele grave în ceea ce privește evoluția politică și intelectuală a României ultimilor 13 ani - decupând o problematică largă, generoasă, cât pentru alte zeci de studii conexe.

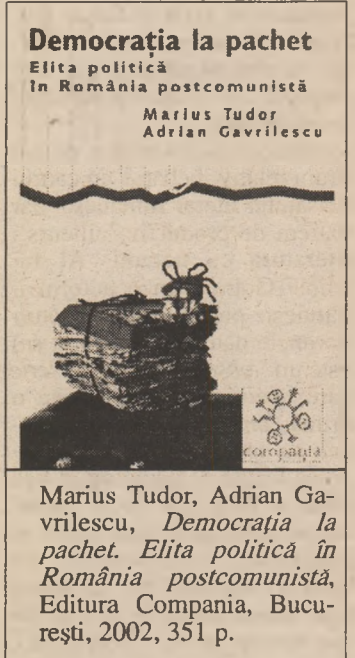
Temele vizate cu prioritate sunt cele capabile să ofere o privire în perspectivă a acestei lumi tulburi a "tranzicției": partidele

(cele moștenind comunismul și cele zise "istorice"), biserica, CNSAS - și mai ales intelectualii, noua limbă de lemn și elitele conducătoare (cu sau fără ghilimele), aflate într-o evidentă criză de identitate, structură și profesionalism. Principiul fundamental al studiului este cel după care realitatea postdecembristă nu poate fi înțeleasă decât ca reflex al celei antedecembriste.

Idee care pare nouă doar pentru că nu a fost exploatată - o idee, mai exact, din categoria celor semnalate și clasificate (dar nu clarificate) doar pentru a fi mai bine ignorate și clasate. Modul în care cei doi autori o pun la lucru este unul al documentării minuțioase - cel puțin în două planuri: al teoriilor integrate, susținute de o bibliografie riguroasă, și al particularizărilor prin fapte, cifre și statistici, preluate din variate surse ori întocmite chiar de autori (a se vedea anexele). Tudor & Gavrilescu depășesc nivelul criticilor polemic-viscerale și impresioniste, caracteristice presei nouăzeciste - critici în esență asimilate (prin incompetență, sterilitate, ori interes material) fenomenelor pe care le denunță. Ei reușesc performanța (rară, la noi) de a fi în mod real incisivi și de a impune o exprimare concretă și de relief, mai spectaculoasă poate în cazul unor sintagme-concept precum: "idei de plastilină", "democrația de dicționar explicativ", "mandatul stabil" ș. a.

Autorii au dorit de altfel "să construiască o alternativă la automatismele comentariilor pe marginea politicii românești de după căderea comunismului" (este inclusă aici și mass-media), urmărind să contribuie astfel la "crearea unui gust cotidian pentru inspectarea acțiunilor întreprinse de elita politică, conform unei viziuni a democrației care să depășească stadi-

ul de presupuneri, clișee și aproximări." Se poate aprecia că acest scop a fost atins de o manieră percutantă și că Marius Tudor și Adrian Gavrilescu au debutat cu o carte fundamentală pentru înțelegerea fenomenului politic de dată recentă - și cu

deosebire a mentalităților care stau la baza acestuia. Cuvintele citate descriu perfect tipul de demers pentru care s-a optat - anume cel al unei critici active și prea puțin reactive, o critică așadar bazată pe surse și concepte, care îi dau adâncime și semnificații reale, mult dincolo de confortul chinuit al automatismelor despre care se vorbește mai sus.

Dorin-Liviu Bîțfoi

am primit la redacție

Reviste

● *Curierul românesc*, fondator: I. Heliade Rădulescu, 1829 - serie nouă. Editor: Fundația Culturală Română (președinte: acad. Augustin Buzura). Revistă a românilor de pretutindeni. Anul XIV, nr. 6 (185), iunie 2002. Redactor-șef: Liviu Bleoca. Din sumar: *Piața imobiliară și problema locuințelor* de Adrian Stănescu (foto: Mihai Cratofil), *Monumente de arhitectură religioasă românească din ținutul Cernăuților - Bucovina: Biserica din Lujeni* de Laurențiu Dragomir (fotografiile aparțin autorului), *România la Târgul de Carte de la Leipzig* de Gh. Istrate, *Omagiu la 80 de ani lui Pavel Chihaiia, cel fără de vârstă* de Titu Popescu (Germania) etc.

● *Cuvinte românești*, revistă trimestrială de cultură și creație, editată sub egida Casei de Cultură a Sindicatelor Lugoj de către cenaclul omonim. Director: Iosif Crăciunescu. Redactor-șef: Paul Doru Chinezu. An 1, nr. 1. Din sumar: un amplu poem, *Eternelia*, de Nicolae Silade, cronici literare semnate de Paul Doru Chinezu, Constantin Buiciuc, Dorin Davideanu, Laurențiu Nistorescu, fragment din romanul *Timpul* (în lucru) de Remus Valeriu Giorgioni etc. Numărul găzduiește și un debut: Mircea Decun, cu un fragment din romanul (*Nouăzeci și șase*).

Literatură cu nebuni

A un an după un volum de versuri apărut la Editura Paralela 45, jurnalistul și omul de radio Mihai Goțiu publică un roman bine scris și foarte frumos 'împachetat' (calitatea hîrtiei, design-ul copertei etc. sînt impecabile) la editura bucureșteană Tritonic.

Romanul se înscrie pe un drum relativ 'nebătut' în cadrul peisajului literar românesc, dar extrem de productiv 'ailleurs': literatura cu nebuni. Al lui Mihai Goțiu (cărui autorul îi dăruiește propriul nume alături de unele date din biografia sa) este un "obsedat sexual în serie care uneori mai face și cîte o crimă, una mică cum i-ar plăcea să spună", după caracterizarea făcută de psiholog în fișa clinică. Narcisist (deci prizonier al unor fantezii de putere și valoare) și paranoic (deci cu fixația 'rețelelor' de influență care există exact în scopul de a-i restrînge lui libertățile), Mihai Goțiu-personajul are un

Opisul emigrației politice

DESTINE în 1222 de fișe alcătuite pe baza dosarelor din arhivele Securității

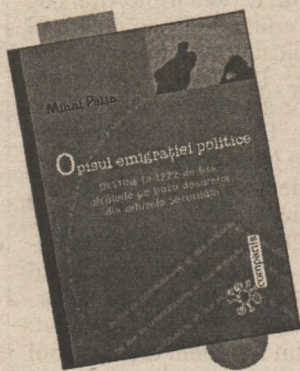
de

Mihai Pelin

la

compania

Str. Prof. Ion Bogdan
Nr. 16 Sector 1,
71149 București
Tel.: 210 61 94
Fax: 211 59 48
compania@fx.ro

discurs în general convingător, construit cu mare subtilitate; episodul din spital de exemplu, unde individul are impresia că sora care îl supraveghează e nimfomană și face totul pentru a-l 'vampiriza' sexual, este fără cusur. Foarte bune sînt și părțile de 'amintiri' - 'adevărata' sau inventate, pentru că una dintre manierele personajului este aceea de a-și rescrie continuu istoria personală, în scopul de a (se) convinge că e *special*: moartea Valentinei (iubita din adolescență) în cadrul evenimentelor din decembrie '89 de la Timișoara, 'aventurile' cu Nora sau amintirile mai vechi (copilăria petrecută în satul bunicilor, cu excelențele episoade de constituire a sentimentelor de vinovăție); la fel, inventarul modificărilor produse de el - ca un adevărat creator capabil să dea realitate celor mai incredibile scenarii - în același sat, după seria crimelor etc.

Lui Mihai Goțiu îi reușesc variațiile de ton și stil, starea personajului atunci cînd 'trăiește' sau 'rememorează' reiese cu limpezime din discurs fără a fi nevoie de precizări explicite, iar umorul (negru adesea, tema condiționează...) este de foarte bună calitate. Părțile nu la fel de reușite ale romanului sînt, dimpotrivă, scrise într-un limbaj care nu pare viu, cu poante în general răsuflete, eventual cu machisme facile care nu se mai integrează satisfăcător devierilor narcisiste ale personajului. Este cazul tuturor pasajelor cu Veronika și cu Dumnezeu - dar să detaliem.

'Problema' romanului *Senzaționala evadare...* nu este, simplificînd, una de formă, ci una de conținut. Mihai Goțiu încearcă 'să facă intertextualitate' și o face prost. Referințele livrești sînt facile (Coelho, *Veronika se hotărăște să moară*, *Kesey*, *Zbor deasupra unui cuib de cuci* și, evident, Dostoevski) și nici nu aderă bine la text. Este inspirat detaliul că *obsedatul sexual* Mihai Goțiu vede în Veronika lui Coelho o nimfomană venită să-l "elibereze" pe el din chingile regulilor sociale, dar personajul nu e bine construit și pare o caricatură, dialogurile cu 'ea' sînt slabe etc. Teribila forță a personajului de a construi scenarii delicios delirante dă greș aici. 'Discuțiile cu Dumnezeu' sînt, deși nu chiar în aceeași măsură ratate, în nici un caz de nivelul *părților bune* despre care am vorbit.

Fișa clinică ce încheie romanul este însă o catastrofă - mai ales că e plasată într-o poziție de atît de mare importanță în cadrul cărții. Psiho-

lecturi la zi

logul, în loc să prezinte *profesionist* cazul, face spirite (prezizibile), metafore (uzate) și ironii (cam caraghioase) despre discuțiile proprii cu Dumnezeu și cu Dracul.

Toate acestea sînt greșeli care 'sar în ochi' pentru că e într-adevăr foarte mare con-

Mihai Goțiu - *Senzaționala evadare a lui Mihai Goțiu povestită chiar de el*, Editura Tritonic, București, 2002

trastul calitativ cu părțile reușite - deci e greu de înțeles de ce redactorul de carte nu i le-a semnalat autorului spre remediere. În plus, ultima corectură a cărții pare a fi lipsit, pentru că găsim în carte enormități ca *androgen*, *particole*, *tentacole*, *Givenchi* (casa de parfumuri), *antecameră*, *se simte depresiv*. Titluri de filme sînt scrise, în engleză, fără *capitals* și cu inexactități etc. Păcat, într-o carte atît de frumoasă pe dinafară și, în mare parte, și pe dinauntru...

Cristina Ionică

De la Stambul la Paris

PORTRETELE și puținele descrieri de interior pe care le-a păstrat literatura română de secol XIX ne apar astăzi pitorești, dar, în cea mai mare parte, greu accesibile. Motivul e unul simplu și cît se poate de evident: cuvintele pe care scriitorii epocii le folosesc ne sînt acum complet necunoscute. *Ceacșiri*, *fermenea*, *giubea*, *taclit*, *biniș*, *contoș*, *tâtarcă* - iată doar cîteva nume ale unor piese vestimentare, absolut obligatorii în ținuta boierească pe care Țările Române o păstrează pînă tîrziu, către mijlocul secolului al XIX-lea,

în ciuda accentuatei europeanizări. Dicționarele glosează astfel de termeni ca arhaisme și oferă o explicație mult prea sumară ca cititorul dornic să înțeleagă și sensul să aibă o reprezentare vizuală cît de cît adecvată. Iar farmecul retrograd ce se desprinde din astfel de descrieri de portrete și de interioare, provocat tocmai de neînțelegerea cuvîntului, nu e o scuză suficientă pentru a trece în aceste pasaje peste sens, mulțumindu-te cu pitorescul sonorității. Dar, cum distanța ce ne separă de astfel de realități e mare, avem nevoie de medierea unor lucrări de specialitate.

A apărut anul trecut, la editura Maiko, o carte frumos scrisă, al cărei autor, Adrian-Silvan Ionescu, vorbește cu pasiune despre moda românească din ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea și din prima parte a secolului al XIX-lea. Dacă între Stambul și Paris există, în modă, o distanță măsurabilă, atunci jumătatea ei se află - sau, mai exact, s-a aflat - în Țările Române, nevoite, în anii de început ai veacului ieșirii de sub influența turcă, să asiste la o schimbare pe care nici o altă parte a globului nu a acceptat-o și nu a trăit-o atît de rapid. În trecerea de la veșmintul de tip oriental la „haina nemțească”, Adrian-Silvan Ionescu descrie un fenomen nu doar curios și unic în lume, ci, în egală măsură, un fapt fără de care România modernă ar fi greu de conceput. Cartea are savoare. Autorul știe să înfațezeze cu talent și ochi de estet cei doi termeni ai competiției vestimentare din care victorioasă a ieșit Europa - strălucirea, fastul, exuberanța și, astăzi privity, ciudațeniile vechiului port levantin, opuse fără prea multă părtinire sobrului și mult mai lejerului costum european, cu tot comicul și bizzeria stărilor intermediare generate de indecizia moldovenilor și valahilor în favoarea uneia sau alteia dintre cele două ținute. Chiar dacă nu te interesează moda în sine, cartea se citește cu plăcere. În fond, întreaga schimbare de paradigmă pe care o traversează atunci spațiul românesc se regăsește în schimbarea vestimentară, poate aspectul cel mai vizibil în epocă al trecerii de la modelul oriental la cel apusean. Tema cărții e în sine fascinantă și ea depășește datele concrete legate de vestimentația acelor vremuri. De altfel, sensul termenului de modă e tratat de autor într-o accepțiune mai largă. Nu doar îmbrăcămintea, tema celui de-al doilea capitol, ci și modul în care e aranjat interiorul casei boierești, felul în care se călătorește cu trăsura,

Adrian - Silvan Ionescu

Moda românească 1790 - 1850 Între Stambul și Paris

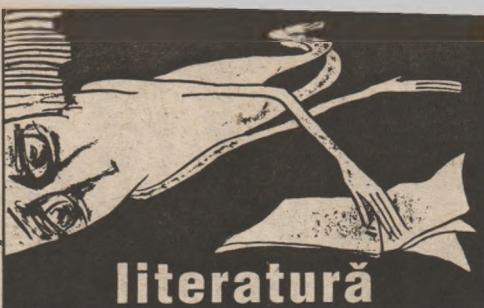
Adrian-Silvan Ionescu, *Moda românească, 1790 - 1850, Între Stambul și Paris*, cu desenele autorului, Editura Maiko, București, 2001, 154 p.

înfațșarea acesteia și cea a vizitului, sau modul în care se stă la masă, ori protocolul servirii. Farmec au și micile întâmplări relatate de autor. Ion Heliade Rădulescu purtînd fes, pe cînd se afla în suita lui Omer Pașa, fapt care-i determină pe cunoscuții să-l sicaneze, iar pe împricinat să renunțe la participarea la balul oferit de pașă la București, tocmai pentru că nu știa ce haine se cuvine să îmbrace. Primul merit al autorului e acela de a ști cum să se oprească asupra unui subiect în mod ciudat destul de ocolit, deși lasă loc unor cercetări care pot fi extrem de interesante, tocmai pentru că subiectul e interesant și cu implicații mai ample decît ar părea la prima vedere.

Stilul în care e scrisă cartea mizează pe seducția cititorului. Nu e folosit un limbaj tehnic propriu-zis ci, mai degrabă, o parafrază în limbajul comun de astăzi pentru a explica termenii învechiți. Evident, este un merit al cărții, dar, într-un anumit sens, și o lipsă pentru că se simte nevoia unor precizări, fie și adresate într-un limbaj accesibil celui mai novice dintre cititori în ale modei, mai ample decît simpla paranteză pe care autorul o deschide explicativ, de fiecare dată atunci cînd e cazul, în interiorul relatărilor de secol XIX citate în carte. Există însă o modalitate reușită de a recupera această absență. Imaginea, pentru că textului îi sînt adăugate cîteva schițe desenate de autor. Merită citată și afirmația care e punctul de plecare al cărții: secolul al XIX-lea e, prin tranziția atît de grabnică la modelul european, „contemporanul nostru”.

Cătălin Constantin

nr. 26 • 3 - 9 iulie 2002

Sângele îngerilor

(fragment de poem)

ce-ți faci cu sufletul asta mă interesează
nu întâmplări m-am săturat de întâmplări
că s-a scumpit benzina că unul s-a
despărțit
alta s-a împărțit că unul a mai scos o
carne

că palestina că optzeciștii că teroristii
ce-ți faci cu sufletul îl ametești îl tremuri
il desfășori sau înfășori îi zbori creierii
sau il lași cu buza umflată de vei vedea
până

și în nervurile frunzelor structuri
opresive
sau il bucuri că uite iar se amestecă
lucurile
din toate părțile epocile din toate cratițele
religiile

cărțile de tarot de vizită de bucate de
fenomenologie se amestecă cu viața ce
faci

îți lași sufletul să cadă peste decor ca un
dezodorant sau să răsară din actori din
piesă

din grozăvie il vinzi ori îl deschizi sau
inventar sau vin imediat sau sună-mă
mâine

că iar vine primăvara și muritorii din
mine
nu-mi dau pace vin cu pretenții ori eu
abia am început să mă necunosc la

lumina fraternă
a zăpezilor ce-i drept chiar dacă
extaziat

la fel de săturat de exhibiții ca de inhibiții
odată în artă mă simțeam mai acasă decât
în natură

acum mai degrabă în ÎNRĂURIRE
odată și eu mă jucam

bambilici de-a alchimistul de strada tot
și tîmuream

cătam aurul sentimentelor de a fi adevărat
altfel
tot muream

ce fascinează acea fâșie unde toate
lungimile
de undă se suprapun las să fie masa
bogată

de toate pentru toți turiștii mă predau
transmissionării unei singurătăți
luminoase

iată și mie mi-a venit rîndul la celebra
sașietate

da ca tot omul sfâșiat de cețuri morale și
eu m-am
săturat să fiu siguranță sau comutator
sau candelabru

sau veioză sau transformator sau bec
de palier
brad-palmier las să se cânte cu mine
anonima

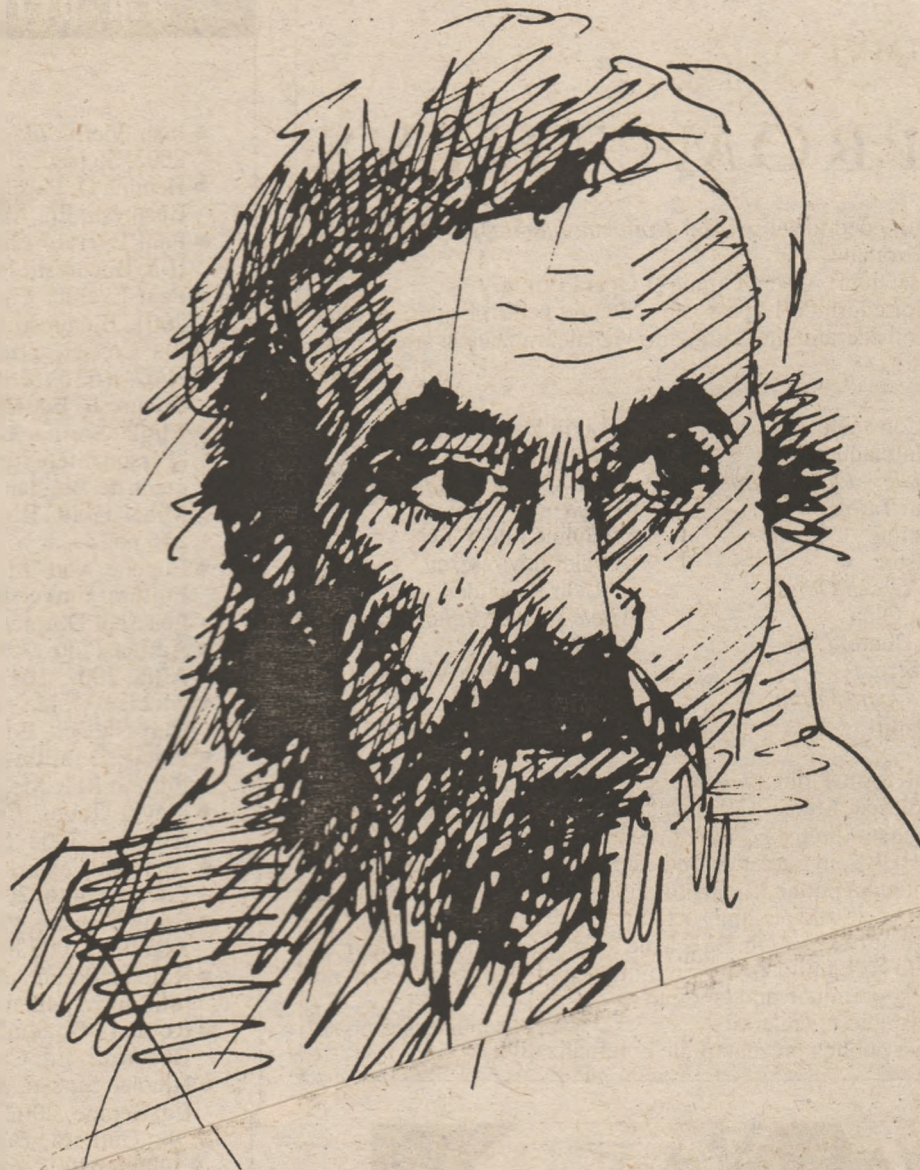
singurătate a sârmei prin care trece
curentul

o am așteptat asta mai tare ca orice
salariu

acum mă aud vorbind mă văd scriind
sau gândind

ieșiri și nu e nici o amarăciune ba chiar
percep un
fel de pubertate nouă în vocea veche de
povestitor

de parabole-probleme embleme de
chinuit colateral
se strecoară acum un fel de accent de
vânt sideral

Alexandru Dohi

a nimănu și a tuturor înșfârșit mă bucur
cum

încep să văd că-mi pierd personalitatea
și de ce aș
încerca s-o rețin s-o port prin saloane
sau bodegi

cui i-ar folosi asta dar de mă cheamă mă
duc de

sunt întrebat răspund de mi se scrie
scriu dar
nu mai cultiv relații ele ori sunt ori nu
sunt

astfel mă aflu tare bine cu mine ci doar în
virtutea

inerției și nu altfel sigur că nu mă mai
număr nu

mă mai definesc plămădesc din
aspecte și ipostaze

nu-mi mai înșurubez unghiile în situații
limită

dealtfel dorințelor mele nici nu le mai
cresc

unghiile și nici fricile mele nu mai albesc
la păr
în fața parfumatei prilejuri de afirmare
sau ratate

unde văd acolo cum da năvală
biografia
mânca-o-ar tata scumpa și mă distrez de
spectacol

nici o pretenție nici o alergie așa e
biografia

făcută să dea năvală să-și dea impor-
tanță

de ca și cum ar conta cu cine ce îți stă
bine

asa pe sub capitalul cultural abia
închegat

se sărută un orice drogat clarvoyant cu
un oricum liber disperat dărâmat
incendiar

când tinerilor de toate vârstele le stă bine
cu demonii

bătrânilor din toate cărțile le stă bine
cu farmacia copiilor uniți-vă din toate

poemele amniotice așa ieșirile-mi din
minte

încet se scufundau în orgasmele apelor
internaționale

la trecerea marilor vapoare cu emigranți
de

eram lilieci prin coridoare dedate legilor
la modă sau castor castorp casper
casandra
și rodeam la INSULĂ tot râgeam
arome-rune extrem
de șoptit definit - infinit până ce
extenuat fachir
rugineam pe cuneiformele trestiiilor cu
unchiul TOM

și mă trezeam în hărți de alzheimer
troznind din crengi

la o cantină catolică pentru cei fără
locuință umpleam lapsusuri de porțelan
cu paul celan

plutind într-un sos de armuri răsfierte la
computer

de la etajele superioare unde din sărăcia
lumii se preparau

temperaturi de globalizare la focuri
de arme și suflători în religii extrem de
dezlegate

la portofel în timp ce eu iar am inter-
vint un vin

de iar mă simțeam drot din maramures
așa mă

adăposteam în literele unui poem lung
să-i pot

aminti că cine mă pomenește cine mă
eunucă-alună

din calul de febră descoperit în beciul cu
murături

împreună cu o venus de ghips reformat
de la

casa de cultură îi lipsea doar un păr din
coamă sau coadă

din care un prieten și-a arogat un fir
narativ

sau șiret cu care ar fi vrut să mă
ștergă și mereu o

în cărămidă pomim din vechi
nu-au apucat să se acrească de prea
iute

înfriguratului foc al certurilor cu privire
holbată hormonal la cheile situațiilor
patinate

damnate amendate amonte arlechin
arhaic chibiț

patinate cu frumoase stângăcii-labirint
nepietruite

la timp agățate în cărnuri mai înalte cu
muzica

deși tot ne mai puneam o carte sub
picioare o

pietricică sub limbă o scrisoare la soare
prăbușirile preferate se țineau scai de
renunțări

ca niște diminutive de un om mare bine
scaldat

în seriozitatea zilelor de lucru vezi
bătăturii

vezi pe aici am cărat găleți cu mortar deși
șiroiam de metafizică deși habar nu
aveam de

rezistența materialului uman la estetică
vezi acolo am învățat copii avocaților
să facă din

ziare extraterestre avioane și solnițe deși
încă eram plin de pământ natal mai
încolo unui

bătrân parapsiholog îi schimb scutecele
deși un
critic amic scria că eu descopăr realitatea
prin scris

mai încolo unei bătrâne îi șlefueisc
unghiile de
fostă cântăreață la operă și zice că a stat
la cafele cu picasso în timp ce două
uriaeșe poloneze
una cu coc candelabru și răs de ghepard
ce din
ochi oua peisaje din marchizul de sade
aialalată
deplin aurie cu săni strugurii cădelnița
deasupra
cearșafurilor în aburi de calcător și mă
calcula
din priviri în uriașa bucătărie a hotelului
scandic ■

semn de carte

de
Gheorghe Grigurcu

O specie "demodată"?

CĂRTURAR de aleasă fibră, dar și *causeur* atractiv, cu simțul cuvântului adecvat în singe, Constantin Calin își recunoaște, alături de "umilința de a produce «materiale scurte» (editoriale, cronici, recenzii, note, însemnări etc.)" și "orgoliul promptitudinii, al ubicuității, al curiozității mereu treze și fără de margini". Își situează cu bonomie eseurile sub egida lui Hermes, zeul care "se implică" în foarte multe: "își consumă energia și își roade sandalele pentru alții. În timp ce aceia se procopesc, el se risipește. Rolul său nu-i îngăduie să ia pildă nici de la furnici, nici de la vervețe sau hirciogi". *Miscellanea* d-sale, în fruntea căreia apar astfel de explicații și care dorește a trasa "o acoladă între viață și literatură", se sustrage cu grație calității critice (deși o posedă în chip suficient de convingător): "N-am vrut să rezulte (...) o imagine de critic literar, ci una de *criticar*, în sensul francez al termenului". Sperăm că din chiar aceste citate rezultă speța "demodată" (deși, în fapt, menită a supraviețui tuturor modelor metodologice!) căreia îi aparține autorul băcăuan, cunoscut mai cu seamă din coloanele revistei *Ateneu*. Speța care a produs floarea eseurilor nostri interbelici: Zarifopol, Ralea, Suchianu, M. Eliade, Petru Manoliu, Pandrea, dar și E. Lovinescu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu (mai "specializați" ultimii în postura criticii aplicate, însă nu mai puțin detași voluptăților "ubicuității" și "curiozității" pururi treze) și care în contemporaneitate strălucește prin contribuțiile unor Al. Paleologu, N. Steinhart, Barbu Cioculescu, Alexandru George, Nicolae Manolescu, Livius Ciocârlie, Mihai Zamfir ș.a. E la mijloc o *stare* deschisă, generoasă, orientată spre o varietate caleidoscopică de subiecte pe care pedanteria n-o poate înăbuși, care renaște ca o firească manifestare a intelectului sensibil și talentului expresiv. Disprețuite de instanțele erudiției în sine, nu o dată pe cât de bor-

nate pe atât de geloase, ca și de trapezele acrobațiilor interpretative ce își zic metode, textele eseistice exprimă pulsația imediată a spiritului și exercițiul liber al condeiului de care nu ne-am putea dispensa decât în mod artificial, derutați de tendința scientizantă sau constrinși de snobism. Ele ne oglindesc fața spontană, vie, falacios fragmentată prin lipsa "sistemului" ostentativ. Ne regăsim în atari pagini cu preocupările, cu atitudinile și reacțiile noastre curente, fie pe făgașul acelorași opinii, fie pe al altora care nu mai puțin ne incită, survolând, ca-n viață, mai multe domenii, făcând comerț de idei și impresii tot ca-n viață, recurgând frecvent, spre a relua termenul eseistului, la racursuri, adică la "prescurtări" ale unei problematice presupusă mai amplă, mai bine zis nepuizabilă precum misterul existenței însăși.

Evident, o producție de o asemenea factură trebuie să aibă o cotă de originalitate, *id est* de inconformism. A relua lucruri știute ori, și mai rău, a simula sau a adula sint primejdii capitale pentru un autor ce-și propune, precum cel de care ne ocupăm, nu doar a stîmni interesul cititorilor, ci și a înfațișa, "în filigran, o morală a timpului nostru". Constantin Calin se oprește elocvent asupra concepțului de "idee neconvențională", pe care-l aproximează astfel: "Ce e o «idee neconvențională»? Un răspuns potrivit, așteptat, la o întrebare nepotrivită, surprinzătoare. Punerea de întrebări nepotrivite, pentru a primi răspunsuri potrivite, a fost dintotdeauna, susținea Jacob Bronowski în *The Ascent of Man*, metoda care a asigurat progresul științei. Lucrul acesta este valabil, de asemenea, în filosofie, psihologie, sociologie, dar și(...) în critica și istoria literară". Nu s-ar putea oare inversa definiția "ideii neconvenționale"? N-ar putea reprezenta ea un răspuns nepotrivit, neașteptat la o întrebare potrivită, așteptată? Ni se pare că da! Oricum e limpede că, pentru a se menține în formă, critica trebuie să ventileze fără încetare climatul literar inclinat spre stagnare și torpoare, printr-o doză de imprevizibil, de dezacord cu ceea ce s-a acreditat, de "îndrăzneală". Constantin Calin se miră (e drept că în 1983, însă data îi sporește meritul) de împrejurarea că n-a întâlnit nici o "an-

chetă" sau "masă rotundă" despre "curajul criticului". Întrebându-se dacă ar fi nepolitic să socotim că un astfel de "curaj" e, uneori, absent, își dă singur răspunsul "Cred că nu". Urmează o descriere a "curajului" în domeniul comentariului literar: "În ce constă el? În a nu avea complexe în fața operelor de primă mână (cu celelalte lucruri nu-i prea greu), în a-și expune în mod neretușat părerile, sau, cînd e vorba de istoria literară, concluziile cercetării; în a nu ține seama în judecarea literaturii de considerente extraprofesionale. Prielnică de obicei scriitorului, atunci cînd simte o piedică în calea comunicării, ambiguitatea face, în schimb, un critic de neînțeles. Datoria sa e ca, fără a ceda de la norma urbanității, să se exprime răspicat, cu fermitate, chiar dacă o asemenea manieră încă e privită cu antipatie. Cine o adoptă trebuie să se aștepte la nemulțumiri și adversități". Modelul lovinescian al unor astfel de rînduri e indubitabil. Tot atât de demne de atenție ne apar considerațiile următoare, privitoare la unele metehne ale receptării critice, a căror actualitate vedem că nu s-a istovit pe parcursul citorva decenii. Azi, e de părere Constantin Calin, "noutatea" creației e îmbrățișată suspect de repede, pînă la dispariția clasei de

"scriitori neînțeleși". Multora dintre ei li se acordă un credit nejustificat. Dimpotrivă, noutatea în critică e tratată nefavorabil, cu suspiciuni ce debutează în ironii excesive și în pamflet. Cu atât mai stranie e situația cu cît opoziția se manifestă în mai mică măsură față de tehnicile analitice, cît față de opiniile "ce ies din rînd": "Drept consecință, prosperă un foiletonism plezivist, «monden», vidat de orice pasiune militantă, cîștigă teren o tendință hagiografică, de propulsării în mitologie. De la critica «limitelor» din anii '50 s-a ajuns la tabuizarea defectelor, la elogiul nemăsurat, exclusiv, obositor al meritelor. Un entuziasm conformist riscă, însă, să compromită interesul pentru biografii și opere. Într-o literatură matură fermentul progresului nu poate fi decît critica bazată pe «idei neconvenționale»". Adversarii revizuirilor ar putea medita cu folos asupra observațiilor de mai sus.

În repetate rînduri, Constan-

tin Calin revine asupra statutului profesional al criticului care întîmpină dificultăți de tot soiul, nu în ultimul rînd din pricina scriitorilor care-l trag de mîncă pentru a-i comenta, desigur cît mai elogios. Cunoaștem prea bine fenomenul. Există scriitori (și deloc puțini, am zice chiar: legiune) care își imaginează că ei sînt cei ce au dreptul de a-și alege cronicarii și nu invers. Oferirea unei cărți devine nu o dată prilejul insinuării unei prezumate obligații. La noi e încă foarte înrădăcinată mentalitatea, de iz provincial, cum că actul critic ar fi unul ancilar. O altă mostră de conduită anticritică o alcătuiește echivalarea criticii neconvenabile (mai ales a celei consacrate aspectelor etice) cu delațiunea. Funcționează o politică a "înăbușirii în fașă" a insatisfacțiilor, a "spălării rufelor murdare în familie", ca și cum analiza unor comportări neonorabile ar constitui o culpă mai gravă decît cea a comportărilor respective. Mafiile literare pun mare preț, ca și cele propriu-zise, pe consemnul tăcerii: "Înși ce se delectează cu birfa în cercuri restrînse, care ulterior se multiplică și se lărgesc, te întrebă, după ce ai publicat un articol de acest gen sau un fragment de jurnal, că «De ce trebuie să știe toată lumea?». Sub pretextul că «țin la pace», își protejează nu numai confortul sufletesc, ci și interesele. De ce să polemizăm, să dăm replici, să ne trimitem «scrisori deschise», cînd totul se poate aranja, inclusiv în domeniul opiniilor. Ca orice foc, critica arde, frige, hai s-o înăbușim, s-o stingem. Ne tragem la răcoare, tratăm și ne tratăm. Iată, în rezumat, «diplomația» din totdeauna a leneșilor și corupților". Corectivul nostru: corupții nu sînt de regulă "leneși" ci, *hélas*, activi, chiar extrem de activi, propagîndu-și lipsa de scrupule pe diverse planuri și în diverse medii, străduindu-se a-i acorda o funcție complexă. "Lenea" lor ar constitui un factor benefic...

O mențiune aparte merită adnotarea lui Constantin Calin la un răspuns oferit unei anchete a revistei *Ateneu* de către Daniel Dimitriu (pe urmele, specifice eseistului în discuție, ale lui G. Călinescu). Exegețul ieșean prețuiește "cel mai mult" la un om "sărăcia", iar la un scriitor "modestia": "Sărăcul poate fi neputincios, nenorocos, leneș, nepriceput, dar defecte monstruoase nu are. La omul care este scriitorul apreciez în primul rînd modestia. Sigur, nu e o dovadă a talentului, dar, de regulă, impostura și mediocritatea preferă vedetismul. Iar vedetelor le place să se înalțe, coborînd, demolînd rivalii". Aceste lucruri, socotește Constantin Calin, ar putea interesa exclusiv ca para-

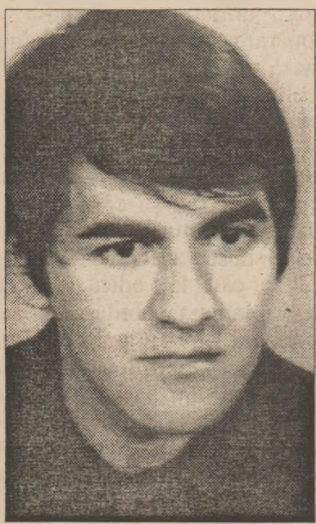
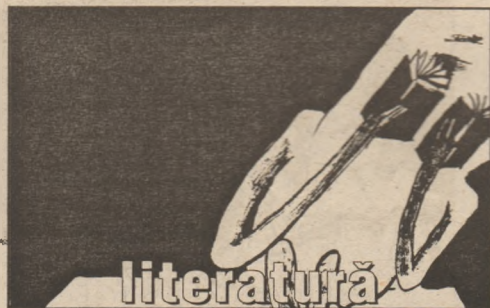
dox, pârîndu-i-se a fi spuse "la supărare, printre dinți, cu o grimasă de dezgust". Deoarece, în realitate, sărăcia e "urită, vicioasă, cauză fatală a numeroase enormități". Iar modestia, la rîndul său, e adesea "o mască pentru ipocrizie și comoditate". "Cunosc destui înși cu pretenții de modești, accentuează eseistul, dar care, la o adică, practică, de-o manieră subtilă, distilată, lucrătura și denigrarea". Teza lui Daniel Dimitriu cu privire la sărăcie e într-adevăr ciudată, întrucît sărăcia e o condiție socială iar nu morală, putînd lovi pe oricine, pe cei "buni" ca și pe cei "raii", pe cei înzestrați ca și pe cei incapabili. Efectul său vine din afară, nu din conținutul sufletesc al individului ce-o îndură. Este, după cum scria Amiel, "o umilință și înjosire de care mi-e mai multă teamă decît de singurătate ce nu e decît plictiseală și tristețe". Cît privește modestia, fie că e autentică, fie că e mimată ("cea mai decentă dintre minciuni", o aprecia cu scepticism Chamfort), ea nu alcătuiește o calitate intrinsecă a scriitorului. A declara că apreciezi "în primul rînd" la un scriitor modestia e ca și cum ai spune că-i apreciezi "în primul rînd" ochii albaștri sau părul negru. Valoarea estetică se poate asocia la fel de bine cu structurile psihologice ale umilinței ca și cu cele ale orgoliului, aceste categorii interferîndu-se astfel încît s-a putut vorbi despre un orgoliu al umilinței și despre o umilință a orgoliului...

U TOATE că ne oferă relativ puține nominalizări negative (să fi intervenit oare un grad de blazare, de inhibiție "marginală" a condeiului d-sale acid de sub care ar fi putut izvorî polemici mai susținute?), Constantin Calin e un spirit ce ne forțează prețuirea printr-o penetrare iscusită, ușor melancolică, a aparențelor, prin desăvîrșită urbanitate, ca și printr-un constant bun simț. *Causeria* d-sale inteligentă și fluentă, nepătată de compromisuri, ne dovedește că eseistul (devenit între timp și autor al unei vaste exegeze bacoviene, în curs de elaborare) cu care am avut un început de drum comun, în anii '60, a rămas în zona luminoasă a literelor românești actuale. Mă gîndesc la Constantin Calin cu o simpatie confraternă. ■

Constantin Calin - *Despre șapcă și alte lucruri demodate. Două drumuri la Malmö*, Ed. Agora, Bacău, 2001, 584 pag., f.p.

BIOGRAFIE

ȘERBAN FOARȚA s-a născut la 8 iulie 1942, la Turnu Severin, ca fiu al medicului Nicolae Foarță și al profesoarei de muzică Yvonne Foarță (Bürger, înainte de căsătorie). În 1965 absolvă Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara, iar în 1978 obține titlul de doctor în filologie. Încă din timpul studenției publică articole de critică literară în revista *Scrisul bănațean*.

Se face cunoscut ca poet scriind în colaborare cu Andrei Ujică texte pentru cântecele din repertoriul formației Phoenix. Sunt texte intelectualizate și fanteziste care atrag imediat atenția unui public agasat de versificările puerile ale altor textieri. Când apar în volum (*Texte pentru Phoenix*, 1976), ele se bucură de un nou succes, de data aceasta pur literar.

În continuare, Șerban Foarță scrie versuri pe cont propriu. Fiecare dintre cărțile pe care le publică (*Simpleroze*, 1978, *Șalul, eșarpele Isadorei*, 1978, *Copyright*, 1979, *Areal*, 7 poeme, 1983, *Holorime*, 1986 etc.) este primită cu interes de un public select. Poetul are o glorie discretă, datorită faptului că admiratorii lui sunt cititori educați, care nu obișnuiesc să-și exprime zgomotos entuziasmul. Cu plăcere și amuzament sunt citite și cărțile sale de critică literară (*Afinități selective*, 1980, *Afinități efective*, 1990).

De altfel, scriitorul însuși se delectează cu literatură bună, traducând din Valéry și din Mallarmé, în felul său inimitabil, de geometru imperial al cuvintelor.

Spectacol lingvistic

PENTRU un poet de azi este practic imposibil să mai găsească în limba română rime nefolosite înaintea lui. După mai bine de trei sute de ani de versificare entuziastă, resursele de virginitate din acest domeniu (și din acest domeniu) s-au epuizat. Șerban Foarță sfidează însă evidența și descoperă rime noi, una după alta. Spectacolul lingvistic oferit de el ne uimește. Este ca și cum am afla că un explorator solitar se află acum în Alaska și găsește bulgări de aur în serie.

Și nu este vorba doar de rime. Șerban Foarță descoperă cuvinte ascunse în cuvinte, cuvinte care citite invers se transformă în alte cuvinte sau chiar posibilitatea de a face, din anumite sintagme, alte sintagme, prin redistribuirea pauzelor dintre cuvinte:

“Alb astru,-n cearcăn vână,
oare,/ acolo, rana și-a deschis?.../ ...A colora-n așa deschis/
albastru,-ncearcă,-n vânătoare, // os orb de leneș Inorog,
gri-galben-roz, cu luare-amine;
/ gri, galben, roz: culoarea minte./ O sorb. De lene. Și n-o rog.” (A II-a “tautofonie” din vol. *Șalul, eșarpele Isadorei*, 1978).

Sunt performanțe, să recunoaștem, neverosimile. Toată această jonglerie-magie lingvistică poetul o face nu numai dintr-un surplus de dexteritate pe care simte nevoia să îl consume jucându-se. El nu este un rebusist. Demersul lui se bazează pe o intuiție de filolog: cuvintele au poezia lor. Așa cum există o poezie a norilor, a rochiilor sau a fructelor, există o poezie a cuvintelor.

Constantin Noica proceda uneori ca un arheolog al cuvintelor, dezgropând din adâncurile lor semantice o filosofie românească de negăsit în cărți. Șerban Foarță procedează într-un mod asemănător ca poet, activând în cuvinte un lirism uitat (sau evidențiind unul posibil). El tratează dicționarul ca pe o claviatură pe care apasă cu degete delicate și ferme pentru a isca neașteptate emoții livești:

“Olanda vine din Olanda,
cașmirul vine din Cașmir;/ că ni s-a ofilit ghirlanda,/ cu toate astea, nu mă mir.../ ...Am mai dansat o arleziană,/ a mai căzut un batalion:/ sclipea-n Artois o arteziană/ și-o baionetă la Bayonne.// De la Berlin venea berlina/ și indigoul, de la Ind;/ iubea Marcel pe Albertina/ și era foarte suferind.../ ...Și ne-a cuprins indiferența,/ și-a mai pocnit câte-un balon:/ sclipeșcă faianțele-n Faenza/ și baionetele,-n Bayonne.// Voltaire dormea într-o volteră/ și, între timp, filosofa;/ a mai trecut de-atunci

o eră,/ a mai căzut câte-o sofa.../ ...De ce se clatină iatacul/ și cad ghiulele pe balcon?/ Opriți, opriți, opriți atacul/ la baionetă, la Bayonne!” (*Balada baionetei din Bayonne* din vol. *Simpleroze*, 1978).

Șerban Foarță nu este primul, la noi, care se joacă savant cu cuvintele. Au mai făcut-o numeroși poeți, de la G. Topârceanu la Gh. Tomozei. Însă el a dus jocul până la ultimele consecințe.

Fiind vorba de amintiri ale cuvintelor, poezia sa induce cititorului o nostalgie difuză, ca și cum ar avea drept motto dictonul latin *fugit irreparabile tempus*. Prin aceasta Șerban Foarță se apropie mai curând de Emil Brumaru, apologetul desuetudinii.

Un remake al operei lui Caragiale

VOLUMUL de versuri *Caragialeta*, 1998 poate fi considerat un remake al operei lui Caragiale.

Șerban Foarță “colorizează” poetic proza și teatrul scriitorului din secolul trecut și face aceasta cu bun-gust. În calitate de cititori, ni se pare și încântător, și nostim să degustăm texte caragialiene traduse din limba română în limba română. Operația traducerii presupune virtuozitate, întrucât Caragiale însuși a creat, cu mai bine de o sută de ani în urmă, nu numai comedii, ci și o comedie a cuvântului, identificabilă în aproape tot ce a scris.

În unele situații - când rescrie, de pildă, monologul Vetei sau pe cel al lui Chiriac -, Șerban Foarță se comportă ca un traducător propriu-zis:

“Eu te crezusem mai deștept./ Dar însă eu sunt proasta/
Ce mi se bate ochiul drept/
Chiriac, și-n noaptea asta, // Pentru mneata, care ți-am zis/
Că doar de gura Ziții/ M-am dus la Iunion, ca-n vis/
Privind la eschibiții”;

“Câte mai gânduri și ce dor/
M-a ars pe mine, Veto./ Tu nu mă-ntrebi, și,-acum, că mor/
De ce-mi spui mie veto?!/ Da! sunt nebun, firește că-s/ Din vina dumitale:/ Treci peste mine fără păs./
Eu nu-ți mai stau în cale.” (*O noapte furtunoasă, actul I, scena IX*).

Inventiv, poetul nu poate rămâne mult timp la această formulă. O altă metodă de rescriere pe care o folosește este aceea de a amesteca diferitele “caragialisme” ca pe niște cărți de joc și de a ajunge la combinații care n-au fost gândite de Caragiale, dar par gândite de el:

“- Numai asta-mi lipsea,/ s-aibi tupeul/ s’nu mă scoți la șosera/ cu cupeul.// - Te-aș lăsa, galantom,/ a mi-o cere?!/ Aide,

Mițo, s-o lom/ pă picere.// - Dacă asta-i amor,/ io, mai bine/ mă omor, și te-omor/ și pă tine!// - Nu-ți spui, Mițo, gogoși,/ nu am haru;/ aide, frate, la Moși/ cu tramcaru.” (*Dialog*).

Foarte originală este și reconstituirea fulgurantă a lumii lui Caragiale prin juxtapunerea unor imagini anunțuri de la “mica publicitate”:

“Pierdut cățel geam tren

Candian! Strigă el acum un an - ” etc. (*Fabula rasa*).

Rezultă un insolit hibrid literar, pe care Pavel Șușara, specialist în rescrierea textului urmuzian, ar merita să-l achiziționeze pentru propria lui colecție.

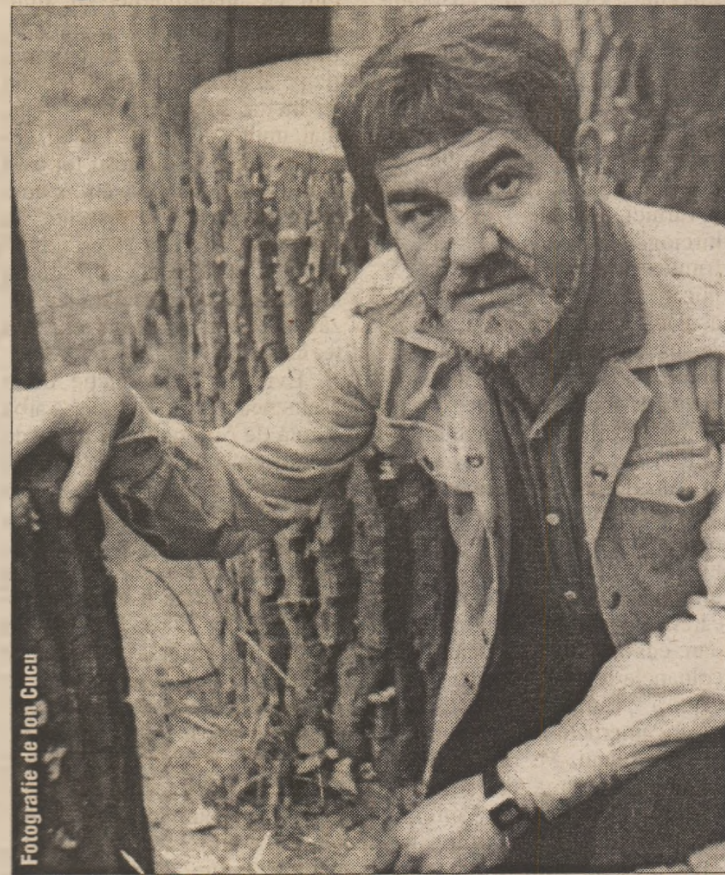
Caragiale în versiunea lui Șerban Foarță seamănă foarte mult cu Caragiale. Există însă și o deosebire, de neignorat.

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

Șerban Foarță

Fotografie de Ion Ciucu

răspunde nume/ Bùbico zahăr place (pedigri)./ Uitat hotel Mizil servietă gri./ Domn bine caut scoate seara lume.// Odăi 3 închiriez + antreluță./ Pierdut ieri dimineață brilantel./ Văzut hengeri azi stop mumos cățel./ Uitat muscal banchetă umbreluță.// Duzini mânuși piei câine cumpăr 2./ Uitat bagaj tren Bucurest-Berlin/ via Mizil. Vând blană zibelin./ Schimb paloș vechiu arme albe nouă.” (*Mica publicitate*).

În sfârșit, se mai remarcă și caragializarea celebrei fabule cu “pelicanul sau babața” a lui Urmuz:

“Cică niște șapte-opt/ Duceau lipsă de pașopt;/ Și-au rugat pe domnul tist/ Să le dea un plebicist./ Tistul nostru, la bulău./ Juca băza, - că-i de rău/ Neștiind (căci, aristați./ Nu văzuse ipistați)./ Candian! O,

Funcția satirică a limbajului folosit de scriitorul din secolul nouăsprezece se reduce, în procesul rescrierii, prin artistizare. Caraghioslăcurile devin pito-rești, mahalagisme se transformă în răsfațuri lingvistice. Până și agramatismele capătă o distincție a lor, asemenea timbrelor cu greșeli de tipar care, scoase din circulație, ajung “rarități” filatelice.

Ce citește Șerban Foarță

JURNALUL de lectură al lui Șerban Foarță, tipărit în volume ca *Afinități selective*, 1980 și *Afinități efective*, 1990, seamănă foarte puțin cu un jurnal de lectură. Originalitatea sa energetică acționează ca o forță

centrifugă, tinzând să-l scoată în afara categoriei din care face totuși parte. Putem să-i masurăm excentricitatea răspunzând riguros la două întrebări: *ce citește și cum citește autorul.*

Șerban Foarță nu citește doar cărți. După cum reiese din însemnările sale publicate inițial sub forma unor tablete de 45-50 de rânduri fiecare în revista *Orizont*, el citește și altfel de - să le spunem - texte.

De exemplu, citește *greșeli de tipar*. Sunt greșeli subtile, care se fac aproape inevitabil:

"Scrii *romanesec*, apare *românesec*; scrii *literal*, apare *literar*; scrii *impudent*, apare *imprudent*" etc.

Într-o tabletă intitulată *Semne de punctuație* sunt incluse considerații privind lectura unor *semne de punctuație*:

"Ce poate, astfel, fi mai expresiv decât curbura, ca o îndoaială a gârbovului semn de întrebare (?): bătrâna noastră cărja de drum lung, - pe când acela zis al exclamării (!) are aplombul... firului cu plumb, și impetuoșitatea unui ordin..."

Există și o situație în care obiectul lecturii îl constituie o *nota de subsol* dintr-un tratat de medicină, *Bolile ficatului, căilor biliare și pancreasului*, vol. I de L. Buligescu și Cl. Ligoury,

Editura Medicală, 1981 (*Erata medicală*).

Cu o atenție maximă este citită, apoi, o *strofă* dintr-o poezie de N. Davidescu în paralel cu o *strofă* dintr-o poezie de G. Bacovia (*Falsă memorie*). Iată-le, în ordinea menționată:

"Toamnă. Plouă și, pe-afară, / Năbușite, fără zare, / Ca-ntr-o cârciumă murdară, / Ard bolnave felinare";

"E-o noapte udă, grea,

mică de text? O carte le-ar ajunge o viață întreagă... Cuvintele solitare în lectura cărora se adâncește poetul sunt simboluri sau posibile simboluri: *ou, păianjen, pânză, romb, umbrelă, vin, mătase, catifea* ș.a.

Pe lista lecturilor sale se află și *zece versuri* din culegerea de poezie populară alcătuită de Lucian Bлага:

"Foaie verde grâu mărunț, / Câte flori sunt pe pământ, / Toate merg la jurământ, / Numai spicul grăului / Și cu vița vinului / Și cu lemnul Domnului / Zboară-n naltul cerului, / Stau în poarta raiului / Și judecă florile / Unde li-s miroasele." (*Escatologia florilor*).

Pe aceeași listă se află însă și *câteva sintagme* din romanul *Mitrea Cocor*, roman pe care de multă vreme nimeni nu-l mai citește, dar pe care toată lumea îl invocă ori de câte ori vine vorba de concesiile făcute regimului comunist de marii scriitori (*Zboară cocorii*, I, II).

Șerban Foarță citește, în plus, tot ce se mai poate citi. ("Și ce se mai poate când totul se poate...?") Cu excepția semnelor de circulație și a alfabetului Braille, toate textele posibile intră în vederile lui. Nu e vorba de texte fictive, ca la Mircea Horia Simionescu în *Bibliografia generală* și nici de texte concepute *întotdeauna* fără intenție artistică, de genul celor preferate demonstrativ de Eugen Negrici în *Expresivitatea involuntară*, ci de combinații de semne lingvistice alese capricios din bazarul de mesaje vechi și noi al umanității. Expresie a unui rafinat senzualism filologic, dar și a unei saturații care nu mai poate fi tratată decât printr-o diversificare inventivă a lecturii, caracterul imprevizibil al lecturilor lui Șerban Foarță n-are nimic din dezorientarea diletantului. Poetul ni se înfățișează, dimpotrivă, ca un hiper-specialist, atins de nostalgia ingenuității. Memoria lui culturală - un "saturat de sens, poros in-folio" - oferă posibilități tehnice optime pentru practicarea acestui sofisticat - și ușor pervers - joc intelectual.

Cum citește

PENTRU că nici modul cum citește Șerban Foarță nu seamănă deloc cu al altora. Lectura textuală este înlocuită cu mobilitate, frecvent, de lectura subtextuală sau intertextuală. Cititul devine o aventură: știi cum începe, dar nu și cum sfârșește. De la lectura unui citat în latinește se poate ajunge la o poezie de Ion Barbu, la alchimie sau la banda lui Möbius.

Devierea bruscă a cursului dizertației este asigurată de

multe ori, ca de un macaz, de câte un surprinzător joc de cuvinte. Șerban Foarță înalță în rang calamburul, îl transformă dintr-o glumă de cafea într-o stare de grație a limbii, care își dezvăluie posibilități nesperate, filiații secrete, coincidențe tulburătoare, ca un semn de complicitate făcut de ochiul din triunghiul divin. Etimologii nebănuite - reale sau imaginare - se întrezăresc pentru câte o clipă, dându-ne senzația existenței unor straturi de semnificații multiplicare la nesfârșit. Drama existențială interferează cu voluptatea analizei filologice:

"Faptul că, dându-și ultima suflare într-un hotel din Badenweiler, în asistența unui medic localnic, un confrate neamț, Cehov a exclamat «Ich sterbe», iar nu, să zicem, «Umiraiu», cum ar fi fost normal din parte-i (el nefiind bilingv, nici snob, - căci poți fi snob și *in extrema morte*), e de natură să confirme quasi-butada valeriană că moartea e, prin excelență, un lucru «qui n'arrive qu'aux autres». - E vorba, bineînțeles, de moartea ca «formalitate», ca *exitus*, ca act mecanic, nu de aceea immanentă, congeneră oricărei vieți (cum zilei umbră sau cum pâinii drojdia); nici de aceea mater'ializată, care te leagăna «au milieu de ses bras», și/sau de franciscana «sora nostra» (necum de, nobilă și justițiară, aceea care, ca la Mallarmé te ipsefică «enfin»), ci de «maștera», Străina însăși, cea care te alter(iz)ează." (*Enunțuri bilingve*).

Revenind acum la presupunerea că editorii s-ar putea simți îngrijorați aflând că există cititori care se mulțumesc și cu lectura unui singur cuvânt, trebuie să spunem că în realitate n-au motive de îngrijorare întrucât lectura unui singur cuvânt nu este posibilă decât după lectura a mii de cărți. După un principiu holografic, în fiecare cuvânt din conștiința unui lector se reflectă totalitatea cuvintelor citite de el vreodată, astfel încât

BIBLIOGRAFIE

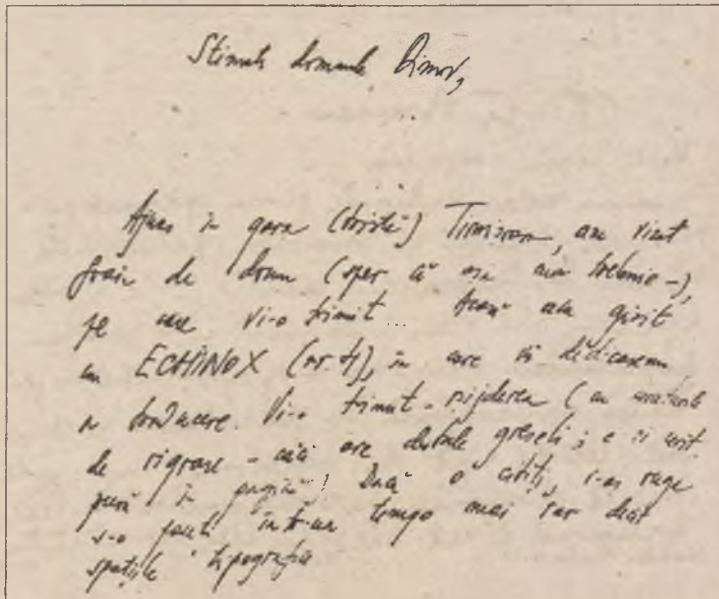
POEZIE. *Texte pentru Phoenix* (în colab. cu Andrei Ujică), Buc., Lit., 1976 (ed. a II-a, rev. și ad., Buc., Nem., 1994) • *Simpleroze*, Tim., F., 1978 • *Șalul, eșarpele Isadorei / Șalul e șarpele Isadorei*, Buc., Lit., 1978 (ed. a II-a, rev. și ad., def., Tim., Ed. Brumar, 1999) • *Copyright*, Buc., Lit., 1979 • *Areal*, 7 poeme, Buc., CR, 1983 • *Holorime*, Buc., CR, 1986 • *Caragiale*, Tim., Ed. Brumar, 1998 • *Un castel în Spania pentru Annia*, Tim., Ed. Brumar, 1999 • *Erau ziare, evenimente*, Tim., Ed. Brumar, 2000.

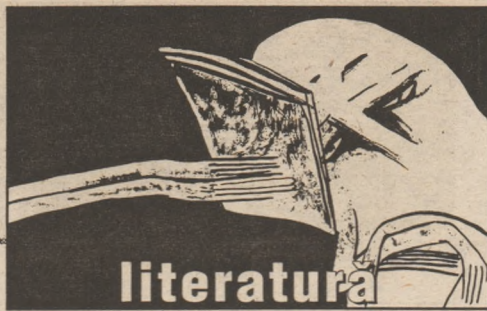
ESEISTICĂ. *Eseu asupra poeziei lui Ion Barbu*, Tim., F., 1980 • *Afinități selective*, Buc., CR, 1980 • *Afinități efective*, Buc., CR., 1990 • *Dublul regim (diurn/nocturn) al presei*, Tim., Ed. Amarcord, 1997.

TRADUCERI. Paul Valéry, *Degas Dans Desen*, Buc., Mer., 1968 • Paul Valéry, *Introducere în metoda lui Leonardo da Vinci*, Buc., Mer., 1969 • Francis Carco, *Prietenul pictorilor*, Buc., Mer., 1970 • Stéphane Mallarmé, *Album de versuri*, Buc., Univ., 1989 • Edward Lear & Comp., *Limericks*, Tim., Ed. de Vest, 1992 • Serge Gainsbourg, *Evghenii Sokolov*, Buc., Ed. EST, 1996 • Stéphane Mallarmé, *Album de versuri*, ed. bilingvă; trad., pref., glose și icon. de Șerban Foarță; Iași, Institutul European, col. "Opera magna", 2002.

numai un cititor experimentat și cu talent de cititor poate găsi o sursă de delectare în citirea și recitirea unui lexem sau chiar, cum spune el, a unui tipografem. ■

(fragment dintr-un studiu mai amplu)

literatura

ÎN CAZUL meu, descoperirea destinului și operei lui B. Fundoianu a pornit de la o constatare pronunțată de profesoara mea, doamna Maria Kavková, care, la un seminar de literatură română, l-a caracterizat pe Fundoianu drept "o problemă nerezolvată" a poeziei interbelice, fiindcă G. Călinescu, în *Istoria* sa, îl încadraseră printre "tradiționaliști", deși se știe că poetul era un reprezentant de seamă al avangardei literare românești. În toamna anului 1967 am plecat la București, la o bursă de șase luni, cu scopul să urmez cursuri la Universitate și să redactez o lucrare de diplomă cu privire la viața și opera lui B. Fundoianu. Atunci, cu câteva mici excepții, nu existau studii monografice despre el, trăiau însă contemporanii lui: pictorul M.H. Maxy (în perioada aceea directorul Muzeului de Artă), scriitorul și editorul Sașa Pană (în casa căruia se afla o excepțională arhivă a publicațiilor de avangardă), publiciștii F. Brunea-Fox și Sandu Eliad, cumnatul poetului Paul Daniel (soțul Rodicăi, surorii mai mici a lui Benjamin). Au fost cu toții foarte binevoitori, unul mă recomandă altuia, îmi povesteau cum îl cunoscuseră pe Fundoianu (de exemplu dl Brunea-

Fox locuia într-o vreme cu el, la București, pe strada Anton Pann), îmi arătau corespondență păstrată. În felul acesta, extrem de plăcut și incitant, am aflat multe date utile pentru partea biografică a lucrării. Cercetarea a continuat la Biblioteca Academiei, unde am găsit nu numai opera lui Fundoianu scrisă în românește (*Tagaduința lui Petru, Imagini și cărți din Franța, Privești*), dar și culegerile și eseurile publicate în Franța (*Ulysse, Titanic, L'Exode, Rimbaud le Voyou, La Conscience Malheureuse, Faux Trait d'Esthétique*). Publicațiile de avangardă se aflau atunci la etaj, la Fondul special. Cu toate acestea, am reușit să fotografiez multe pagini din ele (xeroxuri, bineînțeles, nu existau atunci) jos, la subsol, unde lucrau câțiva tehnicieni. Nu știu dacă nu vor fi călcat vreo interdicție făcând fotografiile pentru mine, dar presupun că gestul lor provenea din simpatie pentru Cehoslovacia. Dacă cumva vreo revistă de avangardă – *Contemporanul, Integral, Unu* – nu era acolo în serie completă, știam că o găsec cu siguranță la dl Sașa Pană, pe str. Dogarilor nr. 36.

Am revenit la Praga în februarie 1968, cu material bogat, din care a ieșit o lucrare de diplomă de vreo 180 de pagini, susținută cu succes la Facultatea de Litere a Universității noastre,

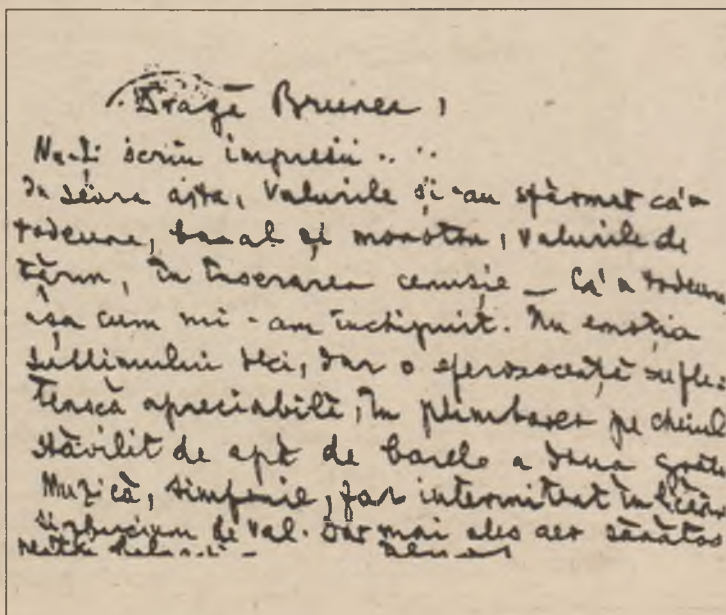
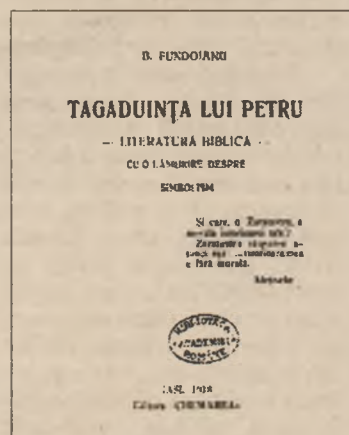
în luna mai. După aceea au intervenit alte evenimente, iar în august au intrat la noi armatele statelor Pactului de la Varșovia, din fericire fără trupe românești.

MULT mai târziu, în 1989, mi-a fost oferit, din partea Centrului cultural francez, un stagiu de documentare la Paris. Deși mă ocupam atunci de alte teme, una dintre primele mele plimbări s-a îndreptat spre strada Rollin, din Quartier Latin, unde Benjamin Fondane locuise cu soția sa Geneviève Tissier pînă în martie 1944, cînd a fost ridicat de aici de Gestapo. Împreună cu sora sa Lina au fost duși întii la Drancy și apoi la Auschwitz, unde au murit amîndoi la 2 octombrie, în camera de gaz. Strada Rollin e scută și îngustă, iar pietonii pot intra în ea pe o scară dublă care începe pe un trotuar al străzii Monge. A treia casă pe partea dreaptă este nr. 6. Cînd am întreat pe un domn ieșind din casă dacă vreun locatar trăise aici și în vremea războiului, mi-a recomandat să mă adresez doamnei Nykiel de la etajul trei. Am sunat acolo și am fost poftită înăuntru de o doamnă în vîrstă, foarte amabilă, deși ne înțelegeam cu oarecare greutate, fiindcă auzul n-o mai servea prea bine. Mi-a povestit că se mutase aici în 1934, cînd Fondane locuia deja acolo, cu sora lui și cu soția. Despre Geneviève Tissier am aflat că era *une personne renfermée, elle ne parlait presque à personne*. Iar despre Fondane: *Je savais qu'il était écrivain, car je trouvais, dans la boîte à lettre, les annonces de ses livres. De temps en temps, je l'entendais chanton-*

ner dans la cour. Bineînțeles, am întreat-o pe doamna Nykiel dacă își amintește ceva în legătură cu tragicele evenimente din martie '44, despre care nici persoanele cele mai apropiate poetului n-au aflat nici un detaliu. După Paul Daniel, Fondane se ascundea de cîțva timp în zona liberă a Franței, dar într-o noapte a încercat să vină în apartamentul lui după niște cărți, alții vorbesc despre niște tablouri. Nu se știe cine l-a denunțat la Gestapo, fiindcă toată lumea este de acord că nu avea nici un dușman. Doamna de la etajul trei și-a amintit doar că *Mon-sieur Fondane a été - pris aux derniers ramassages, à la limite; la jeune femme a été aidée par une association juive, puis elle est partie et, une année plus tard, elle est devenue religieuse,*

et, à ce que j'ai entendu dire, elle est morte en '48. După aceea amintirile au luat alt curs: am aflat că doamna fusese măritată de trei ori, că al doilea bărbat a murit în timpul bombardamentelor, iar al treilea, care era polonez, a decedat acum douăzeci și doi de ani... I-am mulțumit doamnei Nykiel și ne-am despărțit.

Din biografia lui Fundoianu am reținut că el și Lina întrețineau, în anii războiului, relații strînse cu Colomba Voronca. De aceea am încercat să mă anunț la dumneai (locuia pe strada Goutte d'Or, în 18e), dar pînă la urmă n-am reușit s-o vîd, fiindcă, cum mi-a spus la telefon infirmiera ei, doamna făcuse criză cardiacă și nu se simțea în stare să primească pe cineva.

Eram de asemenea curioasă ce se poate găsi, din opera lui Fundoianu-Fondane, la Biblioteca Națională din Paris. În fișier, sub numele Fundoianu – nimic. În schimb, sub numele celălalt – tot ce a publicat în Franța, inclusiv o raritate: *Trois scénarios (Paupières, Barre fixe, Mtasipoj; cinépoèmes)*, R. Baze 1928, o dovadă a faptului că, după ce s-a stabilit în Franța, poetul se interesa intens de lumea filmului. Din 1979, Editura Plasma a început să publice *Oeuvres de B. Fondane*, ediție îngrijită de Michel Carassou et Catherine Tieck; printre volumele serios pregătite și frumos prezentate (deși numai broșate) găsiți și texte reunite postum: *Le Mal des Fantômes, Rencontres avec Léon Chestov, Écrits pour le cinéma*.

DUPĂ câțiva ani, în 1994, am revenit la Paris, ca participantă a programului TEMPUS în care am realizat schimburi de studenți și de profesori cu Université Paris III. Și de data asta am fost tentată să revăd casa lui Fundoianu. În plus, aveam și un aparat de fotografiat. Am avut noroc: nu numai că am putut să fac o fotografie a casei (din păcate, cu fațada plină de graffiti deosebit de urite), dar am și făcut cunoștință cu doamna Solange Claustres care locuiește în apartamentul lui Fondane. Nu l-a cunoscut personal, bineînțeles, dar a auzit despre el. Văzind interesul meu pentru destinul scriitorului, a fost afit de amabilă că mi-a arătat tot apartamentul, nu prea mare, dar comod, cu ușă și ferestre spre o curte liniștită. O mică scară interioară duce la etaj spre o ca-

meră destul de spațioasă, fostul birou al scriitorului. Doamna Claustres este psiholog, iar clienții ei vin la consultații la ea acasă. Întrebând de doamna Nykiel, am aflat cu părere de rău că nu mai trăiește. Știam că nici Colomba Voronca nu mai este printre cei vii.

Din păcate, așa este: contemporanii lui Fundoianu, chiar dacă - spre deosebire de el - au supraviețuit atrocităților războiului, nu mai trăiesc, nici la București, nici la Paris. Nu ne rămâne decât să citim și să recitim operele lui Fundoianu-Fondane, azi accesibile în România și în Franța. Fundoianu este, de acum încolo, bine cunoscut cititorilor români, datorită ediției complete a operei sale poetice, și, de asemenea, datorită unor studii monografice scrise de Marin Bucur, Mircea Martin, Ion Pop ș.a. Dar, lucru curios, interesul pentru personalitatea poetului de origine română crește și în patria lui adoptivă. Nu de mult am primit din Franța două dovezi... auditive: o casetă cu emisiunea *Benjamin Fondane, poète et philosophe*, prezentată de radioul France-Culture, și un disc CD - *Crier toujours jusqu'à la fin du monde*, realizat anul trecut cu actorii Eve Griliquez și Yves Jacques Bouin care recită într-un fel sobru și, s-ar putea zice, "contemporan", poezii din *Paysages* și *Le Mal des Fantômes*. Michel Carassou, autorul scenariului și editorul operelor lui Fondane, îl caracterizează pe poetul româno-francez drept "une voix unique, puissante, celle d'un homme qui, sans se soucier d'effets littéraires, crie sa condition d'homme." Interesant este și faptul că îl denu-

mește, vorbind în numele celor ce au pregătit înregistrarea, *poetul nostru*. Destinul spiritual al lui Benjamin Fundoianu-Fondane continuă printre noi.

Libuše Valentova
(Praga)

prepeleac

de Constantin Toiu

Fel de fel

PE vremuri, în publicații, exista o rubrică intitulată astfel și care mai târziu avea să se numească prozaic, *diverse*... Constat cum evoluția limbii, și nu numai a noastră, o apucă întotdeauna pe căile din ce în ce mai îndepărtate față de concretețea observației ca și a pitorescului ei. E ce spunea odată un lingvist, anume că substantivele, mai ales, au tendința de a se desprinde de originea lor naturale sau *spontane*, abstractizându-se din ce în ce mai mult până la pierderea identității veritabile.

Nu-mi mai aduc aminte numele lingvistului. Deși, mă suspectez... Unii recurg la alții, însușindu-și afirmațiile lor scrise, fără să-i citeze. Mie, câteodată, mi se întâmplă inveres: pun pe seama altora, din prudență, ceea ce, de fapt, îmi aparține. Exces de modestie? O grijă exagerată?...

Așa, răsfoind un vraf de hârtii desperecheate, dau de *fel de fel*, (într-adevăr!) propoziții, fraze, auzite, citite, întâmplător, și pe care le-am consemnat în vederea unor pagini de roman, de mai târziu, probabil, mă gândesc eu acum; deși există în mine, veche, și o manie de a fotografia pe loc și gratuit orice (însemnând lucrul pe hârtie) -

nu se știe niciodată, presupun, la ce-mi va folosi...

De pilda, această replică a lui G. Calinescu, cine știe cum însușită: "Fugi de-aici că-mi infirmi ipotezele!" - în paranteză: *despre Veronica Porumbacu*. Dumnezeu s-o odihnească. Sau: *I soldi non fanno la Gloria*, banii nu aduc Gloria, - hm, pentru cine nu-i are! Sau *The Hunger increases the Art*, foamea ascute arta, - ce-i drept e drept. Și fraza următoare pentru care nu pun mâna în foc: *Bascălia la francezi este o băscălie superioară, o trans-băscălie* - facu Eugen Ionescu - *Mitică soigneusement deghizat*.

4 martie, 1977, ora 21,22 - după cutremur: *Cărămizile au căzut, să zidim cu piatră cioplită; smochinii au fost tăiați, să punem în locul lor cedrii...* (Noul Testament, Isaia 9-10).

8 august, 1977: *...În acest mod, sau convertim rolul nostru de avangardă într-o realitate, sau el se va reduce la o afecțiune de idei ce ar putea să ne slujească adesea drept consolare pentru ineficacitatea noastră* (Santiago Carillo).

Nimic nu este mai rău din punct de vedere teoretic și mai ridicol din punct de vedere practic decât abordarea viitorului în numele materialismului istoric într-o culoare pretutindeni gri; aceasta constituie doar o mângâlitură primitivă... (Hrușciiov la Congresul XX). *Mâzgălitură primitivă* - excepțional!

Ward 19, Stockholm, muzeul de artă modernă, Celula 19 de Edward Kienholz... Locul de detenție în mărime naturală cu doi indivizi culcați în două paturi de fier suprapuse și cu capătânilor în care se află un lichid în care înoată câte un pește singuratec, încremenit ca o obsesie: *Ideea fixă*.

Idem, Laponia: locurile de sacrificiu alese cu grijă în natură unde vegetația sau pietrele par a alcătui forme speciale... numai bune pentru a locui în ele duhul protector...

La laponi, zeii trăiesc în natură sub chipul unor lespezi, de multe ori, pur și simplu niște pietroaie, așa cum în țările civilizate pictorii, sculptorii, artiștii abstracți în general se silesc să *desfigureze*, ori să *nonfigureze* realul...

Tinerii veniți la Comuniune beți-turtă fiind *Ziua maximeji lumini*, Sf. Johannus, solstițiul de vară, sărbătoare păgână transferată. ■

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

95 000 lei

7
SPECTACOLUL ISTORIEI

În seria Spectacolul istoriei
ARTHUR KOESTLER
Întuneric la amiază

65 000 lei

30
MARGUERITE DURAS

În colecția Cartea de pe noptieră
MARGUERITE DURAS
Amantul

Cronica edițiilor

Între verb și imagine

SENZAȚIA de viață” este marea surpriză și marea bucurie descoperită de V. Alecsandri în scrisorile primite de la Ion Ghica, exteriorizată în diferite feluri (mărturie stau scrisorile lui V. Alecsandri însuși). În esență, toate exprimă ideea că invenția pornită din realitate este creatoare. Puse sub apelativul care innobilează relația dintre oameni: “amice”, “iubite amice”, “scumpul meu amic”, “scumpe amice”, Ion Ghica așteaptă ca V. Alecsandri să i le citească. La îndemnul poetului, strâns legat și de diligențele lui Iacob Negruzzi, redactorul-șef al “Convorbirilor literare”, de a întreține interesul pentru trecutul nostru, scrisorile aveau să fie publicate în paginile mai sus-numitei reviste. Firul expediției lor urmează cursul biografiei lui Ion Ghica. El se găsea la București în lunile mai și noiembrie ale anului 1879, în “februarie” 1880 și martie 1881. În iulie 1879, septembrie și noiembrie 1880, “ghenarie”, iunie și iulie 1881, scrie de la conacul moșiei Ghergani. Funcția diplomatică, neliniștitoare pentru V. Alecsandri, după cum se vede din sfatul: “să te ferești de politică, politica fiind filoxera literaturii” nu l-a împiedicat să trimită de la Londra, unde se afla în calitate de ambasador, scrisori date 27 iulie 1883, “februarie”, iulie, august și noiembrie 1884, 1 “ghenarie” și 30 mai 1885. Doar una din Brighton, în octombrie 1883. Îndoiala de moment a prietenului nu s-a confirmat, spre satisfacția lui, de altfel încrezător în beția verbului literaturii: “Ocupațiile tale politice îți vor permite să continui redactarea amintirilor tale? Ar fi foarte regretabil să renunți la literatură. Lumea se teme. Dar eu nu cred. Cine a băut va mai bea”. Două scrisori nu sunt localizate. Datele de expediție sunt 22 octombrie și 26 decembrie 1882.

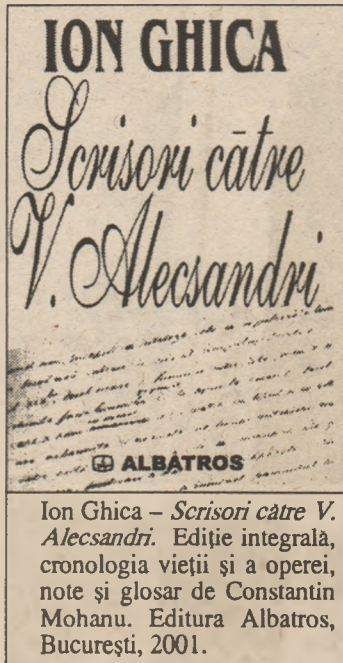
Cum ne apar scrisorile, citite astăzi? Doar oglindă a lumii văzute prin intermediul datelor și al locurilor, sau scenă a lumii asupra căreia imaginația interpretativă a celui care le-a scris a acționat, îndrăzneț stilizator?

Exact pentru această particularitate, scena se transformă în univers provocat de amintiri. Mai bine zis, de șocul surprizei de a i se fi dezvăluit ceva profund cunoscut și profund redescoperit. Redescoperit, atâta vreme cât Ion Ghica îl recrează, iar recrearea i se așterne dinainte în compoziții în care el însuși este prezent, făcându-ne prin vâz și auz, prin descriere întinsă și dialog alert, prin evocare vehementă și mai totdeauna problematizatoare, să sfârșim prin a ne însuși, pe variate planuri, o epocă a istoriei. Un secol, legitimat de N. Manolescu a fi “secolul lui Ion Ghica”.

Scrisorile către V. Alecsandri acoperă monografic natura acestui secol, explorând direct universul celor vii cu virulența hrănită de fabulosul aplicat realității. Pentru a mi se da crezare, nu mă voi referi decât la mărturiile uriașului cimitir al ciurii lui Caragea, sau la tragica simplitate, fie a “punerii în fiare” a unui fost dregător, bânuit de uneltiri împotriva stăpânirii, fie a retezării, cu o mișcare iute de iatagan, a capului unui tânăr pentru vina de a-i fi scăpat din ceașca tremurată de emoție, stropi de cafea pe feregeaua pașei.

În această monografie, totul decurge din ritualul tipic vieții care, privită de la distanța timpului nostru prin pana lui Ion Ghica, pare o comedie polifonică compusă, ca o cantată. În cazul de față, instrumentele diferite fiind cele ale scrisului, efectele ce decurg din ele își multiplică șansele de a nu fi date cu ușurință uitării. Exemplele abundă. E greu a alege unele, în defavoarea celorlalte.

Totuși, mă opresc asupra a două figuri umane, în particularul portretului lor: un domnitor spăimos și un dascăl patriot. Grigore-vodă Ghica, unchiul tatălui scriitorului și lui, naș, “pentru că nu-l tăia capul prea mult”, se sfătuia “la o pricină” cu oameni de încredere, dar cu frica lui Dumnezeu, “după ce auzea pe fiecare în parte, se culca, dormea un somn bun și pe la miezul nopții se scula, aprindea la candelă făclia din Vinerea Paștelor de la epitaf, cădea în genunchi dinaintea iconostasului și se ruga lui Dumnezeu să-l lumineze.” Iar dascălul Chiosea, și alături de el alții, din mâinile cărora au ieșit știutori de carte românească, precum logofătul Gre-

Ion Ghica – *Scrisori către V. Alecsandri*. Ediție integrală, cronologia vieții și a operei, note și glosar de Constantin Mohanu. Editura Albatros, București, 2001.

ceanu, Văcăreștii, Anton Pann, Nănescu, Paris Mumuleanu, “viața lor era cu copiii din școală și nu știa nici șosea, nici *café-șantan*, nici deputație. Dimineața buchile, *Oftoicu* și *Psaltirea*, după prânz psaltichia. Chiosea avea un *pa, vu, ga, di* (gama în muzica bisericească veche) care-i ieșea pe nas cale de o poșta.”

Iată scene care mizează pe mișcarea maselor, oameni venind de pretutindeni, în bătălia de la Plevna, alții încrâncenați în ocuparea Vidinului cu predarea lui Osman-Pașa și punerea steagului alb pe cetatea “închinată” de turci, din povestirea lui Vișan, “dorobanț, curcan cu trei cruci pe piept”. Sau multe de un pitoresc cu efect exploziv, dedus din mișcarea novatoare a curentelor importate din Apus.

Acest studios al științelor economice și împătimit de istorie care este Ion Ghica, devine fără a bănuși, poet și dramaturg, odată pomit pe panta evocării. Este poet în proiecția grandiosului uman al eroilor revoluției. Poet în îmbinarea numelor și a reflexelor livrești, în compunerea somptuosului inutil al costumelor, în variantele sfârșitului de secol 18 și ale celui următor, de la început până mult peste jumătatea sa. Croială și dimensiune, după rangul celui care le purta. Este poet când se pasionează de arhitectura caselor boierești, de proiectarea în urât sau frumos a străzilor pe planul orașului București. Poet când își observă actorii, înainte de a intra în scenă, în cabine, în spatele decorurilor, înainte de a fi îmbrăcați și machiași. Dresurile cucoanei Duduca, de exemplu, relevante produse ale ima-

ginarului, proprii păstrării tineretii, cât și teribila poftă de mâncare a tânărului Nicolae Filimon, transpusă într-o fastuoasă înșiruire de feluri de mâncare, ca într-o epopee. Dramaturg, este atent la orice, la mers, la gest, la chip, la mimica feței, la voce. Îl descoperim dramaturg atunci când pune în scenă abuzuri, dezlănțuiri de patimi sub pretextul apărării unei idei generoase, corupție. Informatorii generalului Kiseleff, denunțatori ai celor mai buni prieteni, înfățișându-se aroganți în fața ochilor îngroziți de uimire ai acestora. Tineri, invadând anarhic Cișmigiul, cu lăutarii după ei, ținând-o în chilhanuri și conturi reglate cu focuri de pistol. Tratarea femeilor adulterine și a “galanților”, pedepsiți după specificul breslei. Ziarele, “unele albe, altele roșii”, “unele înjură ce celelalte laudă și vice-versa”, verva și animația călătoriei cu poștalionul, la 1848, pe drumul dintre București și Iași.

Ion Ghica se arată stăpânit de o fervoare deosebită în a surprinde climatul momentului, posedă știința dimensionării culturalului și politicului, și mai mult decât orice, știe să scoată efecte din inteligibilitatea analitică a detaliilor. De aici, punerea în scenă ca după un scenariu bine pus la punct, a expresiilor “se fură ca în vremea lui Caragea” sau “a prinde negustorul cu ocaua mică.” Fără a uita psihoză colectivă. Scenele răspândirii ciurii, care nu au nimic din Defoe, Manzoni ori Boccaccio, nu cunosc mila sau pietatea, iar macabrul furiei înăvușirii atinge simbolic frenezia nunților, de după agresivitatea morții.

În această inventivă retrospectivă, Ion Ghica scrie cu simplitate, cu multă mișcare și varietate de atitudini, dar fără stări sufletești. Și, curios, creează un cromatism al locurilor, al vestimentației, al mișcării, fără a numi o culoare anume, fără cea mai simplă sugestie plastică. Stăpân al dimensiunii dramatice a istoriei, Ion Ghica manipulează prin crâncin polifonic conștiințele, mai scrisul său.

După ce a experimentat nefasta supunere la regulile restrictiv amputatoare ale cenzurii, ca editor, Constantin Mohanu se bucură acum, la apariția volumului *Scrisori către V. Alecsandri* de Ion Ghica, să-și vadă împlinită mult așteptata ediție “integrală”. Fără texte care nu au mai fost acceptate în edițiile de după 1947, ca *Ovreei* sau

“sistematic omise” în edițiile apărute între 1950-1989, ca *Bârzoș*, reeditat, ca o excepție, în *Opere I*, din 1962 sau “permanent eludate”, ca *Liberalii de altădată*, *Libertatea*, *Egalitatea*. Fără obsedantele “croșete” sau de-a dreptul derutantele rânduri de puncte-puncte, cititorul fiind pus în situația să nu mai fie sigur dacă are dinainte un moment de pauză, de reverie a scriitorului, ori dacă înșiruirea de puncte nu a fost aleasă de cenzură să acopere cine știe ce nume ori idee, în contradicție cu orientarea politicii vremii. Textul cu care se deschide prețioasa ediție, *Argument*, concentrează un adevărat focar de determinare temporale privind aparițiile scrisorilor, căror hamici istorici literari sunt datorate, cine s-a aplecat asupra conținutului lor pentru a-i detecta valoarea, de la cine a început prețuirea lor literară. Prin urmare, *Argumentul* oferă evidența edițiilor și argumente pentru concepția care a stat la baza ediției din 2001.

Cronologia, a vieții cât și a operei, impresionează prin subliniatul sentiment al concretului. Orice afirmație, orice observație, orice relație exprimă aprofundarea unui impresionant material investigat. Totul își găsește reflectare în documentul propriu-zis, de oriunde ar veni: arhive, cărți, ziare ale timpului cercetat, critica de specialitate a timpului actual. Corespunzând întrutotul normelor știute, *Notele* sunt însoțite de observații legate direct de text, intervenții cum sunt cele ale lui G. Calinescu și T. Vianu aducând un plus de valoare cunoașterii. Necesare pentru înțelegerea textului este *Glosarul*. Am avut curiozitatea să-l citesc independent de pagina vizată. A fost reală delectare. O lume care creștea năucitor din atâtea însemne particulare ale secolului XIX, reconstituire a epocii prin imagini care imprimă dinamică paginii, odată cu mult necesara claritate a ei. Alături de *Glosar*, *Bibliografia* se constituie într-un portret viu și generos al gândirii umane, departe de a fi doar înșiruire uscată de nume și date, altfel, componente firești într-o lucrare științifică.

De o reală valoare sunt intervențiile editorului de la subsolul paginii. Găsim aici revizuirea de date, semnalări ale unor atribuiri greșite venite chiar din partea lui Ion Ghica, corectări de versuri și replici, identificări de scene și date, re-luate de autor în mai multe din scrisorile sale. Și, pe un loc de primă importanță, relația stabilită de Constantin Mohanu cu literatura. Cu *Ciocoii vechi și noi* de N. Filimon în mod deosebit, cu fabula *Lebăda și puii corbului* de Gr. Alexandrescu.

Cornelia Ștefănescu

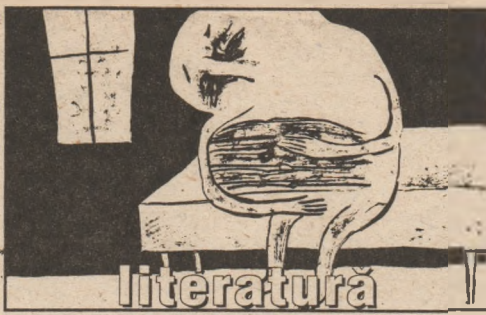
PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

OFERTĂ PROMOTIONALĂ:

Pachet trei niveluri
Preț: 1.998.000 lei

Tel./fax: 210.89.08;
210.89.28; 212.35.61;
211.89.57
e-mail:
prior@dial.kappa.ro
http://www.prior-books.ro

ENGLISH
T-BEGINNER

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

Skandenberg / Skanderbeg

UVĂNTUL *skandenberg* nu e înregistrat de dicționarele noastre generale sau de neologismă; circula însă (și dovada imediată o oferă atestările recente din Internet), ca denumire pentru o probă foarte populară de încercare a puterii, prin aducerea la orizontală a brațului adversarului - denumită în engleză *armwrestling*, în franceză *bras de fer*, în italiană *braccio di ferro* - și care în ultima vreme pare să capete statut de disciplină sportivă. Că numele e legat de personajul istoric Skanderbeg e destul de sigur; forma greu de confundat (inclusiv variantele ei, mai mult sau mai puțin justificate) și chiar unele componente semantice (ideea de forță, luptă, bărbăție) apar astfel ca suficient motivate. Sensul particular dobândit de numele propriu în română nu pare să se regăsească în alte limbi (chiar într-un dicționar albanez tipul de întrecere este numit "provă forță"); nefiind însă vorba de un termen fundamental, consultarea unor surse mai complete ne poate oricând contrazice. În diverse texte actuale și în liste de discuții cuvântul apare mai frecvent în forma *skandenberg* (cu sau fără majusculă inițială): "Din spate, se auzeau voci zgomotoase, sparte, care ovaționau convingător și încurajau o partidă de *skandenberg*" (ata.go.ro); "apoi a venit momentul ca mușchii să iasă în relief: concursurile de *skandenberg*, de cărat butoaie de bere și tras de sfoară" (formula-as.ro/482); "secretele *Skandenbergului*"; "trebuie să faci cât mai mult *skandenberg* cu cât mai mulți" (musclemania.org), dar și ca *skanderbeg*: "unde găsesc și eu un exemplu de antrenament pt. *skanderbeg*"; "un tip mă pusese la *skanderbeg*"; "Sugestia ta în legătură cu *skanderbegul* mi se pare bine venită" (ib.); cuvântul apare chiar abreviat: "ca unul din cei mai buni concurenți de *ska*, trebuia să fii și tu prezent aici"; "concursul de *skg* de la Piatra" (ib.). Termenul tinde tot mai mult să devină denumire oficială: pentru un site național se folosește termenul englez - "Romanian *Armwrestling*"; dar și cel specific - *Skandenberg* -, chiar în formula-adresă (*skandenberg.getfit.ro*), ca și în diverse anunțuri pu-

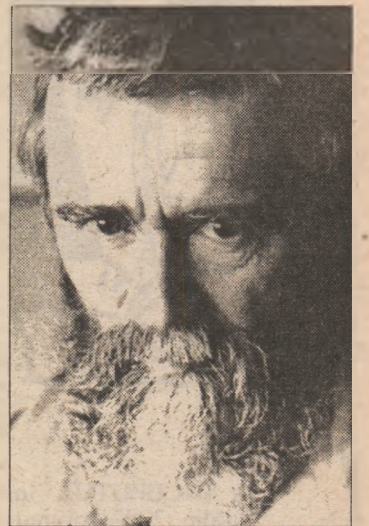
blicitate: "Acesta este primul și singurul site dedicat iubitorilor de *skandenberg* din România care, din păcate, sunt cam puțini" (ib.); "masaj corporal, saună, sală de box și masă de *skandenberg*" (agenda.ro/2001); "Informații despre culturism, fitness, *skandenberg*, alimente, suplimente" (vreau.com). Unii dintre cei care traduc textele românești nu știu, probabil, că nu e vorba de un termen internațional și deci transparent; apar astfel - în pagini autohtone - formulări ca "*skandenberg* contest", "concursi di *skandenberg*" (itcnet.ro) etc. Oscilațiile formei stîrnesc justificat îngrijorări lingvistice unor utilizatori: într-o recentă listă de discuții (culturism.ro, aprilie-mai 2002) dialogul atinge tocmai acest subiect, aducînd unele interpretări aproximative, dar și explicații serioase și corecte: "din câte știu eu «sportul» ăsta se numește «skanderbeg», nu «skandenberg», însemnând «braț de fier»"; "deși se numește așa, s-a împământenit forma în care am scris noi"; "în legătură cu denumirea corectă, aceasta este Skanderbeg și vine

de la numele eroului național al Albaniei din Evul Mediu. Skanderbeg (Iskander - forma turcă a numelui Alexandru) a fost contemporan cu Mircea cel Bătrân și era supranumit în epocă «Braț de fier». De aici și denumirea sportului"; "eu știu că skanderbeg-ul vine de la albanezi unde e și sport național"; "până una alta am mai căutat și eu pe net și am găsit în forma SKANDENBERG o grămadă de referiri. Uf, asta m-a ușurat de un complex..."

Skanderbeg (George Castriota), celebru personaj istoric din secolul al XV-lea, apare în toate enciclopediile noastre, ca "patriot albanez" (*Dicționarul enciclopedic ilustrat "Cartea Românească"*, 1931) sau "comandant de oști, erou național al Albaniei" (*Micul Dicționar Enciclopedic* 1972); forma corectă e într-adevăr cea compusă din *Skander* (*Iskander = Alexandru*, supranume legat de Alexandru cel Mare) și *beg* (= *bei*, termenul turcesc intrat de mult și în română), iar formele corupte se explică mai puțin prin accidente fonetice, cît prin hipercorectitudine și analogii cu alte antroponime (de pildă, cu numeroasele nume terminate în *-berg*). Oricum, toată varietatea de forme circula internațional - *Skanderberg*, *Skanderbeg*, *Scanderbeg*, *Skandenbeg*, *Skandenberg*, *Skenderbeu* (ultimul, în albaneză). Nu am reușit să descopăr firul exact al evoluției semantice din română, dar mi se pare credibil ca aceasta să fie relativ recentă și oarecum accidentală. Particularitățile formei, lipsa de atestări și statutul actual a cuvîntului exclud o motivare tradițională și populară, balcanic medievală. Mi se pare mult mai probabilă explicația printr-o inovație familiar-argotică - eventual bazată pe o metonimie, poate pe o imagine care circula la un moment dat. Evocarea istorică a eroului balcanic, dar și o divizie militară germană din al doilea război mondial ("SS Skanderbeg") și nu în ultimul rînd o băutură alcoolică albaneză foarte prezentă pe piața românească în anii '80 ("Brandy Skanderbeg") pot candida la rolul de declanșatori ai procesului semantic. E posibil să mă înșel, dar cu atît mai mult subiectul merită abordat: o examinare lingvistică a limbii contemporane trebuie să se exploateze și rezervorul comun de amintiri ale vorbitorilor. ■

Ion HOREA

Filă de jurnal (1)

Într-o zi o să rămân încremenit cu ochii ațintiți pe ferestre căutând măcar o dungă de conținut în imaginare spații agreste.

Cum stau și acum, sub un cer mohorât, parc-aș fi pe valea Vaideiului - din când în când tremură pe rățgușa de fier a cristeiului,

ori dinspre holde s-aud grăbite rostogoliri, chemări de potârnice, și mă văd pe drumul cu baligi de vite în compania literară a vărului Niche.

Despre-acele vacanțe cât aș vrea să insist, dac-ar fi să mai fiu, dac-ar fi să mai fie, când poetul venea de la Cluj unde era ziarist și încă student la Filosofie.

Pe drumul țării ne prindeau înserări, parcă noi eram filosofii din Antichitate.

El venea cu răspunsuri, eu mereu cu-ntrebări... Dar toate sunt acum foarte depărtate!

Eram atunci încă la noi în sat și nu bănuiam ce drame vor veni pe țară și pe casă, într-un veac tot mai dur și mai apăsător când abia începuse lupta de clasă!

Filă de jurnal (2)

Biserici, temniți, beciuri și ziduri uneori încremenind o clipă și zbor și nesfârșire, Le-ntâmpini, le contempli și-astepti să se despire, Apoi, ca-ntr-o fântână, n-albastrul pur cobori.

Și când te-antorci cu fața la om și omenire, Te-ntâmpină să-ți spună că-i timpul să și mori, Biserici, temniți, beciuri și ziduri uneori încremenind o clipă și zbor și nesfârșire.

Așa, în praful zilei, în gânduri ori în nori, Să-i mai arăți, aceasta-i ascunsa ta menire, Pe cei meniți să fie zidiții în zidire, Cum li-i sortit să-i țină-n credință și fiori

Biserici, temniți, beciuri și ziduri uneori.

Balada celor ce nu mai sunt

Spuneți-mi, Ioanichie pe unde-i, și Căprariu, Vlasiu, Giurgiuca, Feri, și Sandu și Utan? Cu ei se depărtează și Gari și Cotruș? Și-aud un glas: "Mais où sont? Où sont les neiges d'antan?"

Dar unde-i Radu Stanca, Enescu, Eta, Nego, și Dominic și Regman, și Gari și Cotruș? Doinaș închide Cercul din care-un alter ego pe ultima baladă aruncă-ntâiul bruș.

Dar unde-s Mazilescu, Marcel, Titel, Nichita, Ivașcu și Ioana, Silvestru și Roger? Dar unde-i Grigorescu și Adi, nelipsita, și cel ce-am fost eu însumi pe-acolo, unde e?

Dar unde-i Emil Botta cu-April, cernuta carte, cu Dorul fără sațiu, cu patimi și alean? De toți, trecute umbre, un ceas mă mai desparte! "Mais où", s-aude glasul, "Où sont les neiges d'antan?" ■

LA ÎNCEPUTUL lui aprilie 2002, primul-ministru al României a făcut o nouă vizită la Bruxelles, unde a discutat cu înalte oficialități ale Alianței Nord-Atlantice despre șansele României de a fi acceptată în NATO. Existau semnale clare că aceste șanse crescuseră. Germania își declarase în mod public intenția de a sprijini candidatura României, după ce Franța, Italia, Grecia și Turcia îi susținuseră și ele cauza cu multă convingere, dar fără nici un rezultat. Reticențele Marii Britanii, dacă mai existau, se exprimau în surdina, iar americanii, după atentatul din 11 septembrie, păreau dispuși să uite că la București puterea politică încă aparținea foștilor comuniști, în complicitate cu foștii securiști - ce-i drept, acum și unii și ceilalți, promotori ai economiei de piață. În urmă cu vreo șase ani, actualul prim-ministru jucase tenis cu tatăl actualului președinte american, pe banii omului de afaceri Sever Mureșan, între timp condamnat pentru delapidarea frauduloasă a Băncii Dacia Felix, dar eliberat în scurtă vreme din motive de sănătate, iar în urmă cu doar șase luni,

Adrian Năstase se întâlnise întâmplător cu Bush jr. pe unul din culoarele Casei Albe și avuseseră o scurtă discuție cât se poate de amicală, deși neprevăzută în protocol. La fel și nevestele celor doi.

Oficialii NATO priveau acum cu oarecare îngăduință neputința autorităților de la București, de a se alinia întrutotul exigențelor occidentale. Chiar dacă în planul măsurilor concrete de reformă economică și administrativă nu se făcuse mare lucru, în ceea ce privește proiectele și angajamentele, guvernul român obținuse câteva succese notabile. Încă nu se reușise privatizarea coloșilor industriali, dar nici homosexualii nu mai erau persecutați. Justiția acționa mai degrabă la comandă politică, zguduită la intervale regulate de noi scandaluri de corupție, în schimb sondajele de opinie demonstrau că nouăzeci la sută din populația care cu numai câțiva ani în urmă condamnase bombardamentele NATO din Serbia aproba acum (ca și atunci, de altfel) intrarea în NATO. Expresia favorită a presei de la București era: *extindere largită*, ceea ce însemna includerea pe listă a României și Bulgariei. Vizita primului-ministru Năstase la Bruxelles avea, așadar, toate premisele unui succes. Și chiar ar fi fost un succes, dacă în cursul recepției oficiale de la sfârșitul negocierilor n-ar fi apărut o problemă aparent neînsemnată. La drept vorbind, neglijabilă în raport cu toate celelalte. Totuși, o problemă. Merită să vorbim despre ea, fiindcă va fi vorba de o problemă *culturală*. În cartea sa despre ciocnirea civilizațiilor, Samuel P. Huntington arată că tocmai acest gen de probleme provoacă cele mai mari dureri de cap oamenilor politici occidentali.

La un moment dat, soția unui diplomat francez, ea însăși scriitoare, s-a apropiat cu paharul de șampanie de primul-ministru român pentru a-l întreba dacă este interesat de artă, iar dânsul i-a confirmat surzind binevoitor și ironic. Era un mare colecționar de tablouri și iubitor de literatură. În plus, scrisese și câteva cărți, sau avea de gând să le scrie. Atunci, doamna Susanne, așa o chema pe soția diplomatului, se interesă, privindu-l răutăcios printre gene, dacă scriitorii români s-au racordat, și în ce măsură, la tendințele actuale din literatura europeană - și aici pronunță un cuvânt oarecum neașteptat: *Postmodernism*. Nu uită să precizeze insinuant că scriitorii unguri sunt cu toții postmoderni. Adrian Năstase își dresese vocea, înclină elegant din cap, după care se întoarse către costumul de culoare crem al ministrului integrării euro-atlantice, Hildegard Puwak. Pe chipul amîndurora se citea o mare nedumerire.

- Da, da, bineînțeles, s-au racordat în proporție de peste nouăzeci la sută! se grăbi să răspundă primul-ministru român, totuși cu o ușoară întârziere care nu-i scăpă interlocutoarei sale.

Cu totul întâmplător - deși deloc întâmplător, cum vom vedea îndată - doamna Susanne era de origine rusă. Numele ei adevărat, Svetlana, se afla însă bine ascuns în arhivele KGB-ului, organizație care între timp dobîndise, de asemenea, un nume nou. După cum se știe, Rusia a fost dintotdeauna împotriva extinderii NATO spre Est. Cunoscînd acum toate aceste detalii, ne putem imagina cu ușurință ce a urmat. În mai puțin de jumătate de oră, șansele României de a intra în NATO se redusese drastic. La sfârșitul recepției, deveniseră practic nule. Motivul principal fiind că diplomația occidentală înțelesese în sfârșit tristul adevăr: în realitate, *inteligența românească este, în majoritatea ei, împotriva Postmodernismului*. Deci, împotriva Occidentului.

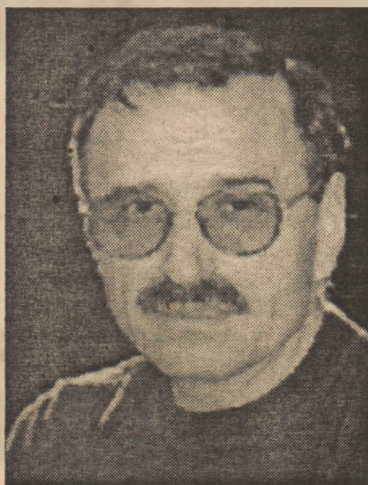
NUMĂRUL din luna aprilie 2002 al revistei *Fracturi*, care apare la București, editată de *Corporația Iubirii Subterane*, a publicat un articol-avertisment semnat de Vera Teofil și intitulat "*Clauza postmodernă*". Autorul, sau poate autoarea, dezvăluia în premieră că primul-ministru Năstase promisese oficialilor NATO că, cel mai târziu pînă la data *summit*-ului de la Praga, toți scriitorii români vor deveni postmoderni. Urmare a recomandării Consiliului Suprem de Apărare a Țării (CSAT), prima măsură luată de guvern a fost înființarea, printr-o ordonanță de urgență, a Agenției Naționale pentru Postmodernism (A.N.P.). Trebuia ca, în cel mai scurt timp, Agenția să întocmească o evidență a tuturor scriitorilor postmoderni și

lite

Petru CIMPOEȘU

Băi, altfel

a celor care nu sunt încă postmoderni, dar și-au exprimat dorința de a deveni așa ceva, pe care o va înainta Parlamentului spre validare - dar asta era o simplă formalitate. În acest scop, Agenția va deschide un ghișeu de relații cu publicul și va elibera legitimații de postmodern scriitorilor și celorlalți intelectuali care doresc intrarea României în NATO; de asemenea, Agenția va elabora regulile de *political correctness* adaptate la condițiile concrete ale României. Într-un APEL CĂTRE CONȘTIINȚE, scriitorii erau îndemnați să nu rateze marea șansă care i se oferă României, de a fi primită în clubul select al democrațiilor avansate.

Să lăsăm deoparte neînțelegerile care au dezbinat dintotdeauna breasla noastră și să ne aducem contribuția la construirea unei societăți postmoderne multicultural dezvoltate. Într-o atmosferă de unanimă corectitudine politică, să gândim și să scriem cărți de înaltă valoare artistică, în cel mai autentic spirit postmodern. Numai așa vom putea contribui la ridicarea societății noastre pe înaltele culmi de civilizație și progres pe care înaintașii noștri s-au ridicat înaintea multor popoare din Europa, fără însă a li se recunoaște acest merit, se mai spunea în Apel.

Articolul din revista *Fracturi* apăruse cu puțină vreme înaintea Paștelui ortodox, care cădea la începutul lunii mai. Din această cauză, poetul Victor Roșu, conducătorul cenaclului băcăuan *Avangarda XXI*, nu a putut pleca imediat la București. Era un om cu frica lui Dumnezeu, nu lipsea de la nici o liturghie duminicală, darmite de cea mai importantă sărbătoare de peste an a dreptmăritorilor creștini! Nu e poate lipsit de importanță nici amănuntul că citise cu vie curiozitate cartea lui Mircea Cartarescu despre *Postmodernismul românesc*, care nu-i plăcuse, deoarece de el nu amintea nicaieri.

Dar în dimineața zilei de 7 mai 2002, cu puțin după ora opt și jumătate, Victor cobora din tren care-l adusese în Gara de Nord, hotărît să-și facă datoria față de viitorul Patriei. Astăzi, a fi patriot pare ceva oarecum penibil, dacă nu ai măcar un *Opel Vectra* la mîna a doua. Sloganul avîntat al anilor '90: *Nu ne vindem țara!* - e o amintire aproape înduioșătoare. Au rămas patrioți numai pensionarii, femeile divorțate și fără serviciu, poate și câțiva lideri sindical care se opun privatizării. Totuși cu jumătate de oră înaintea deschiderii, la ghișeul Agenției Naționale pentru Postmodernism s

atură

i postmoderni, nu ne primește NATO!

cu o coadă de cel puțin cinciseci de persoane, majoritatea oameni în vârstă. Sperau oare că, în acest fel, li s-ar mări pensia? Tot e posibil. Printre ei, Victor renoscu și câteva fosile realiste-socialiste, ale căror fotografii îi ambisera cândva din manualul de literatură la liceu. Dar erau și desii scriitori protocroniști, foști șefi la diferite reviste și ziare, unii între ei încă în activitate. Din generația '80, nu venise deocamdată decât un poet textualist din toșani, altădată abonatul poștei lacteie la mai toate revistele literare, un tip cu o barbă deasă și o nte de ins nervos, care se trăma mai deoparte și fuma cu înșunare niște țigări ieftine, în ritul frondei care i-a caracterizat întotdeauna pe optzeciști. În însuși se considera poet realist, fusese chiar inclus în ionarul *Romanian Writers of '80s and '90s*, deși după ce-l useră afară de la ziar, la el înău, lucrul asta nu mai interesa nimeni. La un moment dat, în titul holului zări chelia inconlabilă a poetului Cassian Măspiridon, redactorul-șef al *vorbirilor literare* (dat naibii ăian ăsta, domnule, nu ratează o ocazie!). Însemna că ieșenii seseră și ei, chiar dacă un pic tîrziu.

După jumătate de oră de așteptare, mulțimea deveni oarecum neliniștită. Între timp, coada se lungise pe tot holul, pînă aproape de ușa de la intrarea în clădire. Mirosul înțepător al cloraminei, cu care fusese dezinfectată pardoseala de mozaic, amintea cumva de atmosfera sumbră dintr-un spital județean. Persoane cu dosare sub braț, sau fluturînd hîrtii cu antetul Agenției, treceau preocupate într-o direcție și în alta, dar nimeni nu îndrăznea deocamdată să le întrebe ceva. Ba, dimpotrivă, la un moment dat, una din aceste persoane, o tînără slabă, cu buzele subțiri și care purta niște ochelari cu rame mici, se opri pe la jumătatea rîndului și întrebă, cu un surris crispat, lăsînd să i se vadă dinții ușor încălecați, dar fără să se adreseze cuiva anume:

- Dumneavoastră ce așteptați aici?

Era probabil o șefă. Tonul precis al întrebării indica exersarea unor funcții de autoritate.

- Păi... - cei din grupul chestionat se uitară timid unii la alții, fiecare așteptînd să vorbească altcineva din preajma sa. Alți cîțiva se apropiară, ca să audă mai bine despre ce e vorba.

În cele din urmă, îi răspunse, cu vocea tremurînd ușor indignată, o doamnă de vreo șazeci de

ani, al cărei principal atu era că, în tinerețe, fusese una din amantele lui Nichita Stănescu, poet iubit cu fanatism mai ales de femei și de veleitari.

- Domnișoară, să vă explic. Noi am fost convocați aici pentru a semna adeziunile la Postmodernism și pentru intrarea României în NATO. Așteptăm în picioare de mai bine de o oră, dar văd că nimeni nu ne acordă nici o atenție. Păi, se poate? Măcar niște scaune să fi pus. Acum cîteva minute, un domn în vîrstă a leșinat! anunță ea în final, ridicînd dramatic vocea.

- Nu aici trebuia să stați, explică tînăra cu ochelari. Urcați la etaj și așteptați în sala de ședințe.

După ce le oferi aceste explicații, se întoarse din drum, probabil pentru a da un telefon.

MULȚIMEA se îndreptă în liniște, pe scări, spre sala de la etaj. Normal ar fi fost să se respecte ordinea în care veniseră, dar cîțiva mai îndrăzneți se grăbiră și o luară înainte, pentru a prinde locuri pe scaunele din față; sperau poate, cu această ocazie, să fie dați la televizor. Spre dezamăgirea lor, însă, mai mult de jumătate din scaune erau deja ocupate. Se vede că unii avuseseră acces pe intrarea din spate și ajunseseră mai devreme, probabil făceau parte din Asociația Scriitorilor Profesioniști (ASPRO).

Victor intră în vorbă cu un prozator avangardist din Vaslui, care lucra de mai mulți ani la un roman despre o ușa. Uitase cum îl cheamă.

- Se alege vreun comitet, ceva? îl întreabă.

- Și dacă s-ar alege, ce crezi? Ar ieși tot foștii securiști... Comisia a fost oricum numită de guvern. Totul e un rahat.

Își scutură energic pletele negre, bogate și le aruncă apoi peste umeri, adunîndu-le cu ambele mîini într-o coamă provizorie. Voia să lase impresia că nu-l interesează deloc ce se întîmplă. Dar atunci, de ce mai venise?

- Dacă nu sunt respectate principiile democratice, eu unul mă retrag, se laudă Victor.

- Ai completat chestionarul?

Abia atunci Victor înțelese de ce se tot perindau unii prin fața mesei prezidiului, unde un tip cu fața rotundă, marcată de un surris persistent ca o grimasă, oferea fiecăruia cîte un formular. Apoi se așezau pe scaune și citeau disciplinați cele scrise acolo. Din cînd în cînd, completau răspunsul la cîte o rubrică. În alt colț al sălii, la o masă mai mică, se decontau biletele de tren. Se apropie să ia și el o foaie, după care căută din priviri un scaun liber, unde să stea și să o completeze; constată, cu acest prilej, că numărul participanților era mai mare decît numărul

locurilor pe scaune. Noroc că, după ce depuneau formularele completate, unii ieșeau pe hol, să fumeze, și astfel se mai ivea cîte un loc liber. Atmosfera devenise orîșicît mai relaxată, ce fusese mai greu trecuse.

Chestionarul fusese conceput după metoda americană. Pe lîngă întrebări obișnuite (nume, prenume, pseudonim, data nașterii, adresa, locul de muncă actual, locuri de muncă avute anterior etc.) erau și cîteva mai ciudate:

Sunteți vegetarian?.....

Da/Nu

Aveți cîine, pisică sau alte animale de casă?.....

Da/Nu

Aveți succes la femei (bărbați)?.....

Da/Nu

L-ați întîlnit vreodată pe filosoful Constantin Noica?.....

Da/Nu

Ați suferit de una din următoarele boli în copilărie: oreion, scarlatină, pojar, rujeolă?.....

Da/Nu

Cum apreciați organizarea acțiunii noastre?.....

Ce observații aveți de făcut?.....

Cum ați dori să fie organizate viitoarele acțiuni de acest gen?.....

În sfîrșit, trebuiau indicate revistele la care-autorul colaborase, titlurile cărților publicate și, eventual, premiile obținute. Aici, Victor nu avea prea multe de scris. Terminînd de completat chestionarul, îl depuse într-o cutie mare de plastic transparent, asemănătoare celor folosite la tragerea la sorți a scriitorilor cîștigătoriare în emisiunile TV. După aceea, se grăbi să-și deconteze biletul. Acum îi părea rău că nu venise cu clasa întîii; sau măcar să fi făcut rost de un bilet la clasa întîii de la cineva căruia nu-i mai trebuia - ar fi cîștigat diferența, ar fi putut aștepta ora de eliberare a legitimațiilor la restaurantul de la Muzeul Literaturii. Așa, trebuia să se mulțumească cu pachetul de acasă, adăugîndu-i ca desert o sticlă de coca-cola. După ce terminase de împărțit formularele și cînd numărul celor care încă nu le depuseseră completate se redusese suficient, tipul de la prezidiu se ridică în picioare și anunță:

- Vă rog, insist, luați loc. Cei de pe hol sunt rugați să intre în sală. Vă rog, puțină liniște. Domnul președinte al comisiei de evaluare dorește să vă spună cîteva cuvinte.

Acesta era nici mai mult nici mai puțin decît binecunoscutul critic Dan Lefterian care întrebunșase printre primii, încă din anii '80, conceptul de postmodernism în dezbaterile teoretice de la noi și-l explicase atît de clar, încît numai răuvoitorii și tîmpiții nu l-ar fi înțeles. Iată că, în cele din urmă, fusese răsplătit cum se cuvine, primise o funcție importantă în administrație. Răuvoitorii și tîmpiții susțineau însă că un rol decisiv în obținerea funcției îl avuseseră

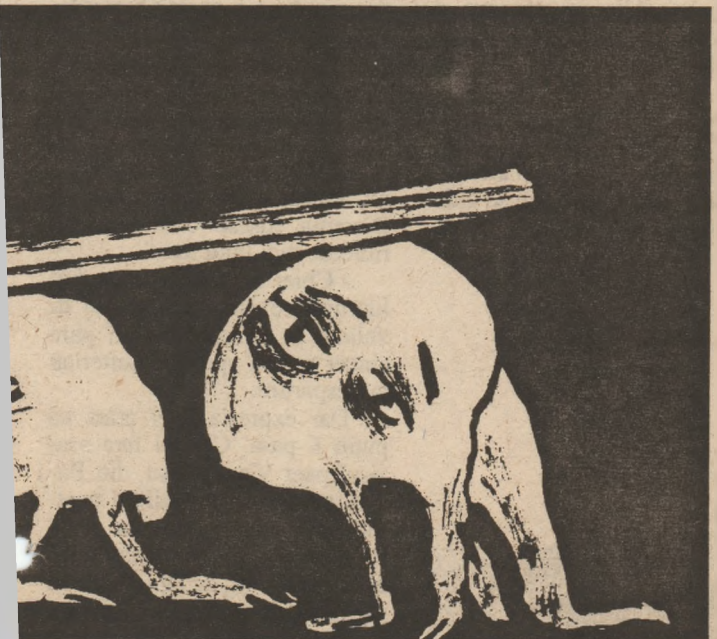
unul din părinții săi, fost *aparatic* al partidului comunist. Jumătate de oră mai tîrziu, în timp ce aștepta rezultatele evaluării la una din mesele de pe terasa Casei Scriitorilor, Victor avea să mai afle că Agenția primise bani dintr-un fond al Uniunii Europene, pentru editarea unei reviste, al cărei redactor-șef va fi tot Lefterian, "A naibii, ce se mai descurcă postmoderniștii ăștia, domnule!..."

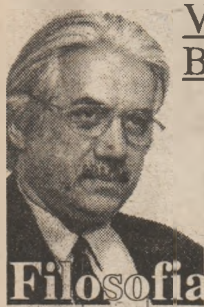
Deocamdată, pe o ușa laterală, mascată pînă atunci de lambriul înalt, apără un tip de statură mijlocie, îmbrăcat lejer în niște blugi marca *Levi-Strauss* și cu o cămașă în carouri care-i da un aer tineresc, deși începutul de chelie îi trada întrucîtva vîrsta reală - în jur de cincizeci de ani. El era, Victor îl mai întîlnise în urmă cu cincisprezece ani, într-o tabără de literatură a UTC-ului. Elegant, sprinten și cu un ten de om bine hrănit, președintele comisiei își infipse ambele mîini în masa prezidiului, surzînd perseverent timp de exact două minute (surșul acela răbdător, cam antipatic, părea să fie un consemn printre funcționarii Agenției) și așteptînd ca rumoarea din sală să mai scadă. Chipul lui exprima intenția de a spune lucruri importante. În cele din urmă, se făcu liniște și putu să vorbească.

- Dragi colegi, vă mulțumesc pentru participare. Rezultatele evaluării vor fi cunoscute în cel mai scurt timp. Lucrăm repede, pe calculator. Legitimațiile și insignele de scriitor postmodern se vor elibera după ora cincisprezece, la ghișeu de la parter. Pînă atunci, puteți merge să luați masa...

UNDEVA era o greșală. Altfel nu se putea explica. Își dăduse seama că are să se întîmple asta încă de cînd plecase de la restaurant. Fiindcă își uitase țigările pe masă și s-a întors după ele. Numai că, între timp, cineva i le șterpelise. În acel moment, Victor presimți că-i va merge rău. Iar presimțirea i se împlini mai devreme decît se aștepta. Mai fusese și discuția aceea destul de aiurea cu Bălăceanu, despre relația dintre secrete, interdicții și privilegii, dar trebuise s-o suporte, fiindcă Bălăceanu plătea berea. Venise la masa lor și Iovan, deja beat, care se declara împotriva postmodernismului, împotriva NATO și împotriva Uniunii Europene.

(Continuare în pag. 18)

Valeriu
Butulescu

Filosofia tobei

DOAMNE, ai fost atât de generos! Benzina țâșnește din adâncurile bogate ale patriei noastre. E suficient să înțepi o conductă.

Am ceva din filosofia tobei. Cu cât mă loviți mai tare, cu atât mă fac auzit mai departe.

Naufragiții se agață unul de altul și mor în grup compact. Naufragiul ridică la cel mai înalt nivel coeziunea socială.

Femeia este atrasă irezistibil de pieptul bărbatului - locul în care acesta își ține portofelul.

Să respectăm planeta. Este groapa noastră comună.

Am avut un șef atât de capabil, încât lua singur decizii colective.

Nimeni nu observă că vulturul e schiop.

"...din moarte pre moarte calcând, iar celor din mormânturi, viață dându-le-le!" Asta da, ofertă electorală!

Clementa justiției înseamnă injustiție.

Alfabetizând prostul, îi asigurăm acces neîngrădit la cărțile proaste. Citind, el își va lărgi ignoranța.

La câte utopii propovăduia Isus, pare ciudat că dintre toți apostolii doar Iuda a cedat nervos.

Memorarea lucrurilor inutile cere un efort enorm, care le face de neuitat.

Cum puteți scrie așa ceva în ziare? Vă dați seama cât este de periculos? Dacă citește cineva?

Majoritatea celor ce se roagă tratează cerul ca pe o întreprindere prestatoare de servicii.

În viziunea celor care îl trăiesc, fiecare moment istoric este decadent. Așa a progresat omenirea, din decadentă în decadentă.

Deschideți larg porțile închisorilor. Nu vedeți căta lume vrea să intre?

Au apărut telefoane mobile inteligente. Unele mai inteligente decât posesorii lor.

De ce îmi public gândurile cele mai intime? Am mare încredere în discreția cititorilor. ■

(Urmare din pag. 17)

FACI parte din cei zece la sută, observă malițios Victor.

- Fac parte din cei unu la milion! proclamă Iovan rotind mâna cu țigara pe deasupra mesei și scuturând cu această ocazie scrumul peste pantalonii lui Victor.

- Eu sunt un postmodernist de dreapta! proclamă Victor, sperînd să-i impresioneze.

- Postmodernismul e deja un concept perimat, nu mai explică nimic, zise Balăceanu.

- Da, dar Lefterian a promis că Agenția va acorda un premiu anual și burse în străinătate...

- Pe care le vor primi tot aia de acolo, cu nevestele lor, completă Iovan.

- Vezi, reveni Balăceanu, ne întoarcem de unde am plecat. Privilegiile au întotdeauna în spate un sistem de gestionare a interdicțiilor. Sensul oricărei interdicții este de a crea privilegii, iar primul dintre privilegiile este chiar privilegiul de a interzice - adică de a porunci. Interdicția de a fura se întemeiază pe posibilitatea de a o face, care devine privilegiul legitim al celor ce au instituit-o. Situația este asemănătoare cu a secretului. Un anumit lucru e secret nu pentru că nimeni n-ar trebui să-l știe, ci pentru a-l ști numai câțiva, care să profite de el. Eu cred că rolul Agenției Naționale pentru Postmodernism este tocmai acela de a gestiona niște secrete.

- Ce secrete? întrebă naiv Victor.

- Păi, de unde să le știu, dacă-s secrete? De exemplu, secretul care condiționează cronicile favorabile în anumite reviste.

- Poate că Agenția gestionează direct interdicții, fu de părere Iovan. Uneori, interdicția poate fi enunțată sub forma unui îndemn care devine pe neșimțite imperativ: fiți așa, deci nu fiți altfel!

- Mi se pare normal ca atunci când vrei să intri într-un grup, să îți se spună: vrei să fii cu noi, fii ca noi, raționă Victor. Nimeni nu-i obligă pe români să fie într-un anumit fel, decât dacă vor să intre în NATO.

- Mi se filie de NATO... De fapt, de ce vrei tu să intrăm în NATO? Ca să se plimbe toată ziua Iliescu și Năstase cu securiștii după ei, la Bruxelles și înapoi?

Ostilitatea lui Iovan se datora precis faptului că ultimul lui roman trecuse aproape neobservat de critică. La Balăceanu, era vorba mai curînd de complexul provincialului, un fel de orgoliu autist, care nu-l împiedicase totuși să urce în tren și să vină tocmai de la Cluj pentru a completa chestionarul. Chiar dacă susținea că răspunsese anapoda la toate întrebările, anume ca să le încurce socotelile acelor. Victor, la rîndul lui, spera că va putea arăta

Petru CIMPOEȘU:

Băi, fiți postmoderni, altfel nu ne primește în NATO!

legitimația de scriitor postmodern imbecililor care-l dăduseră afară de la ziarul *Deșteptarea*, din Bacău, obținînd astfel un ascendent moral asupra lor.

Nu numai că... apăruse o problemă! Așa îi spuse blondă cu coc de la ghișeu. Mai întîi, îl căutase în tabel și nu-l găsisse. Apoi oftă și se întinse pe diagonală mesei după o altă hîrtie. Și-o aduse aproape, citi, confirmă din cap: da, era o problemă. Lui nu i se făcuse legitimația. Victor trebuia să meargă la Secretariat, pentru a da cîteva informații suplimentare. Bineînțeles, îi spuse asta surîzînd amabil, dar Victor desluși în surîsul ei persistent ceva compătimitor și poate chiar un pic de dispreț.

- Trebuie să fie o greșeală, îl încurajă ea. Mergeți la etaj, camera zece, a treia ușa pe stînga.

Acolo era Secretariatul. Acolo se rezolvau excepțiile, iar el era probabil o excepție. Poate îi confundaseră numele cu ale vreunui fost turnător la Securitate. Dar nu era nici o confuzie. Îl primi îndată chiar președintele comisiei, care îi spuse pe numele mic și își aminti că se cunoscuseră într-o tabără de literatură. Erau alte vremuri. Trecură mulți ani de atunci, totuși își amintea!

- Da, am luat și un premiu..., spuse Victor cu modestie, ușor jenat de situație, fiindcă nu se hotărîse dacă să-i vorbească președintelui cu *tu* sau cu *dumneavoastră*.

- Știu, știu, răspuse Lefterian oarecum grăbit. Tocmai de aceea am dorit să stăm puțin de vorbă... Apoi luă de pe birou formularul completat de Victor, se prefăcu că citește ceva acolo. Dumneata scrii aici că ai primit un premiu la Festivalul Național *Cîntarea României*...

- Mă rog, așa scrie pe diplomă, explică Victor. E semnată chiar de *dumneavoastră*, erați președintele juriului.

- Iartă-mă, dar nu te înțeleg!

Nu contează ce scrie pe diplomă, nu contează cine a semnat-o. Contează că în chestionarul nostru ai scris cuvintele *Cîntarea României*.

- Păi, tabăra fusese organizată de Uniunea Tineretului Comunist, în cadrul Festivalului *Cîntarea României*, se apăra Victor. Dar poezia mea nu avea nici o legătură cu partidul, nu-l lăuda pe Ceaușescu. Era o poezie de dragoste...

- Cu un titlu incorect politic și care nu mai e, oricum, de actualitate, îl întrerupse Lefterian.

- Dacă e necesar, l-aș putea schimba.

- Domnule... *Roșu*, să fim serioși! Crezi că asta ar fi suficient? Crezi că poți deveni scriitor postmodern după ce ai obținut un premiu la *Cîntarea României*?

- Cred că da, răspuse Victor după un moment de reflecție, gîndindu-se la realist-socialiști, protocroniști, textualiști și toți ceilalți care obținuseră fără probleme legitimațiile și insignele de scriitori postmoderni.

- Eu cred că nu, replică ferm Lefterian. În orice caz, premiul ăla nu trebuia amintit în acest context.

- Dar ceilalți care..., îngăimă Victor.

- Aceia s-au rupt de trecut! Asta e diferența. Dumneata nu te-ai rupt de trecut, dumneata ești un nostalgic. Iată dovada! - și-i flutură pe dinainte formularul chestionarului.

- Nu înțeleg cu ce vă deranjează asta. Vreți să tai referirea la premiul? O tai.

- Mă tem că e prea tîrziu, datele au fost deja introduse în computer. Alceva am vrut să spun: această referire nu trebuia făcută!

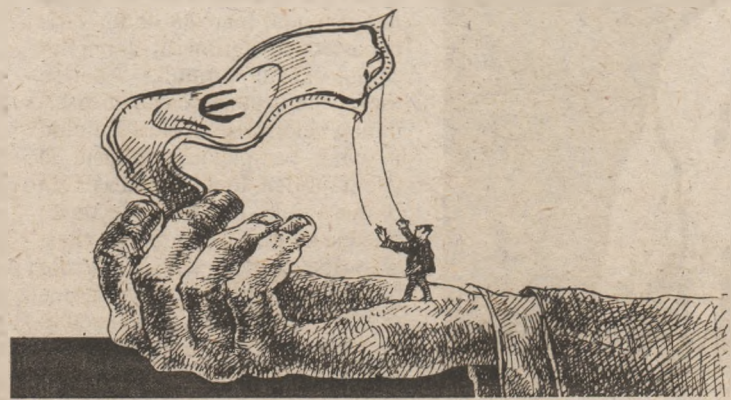
ÎND Victor ieși din nou în stradă, toate birourile Agenției erau închise. Pe coridoare nu se întîlni cu nimeni. Constată cu ui-

mire că între timp plouase. Era o după-amiază de la începutul lunii mai - caldă, aparent prietenoasă, de o frumusețe consolatoare, ca a femeilor de cazinou. I se păru că trecuse mult timp, ceva de ordinul anilor, din clipa cînd intrase acolo, pentru a-și primi legitimația. Poate din cauza ploii, care venise pe furiș și tot astfel plecase, lăsînd în urmă lucrurile învelite într-o altă lumină. Amintirea unor întîmplări recente părea și ea atînsă de ecoul unui alt timp, la care se raporta dintr-un prezent cu hotare încă nesigure. Își revenea încet, ca dintr-un vis straniu, nu neapărat un coșmar, dar ceva care lăsase în suflet o alarmă difuză, mai bine zis, amprenta difuză a unei vinovății.

Își repeta, mai mult pentru a se justifica față de sine, că în definitiv el avusese cele mai bune intenții. Dorea din toată inima ca România să devină membră a NATO. Se trezise cu noaptea în cap și, pentru a fi sigur că va ajunge la timp, plecase din Bacău cu rapidul de patru și un sfert. În zori, cînd ferestrele de la blocuri erau încă întunecate, iar pe străzi nu înțîlneau decît echipele de la salubritate, alcătuite mai ales din femei care învîrteau orbecîind măturăie făcute din nuiele, cu niște cozi gigantice. "Eu am vrut să fac să fie bine, dar nu s-a putut." Cuvintele lui Lefterian aveau însă mai multă pregnanță. Îi vorbise despre *political correctness*. Apoi îi demonstrase metodic că postmodernismul bine organizat, pe linie guvernamentală, este nu doar posibil, ci chiar necesar. În general, el vedea mai bine cum stau lucrurile, avea ceea ce se cheamă o perspectivă superioară asupra lor. Iar cînd îl anunțase că nu-i va putea elibera legitimație de scriitor postmodern, părea sincer dezamăgit de această veste. Bine, măcar, că nu se certaseră. Discuția fusese civilizată, nu ridicase nici unul tonul.

- Chiar dacă am forța acum lucrurile, există riscul să nu fii validat în Parlament. Îmi pare sincer rău, îi spusese Lefterian la despărțire.

Dar expresia feței arăta că puțin îi pasă. Cu sau fără așazisul poet Victor Roșu, din Bacău, procentul de scriitori postmoderni asigura oricum locul României în Europa și integrarea ei în NATO. Și, de fapt, poate că tocmai asta era cauza mai profundă a tristeții lui Victor. ■

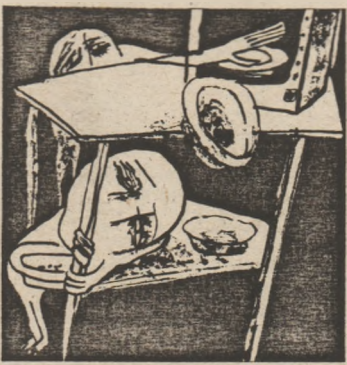

Cu claxonul prin București

AIMIC nu distinge mai mult peisajul sonor bucureștean de restul Europei decât claxoanele. Ca pretutindeni, și la noi, claxonatul este de fapt interzis, atât de interzis încât te întrebi uneori de ce se mai fabrică mașini cu un asemenea dispozitiv barbar. Diferența este că, dacă în restul Europei posesorii de carnet de conducere aproape că nu știu ce timbru are claxonul automobilului lor, la noi șoferii fac game repetate la instrumentul cu pricina, precum vecinii mei (de la Conservator) la trompetă. Rezultatul este o semiotică a claxonatului care ar putea intra în tratatul lui Eco. Iată o mică parte din rezultatele cercetării mele asupra implicațiilor semnalizării sonore în viața cotidiană.

1. *La semafor.* Întotdeauna

prima mașină din șirul oprit la stop dă impresia că e prea înceată. Din a doua mașină se aude un țîr-țîr, scurt, de atenționare, cu mult înainte înainte de culoarea verde. Șoferul din prima mașină tresare, se uită la stop, pune mâna pe schimbătorul de viteze, nu înțelege de ce se intensifică claxoanele. Între-

barea rămîne deschisă.

2. *Dialogul șofer-cunoscutei.* Acest dialog are diverse tipuri de manifestare: șoferul vede, din întâmplare, un amic. De surpriză apasă pe claxon. Cu cât e surpriza mai mare, cu atât se prelungește și sunetul. Începe un dialog pe fereastra automobilului care face ca toate mașinile din spate să claxoneze. Dacă amicul se afla pe trotuar și nu întoarce capul, șoferul insistă pînă cînd se întorc absolut toți pietonii: își dă seama că e vorba de o confuzie, dar cât de mult seamănau cei doi, mai ales priviți din spate! Altă variantă: "Venim să vă luăm cu mașina. Cînd auziți claxonul, coborîți". Altă variantă: soția a intrat în magazin, după cumpărături. Soțul, impacient, o cheamă afară printr-un cod familial auzit de toți profanii, dar înțeles doar de cuplul de inițiați.

3. *Ambuteiaj.* Șirul de mașini e atât de lung, încît nu i se mai vede capătul. La început, automobilistii profită de ocazie să-și rezolve mici treburi interne: un telefon, o țigară aprinsă sau stinsă, o mușcătură din sandwich sau un post de radio schimbat. Apoi, cineva, cel dinții, deschide lupta și claxonează luung-luung. Acest prim claxon găsește ecou în toate inimile, ca odinioară fraza despre capul lui Moțoc și, "ca la o schinteie electrică" toate mîinile îl reiau cu sporită convingere. Dacă oprirea durează, exercițiul de intimidare a adversarului nevăzut și necunoscut se reia periodic, în buchete tot mai explozive.

4. *Dialogul șoferi-pietoni.* Și acesta are mai multe variante. Claxon ca pietonul să-și miște

diverse părți ale corpului mai repede, la trecerea de pietoni. Claxon ca să nu-i dea prin cap să coboare de pe trotuar. Claxon ca să nu mai traverseze deloc. Claxon enervat, trist, blazat, claxon amuzat și claxon îngrozit. Claxon-chemare și claxon-respingere. Claxon agresiv și claxon de blînd reproș. Claxon de copil teribil, claxon de proaspăt îmbogățit, claxon de mizantrop și claxon de *bon viveur*. Ș.a.m.d.

Alexandru George a scris cîndva o tabletă despre *Dreptul pietonilor la trotuar*. Aș adăuga și eu, în cartă drepturilor celor care merg pe jos, dreptul pietonilor la liniște. (I.P.)

Multă mâncare la televizor

A aproape toate televiziunile sunt emisiuni cu mâncare... rafinată "pur și simplu delicioasă", tocmai cînd prefectul Capitalei a apărut pe "post" arătînd că se vor înmulți economatele, cînd sindicalistii abia au părăsit străzile Bucureștiului, cînd pe 4 iunie "Curierul Național" relatează că "românii descoperă tacămurile și reabilitează oasele".

La ProTV este emisiunea de sîmbătă "Bucătăria lui Radu" care prezintă cu savoare preparate neaoșe, românești, chiar de la ciobani. Înfulca vînjos cu Cristi Tabără mîncăruri apetisante de-ți lăsa "gura apă", acum are mereu alți parteneri de masă. O recentă rețetă a fost "mușchi impletit" ca părul unei codane. Pe lângă bucătăria au-

tohtonă, ProTV-ul și-a mai alocat o emisiune din țările Uniunii Europene, care se numește chiar "Europa pur și simplu delicioasă" (de luni pînă vineri) cu rețete prezentate de bucătari renumiți din Italia, Grecia, Franța...

ProTV la "Teo" are decor o bucătărie, mese gen "cantină" și o Tanța durdulie cu șorț și bonetă, ca și Marilena Chelaru (dealtfel o artistă foarte bună) de la "Surprize, surprize", corpolentă, cu papuci de plastic și șorț, femeie de serviciu tipic "socialistă", cu gură mare, curioasă, tîrînd o mătură (chiar dacă apăruse... aspiratorul).

La "Acasă" abia terminase "Bunica" Monica Ghiuță emisiunea ei, unde gătea singură, ne dicta și rețeta că a apărut "Îndrăgostiți în bucătărie", unde o logodnică nepricepută e învățată de VIP-uri cum se face o friptură, dulceață, o salată etc.

La TVR2 Petrișor Tănase este bucătarul șef mai mare (il egalează doar Virgil Ianțu și Dan Negru) peste două emisiuni: "Bărbați, la cratiță"! sîmbăta, unde se țin concursuri fie pentru pregătirea unui cotelet medieval, fileu de vițel cu sosuri englezești, indiene, cu susan etc., fie pentru diferite cocktailuri pentru care un juriu "competent" va da note, între un dans din buric sau un cântec, iar zilnic, "Diminețile unui bărbat cuminte", unde în "direct" se discută despre bacalaureat, concerte, spectacole, sau despre N. Titulescu (cu I. Scurtu), mirosuri apetisante învaluite încăperea. Aici Petrișor și "mătușica" sau tanti Julieta, cu un mare gabarit corporal, pun întrebări actorilor, istoricilor, medi-

cilor invitându-i cu "haideti" (ca la toate televiziunile).

PRIMA ne răsfață de mult cu o emisiune cu specific pescăresc și vînatorec intitulată "Tibanu pescuiește și vînează". La ultima emisiune (din 15 iunie), cine a reușit să stea pînă la sfîrșit a văzut cum se perpelește pe grătar un calcan uriaș, concomitent cu pregătirea unor rulo-uri de somon și chiftele de icre de știucă și, sigur, recomandarea vinului aferent. La sfîrșit este urarea pescărească "Fir intins". Cînd căldura a venit peste noi, la PRIMA ne "răcorim" cu o nouă emisiune "Ce-i în frigider?", în timp ce Iulia Frățilă (rămăsese fără emisiune?) stă de vorbă cu gazda (un VIP, desigur), un bucătar prepară din ingredientele ce le găsește în frigider. Inventivitatea și creativitatea bucătarului sunt la mare înălțime.

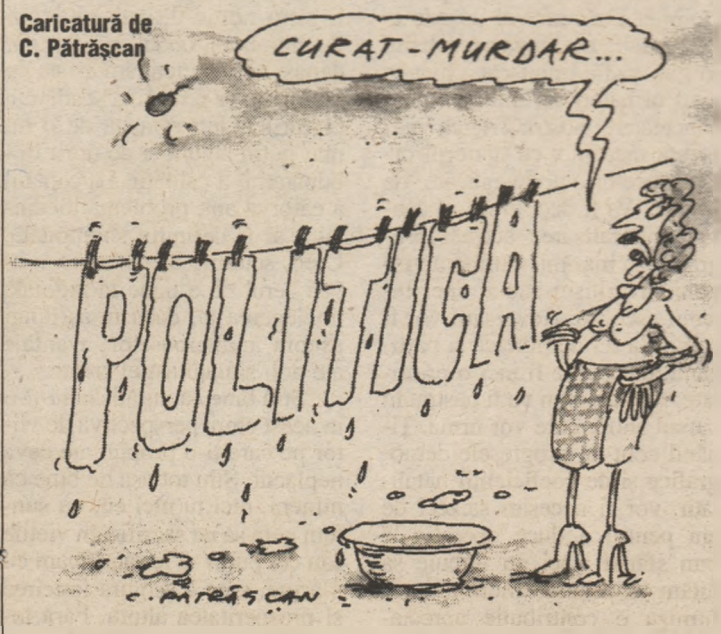
Și ca o bomboană pe tort, la "Lanțul slăbiciunilor" au participat numai bucătari autohtoni fiind și... Monica Ghiuță și Gheorg, în rest străini, Tian, chinezul, Salman, sirianul, Andria, sîrbul, Raymond, indianul, unde s-a răspuns la întrebări din gastronomie.

Ce mai? Avem emisiuni cu mâncare multă și bună. Dacă ar ști Păstorel Teodoreanu, M. Kogălniceanu, M. Sadoveanu, ar fi fericiți... (E.I.)

Caragiale și noi

Caricatură de C. Pătrășcan

calendar

6.07.1906 - s-a născut *Ilie Ienea* (m. 1974)
6.07.1920 - s-a născut *Dragoș Vicol* (m. 1983)
6.07.1924 - s-a născut *Alexandru Sen*
6.07.1937 - s-a născut *Teofil Bălaj* (m. 2001)
6.07.1944 - s-a născut *George Alboiu*
6.07.1950 - s-a născut *Adrian Alui Gheorghe*
6.07.1956 - a murit *Constantin Narly* (n. 1896)
6.07.1979 - a murit *George Lesnea* (n. 1902)

7.07.1922 - s-a născut *Dionis Tanasoglu*
7.07.1939 - s-a născut *Voicu Bugariu*
7.07.1951 - s-a născut *Daniela Caurea* (m. 1977)
7.07.1964 - a murit *Ion Vinea* (n. 1895)
7.07.1988 - a murit *Mihail Cruceanu* (n. 1887)
7.07.1994 - a murit *Mihail Șerban* (n. 1911)

8.07.1908 - s-a născut *Constantin Lăzărescu* (m. 1980)
8.07.1941 - s-a născut *Angela Marinescu*
8.07.1942 - s-a născut *Șerban Foarță*
8.07.1949 - s-a născut *Carmen Dunea*
8.07.1949 - s-a născut *Olimpiu Nușfelean*
8.07.1953 - s-a născut *Lora Rucan*
8.07.1968 - a murit *Petre Pandrea* (n. 1904)

9.07.1900 - s-a născut *Al. Graur* (m. 1988)
9.07.1923 - s-a născut *Tatiana Nicolescu*
9.07.1949 - s-a născut *Teodor Bulza*
9.07.1956 - a murit *Damian Stănoiu* (n. 1893)
9.07.1973 - a murit *Miron Neagu* (n. 1889)
9.07.1988 - a murit *Al. Graur* (n. 1900)
9.07.1989 - a murit *Călin Gruia* (n. 1915)
9.07.1996 - a murit *Emanoil Copăcianu* (n. 1915)

10.07.1873 - s-a născut *Ion Simionescu* (m. 1944)
10.07.1917 - s-a născut *Viorica Vizanti* (m. 1977)
10.07.1927 - s-a născut *Emilian Georgescu*
10.07.1943 - s-a născut *Toma Michinici* (m. 2000)
10.07.1949 - s-a născut *Liliana Ursu*
10.07.1973 - a murit *Radu Brateș* (n. 1913)
10.07.2000 - a murit *Alexandru Calais* (n. 1928)

11.07.1797 - a murit *Ienăchiță Văcărescu* (n. 1740)
11.07.1925 - s-a născut *Radu Enescu* (m. 1994)
11.07.1933 - s-a născut *Alexandru Ivăsiuc* (m. 1977)
11.07.1943 - s-a născut *Radu F. Alexandru*
11.07.1977 - a murit *Richard Hillard* (n. 1905)

NARAȚIUNEA pe care o propunem cititorilor noștri face parte dintr-un volum inedit de proză scurtă al lui Alexandru Ciorănescu, foarte cunoscut mai ales ca lexicograf, istoric literar și comparatist.

Născut în 1911 la Moroeni, într-o strălucită familie de intelectuali și decedat în 1999 la Santa Cruz de Tenerife, în Canare, scriitorul a fost decenii la rând profesor la Universitatea din Laguna, precum și *visiting profesor* la Paris, Madrid, Bahia Blanca, Londra și Oxford. Umbră de activitatea științifică, beletristica sa redactată parțial în românește, parțial în limba franceză, cuprinde volume de poezii, de teatru, romane (*Le couteau vert*, Paris 1963 și *Care Daniel?*, Buc., 1995). Redactat în limba franceză și păstrat în dactilogramă, volumul de povestiri *Paiața tristă* (*Guignol triste*), la care ne-am referit este semnat cu pseudonimul *Alexandre Treize* și este datat 1974. El mai cuprinde alte unsprezece povestiri, de dimensiuni variabile, unele realiste, altele insolite, îmbinând fantezia macabră cu umorul. Acesta este și cazul narațiunii *Program*.

Volumul va apărea anul acesta la Editura Muzeului Literaturii Române.

SCUMPE Alegător, printre atâția candidați, mai mult sau mai puțin abracadabranți, care posedă secretul tuturor soluțiilor bune și promit ceea ce nu le-ar sta în putință să îndeplinească, vei vrea să apleci urechea la unul care nu promite nimic, dar care, pur și simplu, dă?

Ceea ce promit cu toții are ca scop, la urma urmei, să te faci mai fericit decât ești acum. Ceea ce nu îți se spune este că va trebui să-ți plătești singur fericirea și că, în continuare, cu cât vei fi mai fericit, cu atât mai scump te va costa, din toate punctele de vedere. Cum nu pretind, ca ei, să fac minuni, prefer, cât mă privește, să te previn de pe acum, în această privință. Și nu va fi singura deosebire dintre ei și mine.

Știi, cel puțin, din ce cauză ceea ce îți se făgăduiește nu poate fi îndeplinit? Am să-ți-o spun sau, dacă o știi, ți-o voi repeta, ca să fie mai clar. Astfel, nu vei putea spune că ai fost înșelat. Cunoști îndeștate datele problemei, ca să o putem reduce la principiile ei.

Vor cu orice chip să fii făcut fericit, fie că o dorești sau nu; iar ca să ajungi acolo, ți se indică două căi contradictorii. Sau să fii fericit împreună cu ceilalți, ca o verigă într-un lanț sau să-ți găsești satisfacție întorcându-le spatele, precum melcul în cochilia lui. Au, câteodată, bunătațea să te lase să-ți faci alegerea: spune-ne dacă preferi strânsa solidaritate a unuia sau amorurile solitare ale celuilalt. Totuși ceilalți vor decide pentru tine. Oricum, n-ai dreptul să gândești altfel. Cel mult, ca o grație provizorie, ți se propun cocktail-uri sofisticate, admit să te pronunți în favoarea spiralei-melc sau a melcului-spirală. Așa cum se admite că fetele pot purta la o fustă un veston de ofițer de marină, așa cum anumiți transportatori preferă, totuși, catârul. Asta șochează și în același timp liniștește, pentru că s-a mai văzut, iar dozajele dau iluzii asupra conținutului.

Cum, însă, ar putea asemenea soluții să te satisfacă? Nu ți se vând adevăruri, ci jumătăți de adevăruri. Nu ești o spirală, și o știi bine: niciodată n-ai putea fi împiedicat să ai nostalgiile tale de melc. Dar nici melc nu ești, iar fericirea care slujește drept nadă nu crește în deșertul solitudinii. Atunci, ce ești? Amândouă la un loc, o fustă asortată la un veston sau un liliac ambiguu? E posibil, într-adevăr, asta să fii; atunci, însă, dacă îți ești ție însuși dușman cine va mai îndrăzni să-ți fie prieten? În ce constă, fericirea unui catâr? N-ai decât să fii, dacă așa îți place, și mulțumește-te să-ți porți samarul, asta este tot ce ți se mai poate dori.

Ca să nu mai spun că te-ai lăsat amarnic înșelat. Nu există cale între cele două, ba chiar nu există cale deloc. Poate că nu există decât drumuri care se încrucșează fără să se întâlnească, în spații diferite. Nu poți să rămâi singur fără să te plictisești, nici să te freci de alții, fără să ajungeți să vă detestați. Sunt două mii de ani de când te obligă, în numele legii celei mai sfinte, să-i iubești pe ceilalți; iar o lege care strigă în deșert de două mii de ani a făcut pe deplin dovada zadărniceii sale. Nu poți fi fericit decât împotriva cuiva sau împotriva altora, în bloc. Dacă te-ar lăsa să acționezi, dacă n-ar fi blestematele tale de scrupule și abominabilii lor polițai, știi mai bine ca mine ce ai face, poate ai fi chiar surprins s-o descoperi. Nu ți se îngăduie însă decât festinul succedaneelor, crimele altora, groaza de la cinema, războaiele pe care nu le-ai purtat, inundațiile și taifunurile. Cred că pot să-ți ofer un joc nespun mai important.

Eu nu vând fericire, eu dau înțelepciune.

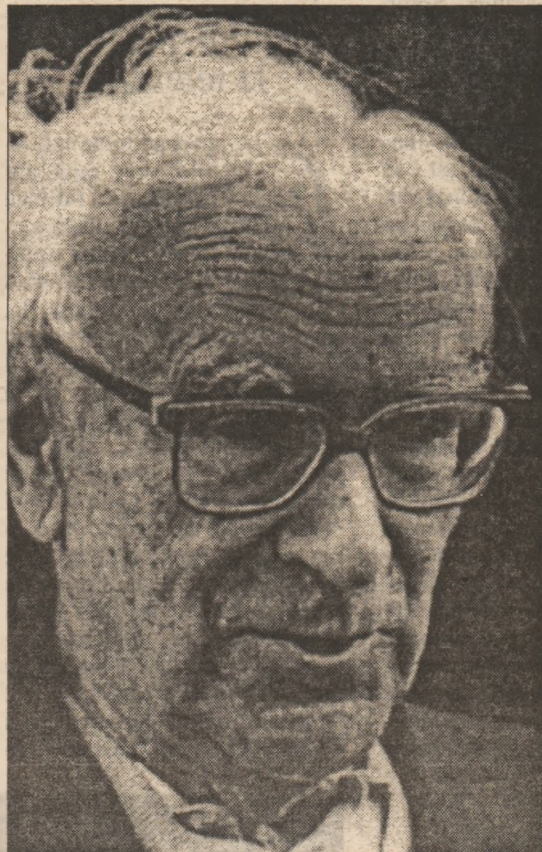
O înțelepciune bine stabilită și ca să zic așa, eternă, pentru că pleacă de la ceea ce cade sub imperiul simțurilor și de la ceea ce ceilalți se prefac a ignora. Trebuie să convenim mai întâi – e un simplu truism – că nu e nimic mai indiferent la ce-l inconjoară, dar și mai tolerant așijderi, decât un cadavru. Nimeni nu admite mai ușor ca el creșterea prețurilor, labirintul administrației, dezastrele serviciilor publice, nedreptățile justiției, ironiile tinerilor, lipsa de vlagă a bătrânilor.

Or, în civilizațiile avansate, în care toate progresează sau par a progresa, trebuie să recunoaștem că moartea nu urmează aceeași curbă ascendentă. Nu e vorba aici să urcăm la originile acestui ciudat fenomen, care a sfârșit prin a vicia tot comporta-

DAR la ce bun să vă amintesc lucruri pe care le cunoașteți așa bine? Aș vrea să vă spun în calitate mea de candidat care se prezintă astfel în fața dumneavoastră că nu mă voi ocupa de vii, ci de morți. Cu condiția să mă ajutați, vă promit că o voi face. Programul meu va șterge fără întârziere jalnicele randamente actuale care nu s-au bucurat de solitudinea nici unui guvern anterior. O redresare este încă posibilă. Deși stabilit pe baza unui plan de lungă durată, programul meu va furniza, chiar de la sfârșitul primului an, o soluție oportună și deosebit de eficace pentru majoritatea problemelor voastre. Pe termen lung, este destinat să schimbe total aspectul societății. În plus, planul are și avantajul simpli-

bilă. Intențiile și liniile mari ale programului sunt clare și vorbesc de la sine. Trag nădejdea că tot așa vor sta lucrurile și în ceea ce privește beneficiile pe care le reprezintă, cât și în cazul perspectivelor de viitor pe care ele le deschid țării și societății. Un milion de persoane mai puțin, aceasta depășește de departe avantajele oricărei alte reforme. Șomajul s-ar reduce considerabil și ar dispărea, poate, complet, chiar din primul an. Administrația s-ar afla ușurată într-un mare număr de puncte deosebit de sensibile, capacitatea și eficacitatea serviciilor publice ar cunoaște o dezvoltare până acum cu neputință de realizat din pricina nemăsuratei creșteri a populației și a bunăstării sale, care înăbușeau toate eforturile.

Pe de altă parte aceasta ar

Avanpremieră editorială

Alexandru
CIORĂNESCU:

Program

mentul societății moderne. Fără moarte, nu există fericire posibilă. Știm toți că primitivii și anticii, care trăiau mai puțin ca noi și în condiții a căror simplă evocare ne ridică părul în cap, erau în realitate mai fericiți: desigur pentru că ei simțeau viața scăpându-le prin toți porii, un șarpe mic, un tântar prăpădit, spin în talpă erau soluțiile transcendente ale tuturor problemelor lor. Cât ne privește, noi facem fițe și trișăm cât putem. Ne convine multora dintre noi să fim muribunzi ani întregi: dreptul de vot și injecțiile sunt singurele noastre suporturi. Iar când un copil se naște idiot sau paralic, e sigur că va avea o viață mai bine organizată decât cea a unui biet om care a avut neșansa să vină pe lume normal constituit.

tații. Poate fi sintetizat în puține cuvinte. De cum voi accede la guvernare, mă angajez solemn să pun să fie impușcat, chiar în anul următor, un milion dintre concetățenii noștri. Trierea va fi făcută mecanic, cu ajutorul ordinaroanelor supravegheate de justiție. Va fi deci inutil să căutăm în realizarea acestui program cea mai mică urmă a vreunui favoritism sau a unei intenții ascunse. Adversarii vor fi serviți la fel de bine ca și partizanii, dar nu va fi nici o prioritate. Același ritm va fi păstrat în cursul anilor care vor urma. Ținând cont de progresele demografice și de coeficienții natalității, vor fi necesari șaiszeci de ani pentru a duce operația la bun sfârșit, căci nu trebuie să uităm că decesele normale vor furniza o contribuție aprecia-

produce o abundență, care n-ar fi intru nimic dirijată sau conjuncturală ci, odată ce oferta ar depăși net cererea, am asista cu rapiditate la o masivă scădere a prețurilor, întovărășită de o nu mai puțin sigură și de dorit îmbunătățire a calității. La capătul a câtorva ani, problema locuințelor ar fi definitiv soluționată. Cred, scumpe alegător, că a avea aerul de a pune la îndoială înțelegerea ta, dacă m-aș lungi asupra numeroaselor avantaje ale noii situații astfel create.

Știi bine că, înfățișându-ți-o în acest chip, perspectiva de viitor pe care ți-o propun are ceva neplăcut. Știi tot așa de bine că nimeni, nici tu nici eu, nu suntem gata să ne sacrificăm viețile sau cel puțin să le sacrificăm cu plăcere, spre a asigura fericirea și prosperitatea altora. Fără în-

doiala, mai întâi de asta ai să vorbești. Spune-ți însă, de asemenea, că nu e vorba decât de fantome ale imaginației tale. N-am zis ca o să pun să te împuște pe tine, asta ar însemna să merg împotriva intențiilor programului, și pe de altă parte, m-ar lipsi de votul tău și de simpatia fără de care proiectul meu nu va putea să se realizeze niciodată. Să considerăm lucrurile ceva mai la rece.

Țara noastră pierde de pe acum un milion de morți pe an, și totuși, împrejurarea n-are aerul să te preocupe peste măsura. Firește, dacă programul meu va fi pus în aplicare, cifra aceasta s-ar dubla automat, sincer însă, faci, oare, o distincție foarte netă, ai putea trasa o frontieră, pe care să fii capabil s-o protejezi personal, între un

propun nu e decât o nouă loterie, noul tău număr n-are mai multe șanse să iasă câștigător, decât celelalte.

Nu va fi pentru anul ce vine, zici tu, dar până la urmă va ieși totuși numărul ăsta blestemat, fiindcă nu se poate să nu iasă, și lucrul nu pare făcut să te liniștească. Dimpotrivă, fii pe pace. Într-adevăr, este sigur că habar n-am când îți va veni rândul. Dar de venit va veni. Dacă totuși va sosi în patruzeci sau cincizeci de ani, oare vei mai fi aici, ca problema să te preocupe? Desigur, nu știi. Poate chiar că nici nu contează să-ți ascunzi jocul, poate că târăști un cancer încă nedetectat, care te va scoate din joc într-un an sau doi. Ai putea face un infarct, mai cu seamă dacă nu vom modifica împreună actua-

lipsește acum. N-ai nimic la orizont, afară de foaia de impozite și de avizul băncii. De acum înainte, vei avea în toți anii o scadență vitală: îți vei trăi fiecare zi, una după alta, cum nu le-ai trăit niciodată, cum nu credeați posibil să le trăiești. Vei cunoaște care este adevăratul gust al vieții. Vei cunoaște teama și deznădejdea, bucuria și pasiunea. Lucrurile vor căpăta o intensitate crescândă, gustul apei va fi tot mai viu, lumea îți va aparține din ce în ce mai mult. Iată un program asupra căruia merită să reflectezi. Ar îngădui celelalte vreodată ceea ce-ți dau eu? În privința celorlalți, ei vor goli locul. Gândește-te la cei pe care-i detești și care sunt numeroși. Gândește-te la toate capetele dezagreabile pe care vei evita să le mai vezi, la toți aceia care nu te apreciază la justa ta valoare și care vor dispărea din calea ta ca tot atâtea fantome. Gândește-te că există o lege care te va răzbuna pe șeful care te persecută și pe soția care te înșală, și această lege nu va fi un dar căzut din cer, ci un drept pe care ți l-ai dat.

NU TE împing însă la răzbunare, iar ceea ce-ți propun nu este o fericire egoistă. Mă gândesc, de asemenea, și mai ales, la viitor. Peste șaiszeci de ani nu va mai rămâne încă o pereche, căreia programul meu îi va asigura supraviețuirea. O tânără pereche care se va iubi și care va fi singură în lume. Ea va reîncepe istoria creației, însă nu vor mai fi ca primii oameni, deoarece vor poseda întreaga noastră experiență, pe care o vor moșteni. Ei nu vor deschide ochii asupra unei creații de început și fără probleme: le vom lăsa moștenire și aceste probleme. Va fi rândul lor să le soluționeze, fiindcă vor avea toate atuurile în mână. Noi știm bine că nu vom putea să mai fim niciodată siguri și aceasta ne induce angoase. Lor le va fi ușor: somnul unei nopți, un moment de neatenție a unuia sau altuia și bărbatul sau femeia vor putea alege între societate și singurătate. Puțină dragoste, care cere să se reverse asupra celuilalt, și vor putea fi trei. Nu vom mai fi de față, imi vei spune, spre a ne neliniști sau a ne bucura pentru ei. Este, din nenorocire, adevărat, dar oricum nu vom mai fi acolo. Însă numai astfel, vreau să spun cu ajutorul tău, cineva va putea ști într-o bună zi, dacă zilele ce vor veni vor fi mute.

Prezentare și traducere de Simona Cioculescu

(Din volumul inedit *Paija tristă*, în curs de apariție la Editura Muzeului Literaturii Române)

Știință și joc

INAINTE de 1989, scriitorii și ziaristii exasperați de cultul lui Ceaușescu și de cenzură, de presiunile care se făceau asupra lor pentru a îndeplini obligații absurde aveau o ultimă soluție de evadare: se duceau la dr. Virgil Sorin, la Policlinica "Sahia" și obțineau un concediu medical. Virgil Sorin era aliatul lor discret. Datorită lui s-au scris, în liniște, în munți, departe de agitația sterilă din București, multe pagini valoroase ale literaturii române contemporane.

Puțină lume știa că același medic înțelegător și devotat cauzei oamenilor de cultură studia, din punct de vedere științific, psihologia personalităților - din literatură, artă plastică, știință, muzică - făcând în această privință muncă de pionierat pe plan mondial. Cartile sale au surprins și au avut mare ecou la vremea respectivă în mediile intelectuale.

Virgil Sorin își continuă investigațiile și azi, competent, experimentat și neobosit. Recent, la Editura Cartea Românească i-a apărut primul volum dintr-un *Mic dicționar de portrete psihologice*, consacrat unor personalități românești contemporane. Volumul, prefațat de poetul și publicistul Bogdan Ghiu și de prof. univ. dr. Mihai Golu, ne oferă posibilitatea de a-i vedea *din altă perspectivă* pe cei care au o imagine publică consacrată, bine cunoscută de toată lumea. Este vorba de vedete ale domeniului lor ca Mircea Albulescu, Constantin Arseni, Alexandru Arșinel, Nicolae Balotă, Constantin Bălăceanu-Stolnici, Ana Blandiana, George Calinescu, Mircea Cărtărescu, Șerban Cioculescu, Ștefan Aug. Doinaș, Gheorghe Hagi, Nicolae Manolescu, Fănuș Neagu, Cornel Nistorescu, Zigu Ornea, Alexandru Paleologu, Octavian Paler, Adrian Păunescu, Andrei Pleșu, Stela Popescu, Marin Preda, Iosif Sava, Victor Săhleanu, Eugen Simion, Nichita Stănescu și de alții (aproape) la fel de faimoși.

Pe noi ne interesează în mod special, bineînțeles, scriitorii. Nu pentru că am crede într-o eventuală clarificare pe care ar aduce-o portretele psihologice în privința talentului lor, ci pentru că ne-am cam plictisit de un anumit limbaj critic, emfatic și uniformizator, și vrem să mai citim și altceva.

Autorul dicționarului procedează științific, luând în consi-

derare și autoevaluarea scriitorului și evaluarea sa de către unul, doi sau chiar trei cunoscuți. De asemenea, se folosește de chestionare concepute ingenios, pe baza unei documentații savante și a unei contribuții proprii substanțiale. Însă noi - deformație profesională - privim portretele psihologice și ca pe un joc literar, ceea ce nu înseamnă că le denaturăm, ci doar că le integram într-o formă de cunoaștere specifică literaturii.

Iată cât de *proaspăt* este textul consacrat lui Nichita Stănescu, cel despre care s-au spus de-a lungul timpului toate frazele grandilocvente și nerelevante care pot fi compuse în limba română:

"Coroborând autoobservația lui Nichita Stănescu cu aprecierile celor 3 martori, putem avansa următoarea schemă a personalității *pentru perioada când era sănătos*: emotiv, anxios, hipertimic, extravertit, sociabil, indiferent față de bunurile materiale, amator de a descoperi noutăți în activitatea sa, mândru, generos, amator de băutura.

Ca trăsături secundare: demonstrativ, nestăpânit, susceptibil, labil, afectuos, plin de umor.

În privința aptitudinilor notația maximă la aptitudini literare, oratorice, inteligență verbal abstractă, spirit de observație, fantezie creatoare, senzitivitate.

Pentru performanțele lui literare etc. mai importante au fost aptitudinile decât motivațiile.

Realizarea profesională excelentă, peste așteptări."

Positivismul acestui portret, în care îl *recunoaștem* pe Nichita Stănescu, este mai expresiv decât esoterismul multor eseuri cu pretenții.

Senzația de *noutate* și în același timp de *plauzibilitate* este produsă de toate portretele din carte. Virgil Sorin reușește să ne spulbere blazarea, propunându-ne o imagine inedită a unor personalități arhicunoscute (sau considerate astfel).

Alex. Ștefănescu

milion și două milioane, pe an? Cred chiar că, înainte să ți-o fi adus la cunoștință, nu te-ai fi gândit, niciodată la numărul concetățenilor tăi care pier în fiecare an. Cifrele sunt cifre, nu sunt elocvente acum, și, la urma urmei, nu ne privesc. Cu totul altceva te preocupă în realitate. Ceea ce te interesează este posibilitatea de a fi cuprins în primul milion. Ei bine, nu vei fi cuprins în el: asta e sigur, sau pe aproape, căci îți datorez sinceritate. N-ai jucat niciodată la loterie? Dacă ai făcut-o, de câte ori ai câștigat? Știi că pe măsură ce numerele cresc, cu atât scad șansele, iar așteptarea devine deznădăjduitoare și zadarnică. Ești în stare să spui, poate că ai și spus-o: stă scris, așadar, că nu voi câștiga niciodată! Spune-ți același lucru, căci ceea ce-ți

lele tale condiții de muncă. Ai putea să mori mâine, într-un accident de circulație, mai ales dacă numărul călătorilor va tot spori. Cum vezi, mai degrabă gândesc pentru tine, decât împotriva ta. Nu poți să nu-ți dai seama de importanța votului tău, pe care, poate, nu vei mai fi în măsură să mi-l dai la viitoare alegeri. Cu mine, nu riști nimic. Vreau să spun nimic mai mult decât ceea ce ai și acceptat să riști. Îți dau o moarte la șaiszeci de ani, cine vrea mai mult? Dacă asta se va întâmpla mai înainte, nu va fi din vina mea, ci a ta sau, ca să zic așa, a ordinatului. În orice caz, din trei, eu sunt cel mai generos.

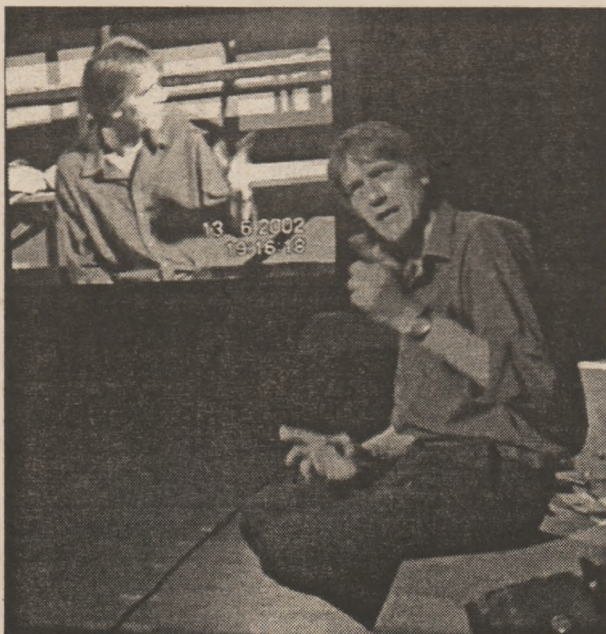
În așteptare, imaginează-ți ce viață vei duce, căci va fi desigur o viață trăită în așteptarea a ceva. Mai cu seamă asta îți

cronica dramatică

de Marina Constantinescu

Orașul de nicăieri

RĂTĂCIREA pe străzile unui oraș poate să însemne foarte mult sau nimic. Poate să-ți producă revelația unor destine transformate în povești și case sau revelația fantasticului însuși, ca pe strada Mintuleasa, o stradă pe care a văzut-o așa doar Mircea Eliade – sau revelația coșmarurilor provocate de lașitățile din fiecare, proiectate pe ziduri și în conștiințele atât de vinovate ale oamenilor. Orașele, ca și destinele, pot avea trasee luminoase sau pot eșua în ratăre. Cît de serios ne-am gândit, dincolo de șabloane, la istoria Bucureștiului, la felul în care, prin suma culpelor noastre, l-am lăsat – și îl lășăm – să-i fie chipul maltratată? Cine este Bucureștiul și mai ales, al cui este el? “Bucureștiul este un oraș pe care l-a făcut capitală indiferența locuitorilor și nepăsarea ocupanților. [...] Ca și voi, e și el pe jumătate ucis, pe jumătate nemuritor. Orb și surd. Neputincios. Viu. Murdar de seva și durată vieții. Ca voi.” Acesta este un foarte scurt fragment din textul lui H.-R. Patapievicu pus pe hîrtie la solicitarea regizorului Alexandru Dabija pentru un spectacol extrem de special, neobișnuit la noi, cu esențe elitiste realizat la Teatrul Act de pe Calea Victoriei. De la ideea realizării și pînă la cel mai

mic detaliu al formelor și nuanțelor, *București nicăieri* este un atac dur asupra conștiințelor, asupra eului laș și nepăsător al fiecăruia dintre noi. Creatorii spectacolului, neconvențional pînă în măduva oaselor, construiesc o structură pe fundalul unui fluier ciobănesc și mioritic mînuit de Iureș bazată pe cuvînt și pe imagini, care ar trebui să fie sursa unui cutremur interior. Sînt multe voci în spectacol, este o polifonie a discursurilor: un text-pamflet al lui Tudor Arghezi din 1956, textul dur și cinic al lui Patapievicu, amîndouă rostite impresionant de Marcel Iureș și textul-conferință al unui arhitect important, Octavian Neculai, el însuși născător a două lăcașuri de cultură: Teatrul Act și noua sală Izvor a Teatrului Bulandra. Deși pentru București s-au plănuit mereu lucruri majore, proiecte arhitecturale și de urbanism care să-i modifice alcătuirea și înfățișarea, prea puțin din toate acestea s-a materializat. Și, oricum, noblețea și rafinamentul orașului tot de numele și însemnătatea marilor familii, a regilor, a aristocrației se leagă. Amprenta celor mai devastatoare tare a pus-o, indiscutabil, comunismul și, în special, demența lui Ceaușescu ca o apocalipsă a patologicului. Casa Poporului rămîne forma blestemului absolut pe care îl purtăm cu noi. Am acceptat, într-un mod sau altul să se dărîme bisericile, monumente, case superbe. Am acceptat depersonalizarea noastră și a cetății. Nu ne-am asumat destinul

și, în consecință, nici orașul. Lipsa identității se citește în ființa fiecăruia și a Bucureștiului. Spectacolul lui Dabija pleacă de la estetică și merge mult dincolo, către etică și morală. Realizatorii însă nu absolutizează. Marcel Iureș, pe de o parte, și arhitectul Octavian Neculai, pe de altă parte, strîng doar cerul și ne încolțesc conștiințele: prin *cuvînt* și felul în care este rostit, prin cuvîntul asociat cu imaginile, unele inedite, selectate de-a lungul timpului scurs peste oraș, imagini din care se poate desprinde traseul sinusoidal al Bucureștiului de ieri și de astăzi.

IPSA unei mișcări de disidență, de opunere față de ideologia comunistă și față de nebunia lui Ceaușescu a avut ur-

mări nefaste și asupra orașului care tăcut și poate resemnat a suportat întunecarea minților noastre. Alienarea ce ne-a bîntuit și ne bîntuie se întinde ca o boală devastatoare peste orașul asediat de nepăsare, de greul nimicniciei din noi, de valurile de venetici purtați peste el de înalte idealuri comuniste. Ce s-a pierdut și ce a supraviețuit? Cîți bucureșteni există, de fapt? Orașul văzut de realizatori reprezintă doar una dintre atîtea identități posibile, reale sau imaginare, pustiite sau salvate. Cît s-a surpat din oraș la cutremure, bombardamente și cît am lăsat noi să fie surpat? În modul cel mai absurd și mai paradoxal cu putință, în perioada comunistă s-a încercat *din răspuțeri* anulara rădăcinilor, distrugerea formelor care vorbeau de la sine despre o aristocrație și valorile ei. Cam peste tot în lumea asta, specialiștii și locuitorii unui oraș au căutat să-i conserve tradiția, să țină în picioare, *cu orice preț*, memoria devenirii lui, adaosurile, imbinările semnificative ale vechiului cu inovațiile. Orașul însuși este martorul unei istorii; este oglinda ei vie și fremătătoare. La noi s-a căutat îndepărtarea fastuoaselor “toaile” de epocă. Istoria a început “azi” și “acum” odată cu construcția socialismului și comunismului. Cu o furie teribilă au fost culcate la pămînt povești și case, minăstiri, edificii culturale. S-a trecut cu buldozerul peste ziduri și peste suflete. Să nu mai rămînă nici o urmă a rafinamentului, să nu mai existe depozitarul individualităților, ci doar uniformizarea hidoasă propusă de ideologi și ideologii. Armoniile au fost înlocuite de dezechilibre, ideea de intangibil, de memorie a fost și ea spulberată. Primitivismul și grotescul din conducători, din noi, au fost zvîrlite peste fața orașului. Peste București și peste capitalele de județ. Centrele tuturor seamănă între ele, stilul Coreei lui Kim Ir Sen a fost propagat în spirit și în arhitectură cu o generozitate fără margini, ca o isterie fără leac.

INDIFERENȚA indecentă a rămas ca o cumplită inerție în gesturile și atitudinile de astăzi. Un alt fel de maltratare, o ședere cu brațele încrucișate față de kitsch-ul nou și agresiv, față de comportamentul de la “marginile” adus pînă în buricul orașului, față de problema gravă a caselor și blocurilor care se vor prăbuși la primul cutremur serios. Se

vorbește angoasant despre asta dar, dincolo de marcarea penibilă cu buline roșii a teritoriului ce va fi vătămat, dincolo de această hartă a dezastrului și a lamentațiilor sterile, nu se înțimplă absolut nimic. Cred că asta l-a scos din minți pe Dabija. Arghezi și Patapievicu și inflexiunile lui Iureș “spiritul orașului” care cere socoteală în al douăzeci și cincilea ceas; chipurile noastre proiectate pe ecranul-tablou al rușinii, un element coborît parcă din Casa Poporului, o ramă imensă în care se vede kitsch-ul și indolența, o formă concepută în spectacol de scenograful Dragoș Buhagiar, un “cadru” care strînge fondul problemei; fotografiile și textul conferinței arhitectului Neculai, secvențe cu orașul din 1847, 1935, 1977, 1989 pînă astăzi, cînd imaginile mișcate nasc un mic film documentar. Aș zice alcătuit puțin previzibil sau la prima mînă - apar exact zonele bătătorite: Gara de Nord, Oborul, Casa Poporului. Aici interesant este efectul obținut prin tipul comentariului lui Patapievicu și interpretarea lui, tonul ca în jurnalele de dinaintea proiecțiilor din cinematografe ce ne intoxica cu “realizării” socialismului. Ironia, cinismul și culpa nu dispar din nici una din “vocale” spectacolului. Taișul imprecățiilor lui Arghezi, limba ascuțită și biciuitoare a lui Patapievicu, frazele reci și bine ticluite ale lui Neculai, șoaptele ca sîsiitul șarpelui ale lui Iureș, “umbra” ceaușismelor pe pereți și, peste toate, minutele de întineric coborîte peste toți, ca în vremurile “bune”. Sigur că Bucureștiul meu are și zone minunate, ca al fiecăruia. Sigur că în *acel* oraș o întîlnesc pe bunica mea și poveștile ei universitare extravagante, pe doamna Mareșal Averescu care o adora, toalete și baluri, biblioteci și veselă de Rosenthal, descompletată azi, dar și strigătele isterice ale femeilor din blocurile copilăriei mele, și cozile la carne, și frigul, și, iarăși, întinericul. Amintiri frumoase, altele, umiltoare însă. Există un număr din *Secolul 20* (din 1997) dedicat Bucureștiului. Există cartea *Povestea caselor*, o antologie de proprietari și proprietari. Există acum acest spectacol, dur, solicitant, al moralității și responsabilității. “Trebuie să vă fac mai întîi o mărturisire care o să vă înspăimînte: urăsc Bucureștiul!... Astăzi. Dar să vă liniștesc îndată referindu-mă la un concept al psihanalizatorilor: e vorba de *dragoste-ură*, sau cum zic francezii, *de ciudă din dragoste (dépît amoureux)*”, scrie Neagu Djuvara în Conferința publicată în *Secolul 20*. Cam același concept definește în spectacolul său Dabija. Pentru că este un creator al cetății. Și pentru că îi pasă. ■

București nicăieri. Un spectacol de Marcel Iureș, Octavian Nicolai, Alexandru Dabija, pe texte de Tudor Arghezi și Horia-Roman Patapievicu.

AM PRIMIT un e-mail de peste Ocean, din Canada, în care mi se reproșează că nu par destul de convinsă de faptul că "rolul Americii și al politicii ei agresive în lumea arabă, inclusiv sprijinirea constantă și necondiționată a tuturor acțiunilor statului Israel a dus la explozia de terorism"! Absurdul e desăvârșit. Nu despre "rolul Americii" era vorba în articolul meu, ci despre modul în care un documentarist - Michael Moore, într-un film despre fenomenul violenței la americani, *Bowling for Columbine*, văzut la Cannes - ignoră într-o voioșie nuanțele, în favoarea propriei demonstrații, și în stilul unui (de altfel, inventiv) cinema de propagandă. Sau de contrapropagandă. (De care, totuși, dați-i voie unui cronicar din Est să fie sătul!) Despre asta e vorba, și nu despre ceea ce concluzionează e-mail-ul transoceanic: "Ce magică poate părea America văzută printr-un ocean estic!" Mă simt obligată să declar că, prin oceanul meu estic, America nu apare deloc magică (e, poate, o chestiune de gust). Ceea ce nu înseamnă că poți fi de acord cu toate exagerările lui Michael Moore. De pildă, iată încă un exemplu: mama unui băiețuș violent din film, o femeie simplă, fără nici o calificare, face o navetă lungă, pentru o slujbă mizerabilă, undeva într-un restaurant. Biata femeie!, îți spui, și ești de acord nu numai că "viața e nedreaptă" dar și că *sistemul* e nedrept! De aici, însă, și pînă la a-l urmări, cu aparatul de filmat, în ușa mașinii, pe proprietarul aceluia restaurant, pentru a-l culpabiliza, e cale lungă! Michael Moore o face fără să clipească. O obliga proprietarul pe acea femeie să vină de la mare distanță ca să muncească la el? De bună seamă că nu. Era proprietarul de vină că odrasla femeii devenise un pericol public? De bună seamă că da, pledează, indirect, Michael Moore. Or, am putea pleda noi, femeia era liberă să-și caute altă slujbă, era liberă să se mute undeva mai aproape, era liberă să se consoleze (apropro de "oceanul estic") cu ideea că are un salariu mai mare decît al unui profesor universitar din Est ș.a.m.d...

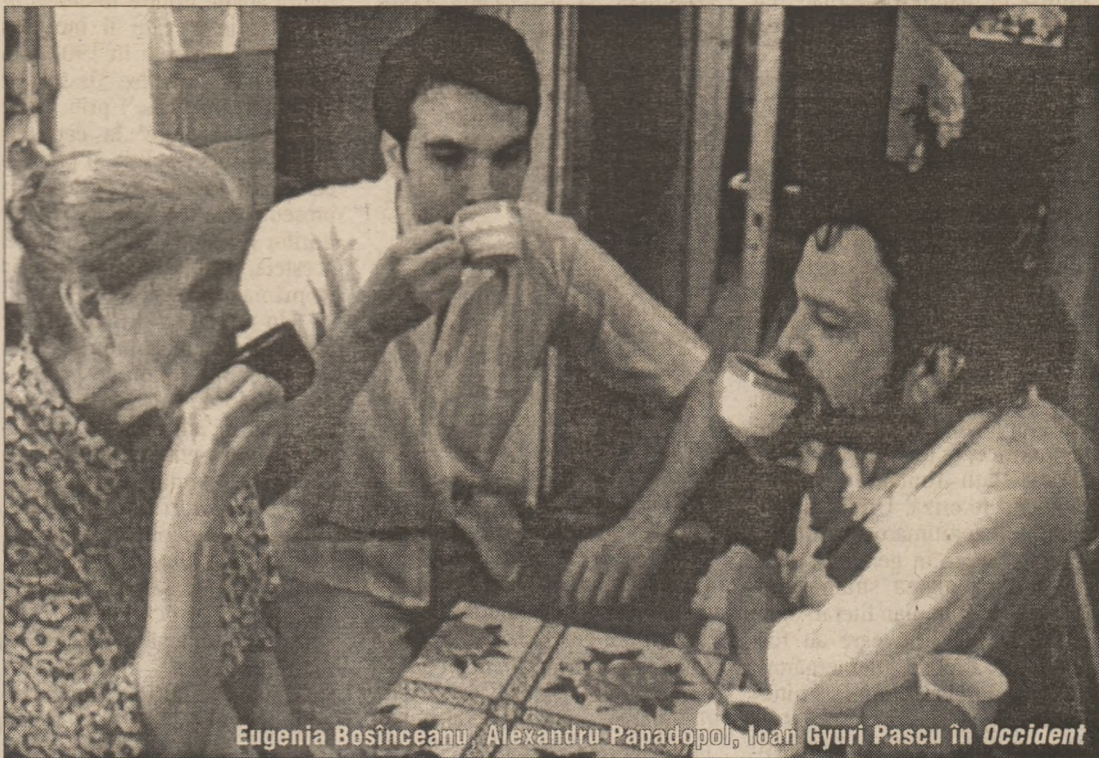
Despre "oceanul estic" (intors) e vorba, printre altele, în filmul lui Cristian Mungiu, *Occident*, care, după selecția de la Cannes, din Quinzaine, și-a început turneul internațional cu o victorie pe teren propriu, la Cluj. Pînă la premiera din toamnă, iată, pentru cititorii *României literare*, cîteva date de avanpremieră. Cristian Mungiu (fratele!) are 34 de ani. a studiat

c r o n i c a f i l m u l u i

de Eugenia Vodă

Cum se înmulțesc bananele

Eugenia Bosinceanu, Alexandru Papadopol, Ioan Gyuri Pascu în *Occident*

mai întîi Filologia, apoi regia de film și se află la ora debutului în lungmetraj. Un debut cu buget mic, cu numai 50% fonduri de stat (CNC), și, din multe puncte de vedere, un debut spectaculos. E spectaculos, în primul rînd, modul profesionist în care sînt rezolvate problemele, în așa fel încît handicapul sărăciei din timpul filmărilor devine absolut

invizibil (de la imaginea semnată de Vivi Drăgan Vasile pînă la, să zicem, zgomotele coloanei sonore, realizate de regizor în persoană, din înalte rațiuni economice!). Amănuntul (amuzant, nu-i așa?) că regizorul a făcut zgomotele propriului film l-am aflat la conferința de presă de la Cannes; tot acolo am mai aflat că regizorul a scris scena-

riul de trei ori (cel mai greu i-a fost prima dată) și că unul dintre principiile după care și-a ordonat scriitura a fost principiul surprizei ("am încercat, mereu, ca scenariul să mă surprindă și pe mine însumi"), urmat de principiul plăcerii ("am vrut să fac un film pe care cei din generația mea să-l vadă cu plăcere").

Vivi Drăgan Vasile (imaginea) și Cristian Mungiu (scenarist și regizor) lucrînd *Occidentul*

Cristian Mungiu are darul de a povesti spumos, cu tonus și cu o luciditate neumbrită de încredințare. Ironia e jovială, bucuria jocului și pofta de a fi inteligent distilează totul. Am văzut filmul o singură dată, în supraaglomerarea de imagini în care te prinde Cannes-ul, și de care memoria privitorului se apără cum poate, aruncînd peste bord, rapid, tot ce "nu merită". E un veritabil test să vezi ce ți-a mai rămas în memorie, concret, după un timp, dincolo de diagnosticul abstract. Diagnosticul, în cazul *Occidentului*, ar include simțul replicii, dialogul spiritual, construcția sofisticată (aceeași poveste e reluată de trei ori, cu virtuozitate regizorală, din trei unghiuri diferite), tema "tineretului debusolat și sceptic" față cu străvechiul mit autohton al salvării prin "plecare". Dintr-o memorabilă galerie de personaje: un tînăr absolvent de silvicultură, sărac și cumsecade, jucat de Alexandru Papadopol cu aerul lui de dezorientare atașantă; o educatoare decorativă (Anca Androne), sedusă de mitul Occidentului, exasperată de promiscuitatea sărăciei; o fată alintată, poetă amatoare și păguboasă profesionistă (cu farmecul Taniei Popa); un colonel vulpoi bonom în prag de pensie (Dorel Vișan, exceptional) și în triumfi conjugal cu Coca Bloos și Tora Vasilescu; o bătrînă generoasă pînă la sacrificiul de sine (Eugenia Bosinceanu); un prieten inimos, pe mîna căruia pînă și umorul negru capătă reflexe diafane (Ioan Gyuri Pascu)... Și, peste toți și toate, un refren sprintar, care "ne-a luminat copilăria": *Noi în anul 2000!* Auzit acum, pliat *acestei* lumi, cîntecelul e ca o strîngere de inimă, într-o comedie robustă care, printre rînduri, degajă o stranie melancolie...

NTR-UN montaj al memoriei subiective, o vezi pe Tora Vasilescu indicîndu-i unui italian, cu distincție, adresa ("Răcăciuni"), vezi o statuie a lui Venus cu un ceas în burtă, zeița unei lumi de un kitsch monumental, îți amintești de femeia gonflabilă neagră, care fusese albă, pe vremea cînd i-a servit, pe Dunăre, drept vehicul salvator unui fugar (subiect de reportaj post-revoluționar în revista *Poliției*, la rubrica "Despre viața, cu cărțile pe față"), îl vezi pe Dorel Vișan întrebîndu-și musafirul de culoare: "Voi cum înmulțiți bananele?" (la care omul, incurcat, răspunde că habar n-are). E o temă de gîndire, pe care filmul o lasă în suspensie: chiar, cum s-or fi înmulțind bananele, de vreme ce simburi nu au?

Aștept un e-mail clarificator din Africa. ■

Literatura contemporană în manualele anilor '60-'80

NTREAGA retorică a Partidului Comunist Român insistă asupra ideii de înnoire, de schimbare totală, de întemeiere ex nihilo - termenul specific este ruptura, condiție inevitabilă pentru la fel de inevitabilul „mers al nostru înainte”. Pe de altă parte însă, la fel de inevitabil este apelul - constant în toată perioada 1948-1989, chiar dacă forma sa a suferit modificări - la trecut: al partidului întâi, al patriei apoi.

Dialectica continuității cu ruptura are ca rezultat imediat o radicală selecție asupra trecutului, selecție asociată unei resemantizării a faptelor de istorie (literară sau oricare alta). În manualul din 1969, coordonat de C. Ciopraga, există un citat din discursul lui Nicolae Ceaușescu la Plenara din aprilie 1968 a C.C. al P.C.R., citat reprezentativ pentru tipul de atitudine față de „tradiții” dorit de partid: „Se înțelege că, în ce privește valorificarea moștenirii noastre literare, ne conducem după indicațiile și practica Partidului nostru. Așa cum declara, la Plenara din aprilie 1968 a C.C. al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu:

„Preocupându-ne de cultivarea respectului și dragostei pentru aceste tradiții, valorificându-le, preluând de la ele tot ce este bun și servește mersului nostru înainte, nu trebuie să uităm în nici un moment că în trecut au existat în țara noastră - și nici nu puteau să nu existe - și concepții retrograde, reacționare, care au servit clasele asupritoare. Față de toate acestea trebuie să luăm poziție hotărâtă. Firește, chiar și în cazul unor personalități progresiste din trecut trebuie să acționăm cu discernământ, să analizăm bine ce preluăm - pentru că nu putem să preluăm totul în bloc. Să avem în vedere că aceste personalități au avut și limite - și nici nu se putea altfel - generate de dezvoltarea societății, de epoca în care au trăit, de nivelul de cultură ș.a.m.d. Trebuie să preluăm ce e valoros,

progresist, în activitatea acestor personalități, dar să avem și o atitudine critică față de ce este greșit în creația lor.” Exemplul dat e Octavian Goga: „Înseamnă oare că dacă preluăm ce a fost bun în poeziile lui Goga, trebuie să uităm că acesta, totuși, într-o serie de scrieri, în politică, s-a situat pe poziții reacționare, retrograde? Desigur că trebuie să criticăm această latură a activității sale.” (Ciopraga 1969: 4)

În ceea ce privește literatura admisă în manualele școlare, ea urmează aceleași căi subtile de selecție și interpretare. Momentul 1960 este, așa cum era de așteptat, cel mai critic: există în continuare o nevoie de legitimare a noului regim (resimțind încă rezistența la colectivizarea forțată și în proces de formare a unei intelectualități proprii), în condițiile în care literatura anilor construiți socialismului trebuia să se ridice pe fundamentul creației unor predecesori.

Legitimarea comunismului presupunea că acest regim nu era unul impus din necesități geopolitice, ci un produs natural al societății românești într-un moment de criză. Urmarea proceselor de legitimare a partidului a fost ceea ce în general se numește „inventarea strămoșilor” (Boia 1999); în plan literar, două au fost căile prin care au fost inventați astfel de antemergători:

1. valorizarea unor scriitori minori, ignorați de cititori și de istoriile literare, dar comuniști autentici - ca Alexandru Sahia în proză ori D.Th. Neculuță în poezie.

2. investirea cu suflu revoluționar a unor autori - interbelici, cu slab ecou în critică, însă cu mare succes de public - e în primul rând cazul lui Cezar Petrescu, al cărui roman *Întunecare* a devenit pentru o perioadă un document al nașterii mișcării comuniste între cele două războaie mondiale.

ÎN ACEASTĂ schemă nu intră autorii de prestigiu ai epocii anterioare, ca Sadoveanu, Călinescu sau Ar-

ghezi, pentru că în cazul lor nu e vorba despre înzestrarea cu sens socialist a unor opere ori despre atribuirea de inexistente valori literare unor scrieri mediocre (a se observa cum valoarea estetică e orientată partinic, iar, în sens invers, mesajul ideologic înlocuiește, în plan literar, artisticul); în cazul numelor pe care le-am amintit mai sus, nu avem „strămoși”, ci „tovarăși de drum”. Atragerea în sfera puterii a unor personalități recunoscute și în plină putere creatoare intră în categoria tacticilor de legitimare a prezentului socialist - de aici încadrarea lui Mihail Sadoveanu printre scriitorii de după 23 august 1944 ca autor al romanului *Nicoară Potcoavă*, a lui Arghezi, (*Cîntare omului*²) sau Camil Petrescu în calitate de dramaturg - cu *Bălcescu*. Până în epoca Ceaușescu, G. Călinescu a avut o poziție destul de ambiguă, pentru că, deși *Scriinul Negru* a fost bine primit, *Bietul Ioanide*, apărut înainte, declanșase o serie de atacuri realist-socialiste în presa literară a vremii³.

Un loc cu totul special îl ocupă Geo Bogza. Bogza și Marin Preda (cu *Moromeții*) sînt singurii prozatori prezenți în toate manualele, înainte și după 1989 (pînă la introducerea manualelor alternative). Dacă pentru autorul *Moromeților* explicația stă în excepționalitatea realizării artistice a romanului combinată cu alegerea unei teme dintre cele preferate de regim, în cazul lui Bogza (a cărui bibliografie a fost permanent ajustată⁴) menținerea ca autor didactic se justifică, cel mai probabil, prin faptul că este singurul creator de reportaje lite-

rare de certă valoare din literatura română.

Zaharia Stancu este și el o figură aparte printre *tovarășii de drum* (printre care îl încadram vârsta - era născut în 1902 - și faptul că publicase destul de mult între războaie⁵) prin foarte promptă adaptare⁶ la cerințele noului context politic și prin ascensiunea rapidă în breaslă, ca președinte întâi al Societății Scriitorilor Români, apoi al urmeșii acesteia, Uniunea Scriitorilor din România (*DESR* 2000: 784).

Un alt palier al literaturii de legitimare a prezentului socialist îl reprezintă operele produse după 1945 de către autori debutanți sau încă neafirmați. În România nu se pot determina categorii distincte după criteriile sovietice (*scriitorii țărăni*, *scriitorii proletari*), e viabilă însă împărțirea în *literatura construirii socialismului la sate* și *literatura construirii socialismului la orașe*⁷ (ca sinteză a celor două orientări poate fi urmărit masivul roman al lui Ion Călugăru - *Oțel și pîine*, ESPLA 1951). În canonul didactic, asemenea scrieri au pătruns cu precădere în primii ani de după reforma învățămîntului, dar, deși în anii '70 și '80 producția de literatură de acest fel a scăzut, a devenit marginală sau a fost reorientată⁸, manualele păstrează, cel puțin în ceea ce privește proza, texte reprezentative ale genului (care pot chiar constitui aproape în întregime cuprinsul): în 1969 - *Descult* (Zaharia Stancu), *La cea mai înaltă tensiune* (Nagy István), *Pîrjolul* (Oscar Walter Cisek), *Setea* (Titus Popovici), în 1977 - *Descult* (Zaharia Stancu), *Șoseaua Nordului* (Eugen Barbu), *Demeter Stegaru* (Sütö An-

drás), *Păsările* (Alexandru Ivăsiuc)⁹, în 1980 - *Duios Anastasia trecea* (D.R. Popescu) și *Păsările* (Alexandru Ivăsiuc).

Din perspectiva prozei, se poate încerca o tipologie a *literaturii noi*:

• Literatura avînd ca subiect viața satului:

• înainte de 1945, inclusiv răscoalele (a lui Horia, Cloșca și Crișan¹¹ sau cea de la 1907¹²), ocupația horthistă din Transilvania¹³ și în general perioada considerată *de exploatare a țărănilor de către marii moșieri*.

• după 1945, perioada *de iluminare a maselor de la (orașe și) sate: lupta dintre nou și vechi*, figura dominantă a comunismului inițiat care se opune *chiaburilor sabotori și/sau speculanților*¹⁴.

• Literatura orașului:
► dinaintea de 1945, cu ilegalități¹⁵, înfățișînd un univers al *burgheziei corupte*¹⁶, cu sporită atenție acordată staționării trupelor germane în Vechiul Regat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, staționare asociată cu orgii, depravare, abuzuri și crime.

• de după 1945. Romanul citadin plasat temporal după instalarea comunismului este specia prin excelență a întregului interval 1948-1989¹⁷; diferitele tipuri de proză scurtă, care continuă să se producă, sînt tratate ambiguu: în Ciopraga 1969, de exemplu, sînt recunoscute ca *povestiri* doar prozele lui Fănuș Neagu din *Ningea în Bărăgan*, care însă sînt de interes secundar, de vreme ce atenția e concentrată în jurul romanului *Îngerul a strigat*, în schimb *Fuga* lui D.R. Popescu și *Iarna bărbatilor* lui Ștefan Bănuțescu sînt volume de nuvele (la Popescu se mai vorbește și de narațiuni); în

¹ În 1925, Comitetul Central al PCUS emitea o rezoluție - Politică partidului în domeniul literaturii artistice - care, fiind în același timp documentul ce punea bazele implicării partidului în producția artistică, deci ale realismului-socialist, făcea clar distincția între *scriitorii țărani*, *țovarășii de drum* și *scriitorii proletari* (Aucouturier 2001: 34-35). *Tovarășii de drum* erau, în breasla scriitorilor, aceia care se afirmaseră înainte de instalarea comunismului, avînd astfel o ideologie diferită de cea a noului regim - burgheză, dar fără afiliere reproșabile la extrema dreaptă -, regim pe care îl sprijină apoi prin opera și prestigiul lor.

² Titul volumului arghezian e dat alternativ ca fiind fie *Cîntare omului*, fie *Cîntarea omului*.

³ *Bietul Ioanide* nu izbuteste să ne înfățișeze momentul istoric din preajma deslănțuirii războiului antisovietic în ansamblul lui. Cititorul ultimului roman al lui G. Călinescu rămîne cu impresia că mișcarea legionară a fost „o rătăcire” ideologică a unor tineri înfierbîntați și nu

o bestială diversiune politică a celor mai reacționare vîrfuri ale burgheziei monopoliste internaționale, îndreptate împotriva mișcării muncitorești... Închizînd cartea rîmii cu impresia că ai citit un roman scris înainte de 23 august 1944, de un scriitor neînarmat cu materialismul istoric.” (Selejan 1996: 96) Romanului i se aduc reproșuri la nivelul „conținutului de idei”, al „realității artistice” și „limbii literare”. De-a lungul anului de apariție, 1953, ecourile critice au fost slabe și în marea lor majoritate negative; în 1954, atacurile devin foarte violente, printre altele și din cauza activității lui Călinescu la Institutul de folclor, în răspăr cu directivele momentului.

⁴ Pînă în manualul din 1977 nu apare *Poemul-invectivă*; în 1969, deși neinclus în bibliografie, se pomenește volumul *Oameni din Valea Jiului*, dar nu și de *Meridiane sovietice* (elementul central în manualul din 1960). În 1977 și 1980 dispar și referințele la *Oameni și cărbuni în Valea Jiului*.

⁵ Activitatea jurnalistică și perioada de internare în lagărul de la Tîrgu Jiu îl

făceau un bun candidat pentru integrarea în structurile regimului.

⁶ *Descult* apare în 1948, la foarte puțin timp după proclamarea Republicii Populare, fiind unul dintre cele dintii romane ale noii orînduirii și primul intrat în canonul didactic.

⁷ Dintre prozatorii care scriu despre sat, Zaharia Stancu e de origine țărănească, dar formația sa intelectuală e cel puțin la fel de importantă, Titus Popovici e fiul unui funcționar de poștă și al unei învățătoare din Oradea, D.R. Popescu avea la rîndu-i părinți învățători. Ștefan Bănuțescu era fiu de „agricultori” (*DESR*, 2000: 75), dar în mod sigur nu făceau parte din pătura săracă a țărănimii - numele de fată al mamei era Diamandescu, iar tînarul Bănuțescu a urmat liceul în perioada 1938-1945, la o secție de filologie, și apoi Facultatea de Drept. Marin Preda îndeplinește și el condiția originii rurale, însă își face studiile la Școala Normală înainte de venirea la putere a comuniștilor (1937-1941) și intră în lumea presei încă din 1942. Fănuș Neagu e singurul care se potrivește în totalitate

portretului *scriitorului țăran*, care, plecat dintr-o familie săracă, își construiește singur un destin de creator.

⁸ În general, se considera că acest tip de literatură de propagandă e specifică primilor ani ai comunismului și că odată cu liberalizarea deceniului șapte ea a devenit marginală. E posibil să fie adevărat în ceea ce privește producția de literatură - dar în capitolul despre proză ultimul intrat e romanul *Păsările*, din 1970 -, fără să aibă totuși o mare relevanță pentru canonul didactic, oficial acceptat (și acceptabil) pentru conducerea politică și orientat spre educarea tinerilor în spiritul noii ordini, ceea ce înseamnă conservarea caracterului său propagandistic inclusiv în anii 80; fără să se mai manifeste în limbaj, acest caracter rămîne vizibil în selecția autorilor și a textelor.

⁹ E vorba despre un mare număr de romane ale așa-zisului *obsedant deceniu* (expresia îi aparține lui Marin Preda și desemnează anii '50, ai stalinismului dejust ale cărui abuzuri au făcut subiectul multor romane din deceniul opt, în momentul în care chiar succesul lui Dej,

Nicolae Ceaușescu, începuse să-și renege predecesorul), care, mîndru și centrat de raportare critică din perioada interbelică în epoca guvernării Dej, păstrează aceleași moduri de structurare: (*meditația asupra trecutului*) *plin de greșeli* față-n față cu *prezentul care a reparat eroarea și a instaurat dreptatea (socialista)* (evident, schema e generală și prezentată în forma ei cea mai radicală; cărțile lui Augustin Buzura - *Orgolii* sau *Vocile nopții*, de pildă -, care-o reprezintă cel mai fidel, intră în canonul didactic abia după 1989). În manualele epocii, ilustrarea e romanul lui Alexandru Ivăsiuc, *Păsările*.

¹⁰ Și - numai parțial, în interpretarea dată de manual - *Moartea lui Ipu* (Titus Popovici). *Cantonul părăsit* al lui Fănuș Neagu poate scăpa acestei încadrări: nuvela combină aproape convingător literatura educativ-propagandistică (sub forma *deșteptării* tînarului trufas deprîndînd lumea rurală, care ajunge să se îndrăgostească în același timp de sat și de directoarea școlii, dedicată trup și suflet iluminării țărănilor) cu proza lirică în linie Panait Istrati care-l va impune în

Crețeanu 1977, *Moartea lui Ipu*, *Cantonul părăsit* și *Demeter Stegaru* sînt toate trei considerate nuvele; în Manolescu 1980, și *Dincolo de nisipuri*, și *Duios Anastasia trecea* intră în categoria nuvelor. Pe termen lung, se poate vorbi despre un roman al *inaugurării comunismului*¹⁸ în epoca Gheorghiu-Dej și de unul al *obsedantului deceniu*¹⁹, sub guvernarea Ceaușescu, amîndouă subsumîndu-se prolificiei literaturii legitimize, cu principalul rol de educare și de impunere a adevărului istoric oficial²⁰.

EXISTĂ și în proza satului, și în cea a orașului tendințe de nealiniere la imperativul paradossal la putere, însă ele rămîn în general în marginea canonului oficial²¹, și nu se intră în manuale decât cel mult în 1969 – manualul coordonat de C. Căpățan, în timp ce mai înainte către va fi înlocuit de scrieri și autori considerabili pentru legitimatori – e vorba în principal de Ion Marin Sadoveanu și Ștefan de veac în *București*, Ștefan Bănușescu și *Amza* în *Arhiepiscopul* (*Mistreții erau* în *Amza* revine în manualele din 1969) și Nicolae Breban, ale cărui romane, luînd de departe *Francisca* stau deosebit de incert la limita între acceptabil și refuz de către a cenzurii²².

Canonul didactic decisiv în 1969, se încheie din nou – și definitiv – în 1977, atunci cînd intră în vigoare *Moartea lui Ipu* și *Păsările*, fenomenul reprezentat pe de o parte recunoașterea caracterului emanat de conservator al acestui canon, iar pe de altă parte refuzul unei restructurări a ierarhiilor, sau mai curînd al validării lor: bătăliile canonice/politice privind literatura contemporană încetează a mai fi purtate în manuale, limitîndu-se la alte spații de manifestare publică (de exemplu, revistele literare) – acesta a fost cazul protocronismului, care, deși a atins domeniul ale educației, cum ar fi predarea istoriei, nu le-a afectat în mod determinant, pentru că nu făcea decît să continue o linie

naționalistă deja existentă. În lucrarea sa *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceaușescu* (Humanitas, 1994), Katherine Verdery consideră conflictul dintre protocroniști și aripa reformistă ca avînd în centru disputarea puterii în lumea literară, autoritatea de a impune valoarea și controlul producției de literatură, și desfășurîndu-se exclusiv în interiorul celuiși de efect, nu în cea de masă. În ceea ce privește producția literară românească, dacă protocronismul a avut totuși ceva cu sine, a fost o modificarea de ton, conferind dimensiune de naționalism și de superioritate a culturii române, însă toate acestea erau tendințe devenite vizibile încă din vremea lui Gheorghiu-Dej de Moscova, la sfîrșitul anilor '50. Există în epocă o înnoțire arogantă, oficial-comunistă de cîrmă periodică în manualul de literatură din 1977 apoi un necapitol, despre *Literatură românească în cadrul literaturii universale*, care în 1980 se transformă în *Contribuția literaturii române la dezvoltarea patrimoniului literaturii universale*, conciliant cu dispariția ultimului scriitor de naționalitate neromână – Sütő András.

PENTRU a vedea într-adevăr cum a evoluat canonul didactic în strînsă legătură cu ideologia politică a momentului, vom face o comparație între cele patru manuale discutate aici. În plus, e necesară o privire în paralel asupra scrierilor scriitorilor prezenți în aceste manuale, mai ales asupra celor care revin în cel puțin două dintre ele. Totuși, dintre acești scriitori am ales să ne vorbim despre cei aparținînd minorităților naționale, pentru că statutul lor în istoria literaturii române e departe de a fi fost elucidat, iar includerea lor în manualele de pînă în 1980 era o decizie în întregime politică (în general, raporturile dintre literaturile minorităților și cea a majorității fac obiectul unor dispute ce nu-și au locul în instrumente de lucru

precum manualele).

În general, critica didactică reprezintă o sumă a locurilor comune/ a afirmațiilor (critice) unanim acceptate în legătură cu o operă sau un autor. Lucrurile nu stau tocmai la fel în cazul literaturii contemporane, unde lucrurile fiind în schimbare, conștientul critic e mai greu de obținut. În plus, cenzura impune și a făcut-o pînă la introducerea manualelor alternative) tratarea monografică inclusiv a autorilor în pînă activitate creatoare – conducînd la schimbări importante de la un manual la altul, în funcție de evoluția literară a fiecărui scriitor.

Prin urmare, modul de abordare a unui scriitor depinde de vocația critică a autorilor de manuale (în condițiile în care un text putea ajunge în canonul didactic în chiar anul primei apariții), de momentul în creația respectivului autor peste care se suprapune analiza critică (factor mai puțin important în manualele din 1977 și 1980, care nu mai includeau autori noi sau apariții recente, scriitorii prezenți fiind deja clasicizați, iar literatura contemporană reprezentată oprindu-se la 1970), dar și, foarte important, de orientarea ideologică dată fiecărui text.

Există astfel două moduri prin care factorul politic acționa asupra canonului didactic: în selectarea autorilor canonici (o selecție negativă: determina cine nu putea face parte din ierarhia oficială, și una pozitivă: impunea includerea automată a unor scriitori, pe baza unor performanțe de altă natură decît literară) și în interpretarea critică a textelor, în linia corectitudinii politice. Iar această corectitudine politică, a ideologiei comuniste, a fost vehiculată în manualele de literatură în cele două dimensiuni ale sale: discursivă (limba de lemn) și ideatică (lectura în cheia moralei socialiste a textelor).

Iulia Popovici

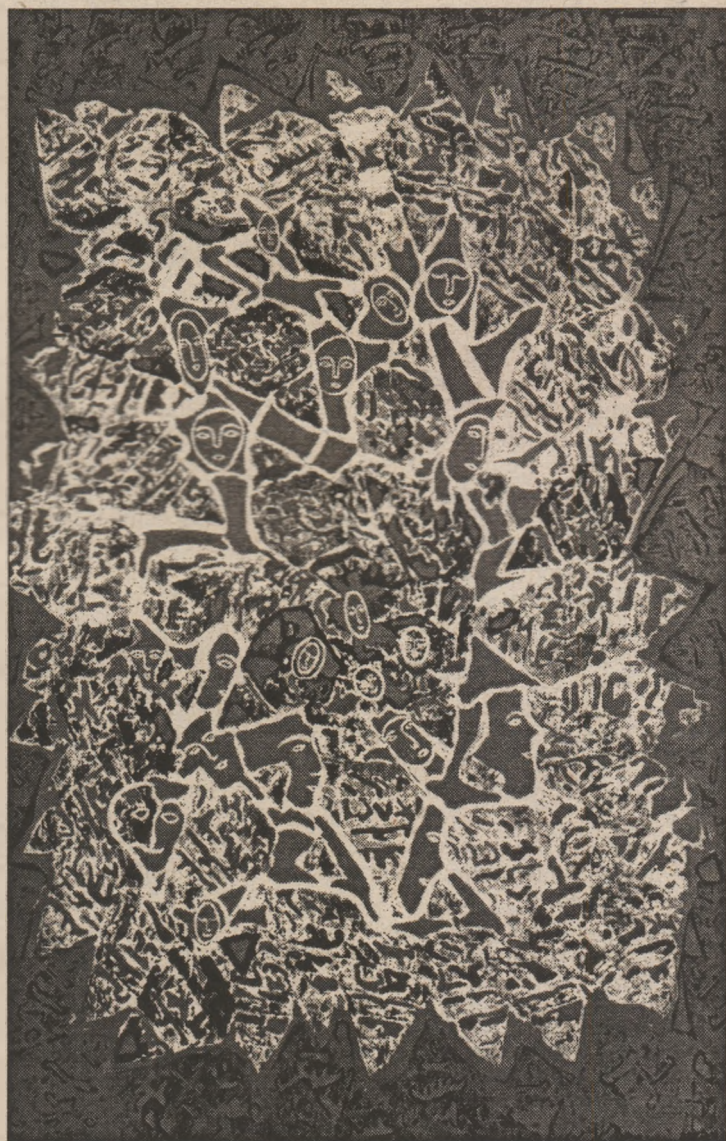
(fragment dintr-un studiu mai amplu)

literatura contemporană.

¹⁸ *Pirjolul* lui Oscar Walter Cisek.
¹⁹ *Descult*, de Zaharia Stancu.
²⁰ *Demeter Stegaru* (Sütő András).
²¹ *Bărăgan*, de V.Em. Galan, Setea lui Titus Popovici, partea a II-a a *Morometilor* lui Marin Preda.
²² Eugen Barbu, *Șoseaua Nordului*.
²³ *Cronică de familie*. Fuga în Occident a autorului a transformat romanul într-unul evasi-clandestin, și el va intra în primul manual de după 1989 (din punct de vedere al inventarului de autori și texte, acesta poate fi considerat un *salon al refuzaților* canonului didactic anterior). *Groapa* ilustrează tema în cheie pitorescă, absența tonului critic explicit constituind una din calitățile romanului (la apariție a fost chiar acuzat de lipsa "oricărei perspective sociale, morale și intelectuale", cf. Selejan 1999: 257).
²⁴ În canon, proza scurtă readusă în prim plan de generația 80 nu va fi inclusă decît după 1990, lucru perfect compatibil cu ideologia acestor scriitori, cei mai mulți afirmați în cenzurări nu foarte apreciate de regim (Cenaclul de Luni, condus

de Nicolae Manolescu, fusese suspendat în 1983 din motive politice) și declarat polemic la adresa *establishmentului* vremii.
²⁵ *La cea mai înaltă tensiune* (Nagy István).
²⁶ *Păsările* lui Ivăsiuc, dar și *Francisca* lui Nicolae Breban, deși romanul a apărut în 1965, o dată foarte timpurie pentru acest tip de proză.
²⁷ Pentru o analiză a poeziei de propagandă, în special în timpul comunismului stalinist, a se vedea studiul lui Eugen Negrici în *Poezia unei religii politice*, București, Ed. Pro, s. a., pag. 350-367.
²⁸ E un loc comun în critica și istoria literară actuală existența, după liberalizarea anilor '65 (după unii '62)-'71, a două canoane literare – cel oficial, determinat politic, și cel profesional, determinat pe criterii de valoare în interiorul lumii literare, funcționînd în paralel pînă la căderea comunismului. Manualele oglindesc latura oficială acceptată a literaturii contemporane. E discutabilă însă apariția unui canon *alternativ* – a existat într-a-

devăr o literatură nealiniată la cerințele vremii, dar ea a rămas marginală, fiind ignorată inclusiv de criticii autentici, pînă cînd ea a fost recuperată de tînăra generație 80; pînă prin 1977 (primul an al Cenaclului de Luni), n-a fost vorba despre canoane paralele, ci mai curînd despre puncte de greutate diferite în cadrul aceluiași sistem valoric. A se vedea considerațiile lui Mircea Cărtărescu, optzecist și autor al unui studiu despre *Postmodernismul românesc*, partizan în susținerea generației odată cu care scriitorul s-a afirmat, dar destul de credibil (în ciuda tonului radical) cînd vorbește despre *cele două literaturi*: „una 'oficială', susținută de critica și de putere, onorată de public, cealaltă subterană, prost cunoscută și necitită pînă în preajma anilor '80. Așezat de la început sub reflectoarele gloriei, curentul de suprafață a trebuit să accepte și compromisuri (inclusiv estetice) și a fost mai supus cenzurii și autocenzurii.” (Cărtărescu 1999: 136-137)
²⁹ Romanele care intră în manualul din 1969 sînt în absența stăpînilor și *Animale bolnave*.

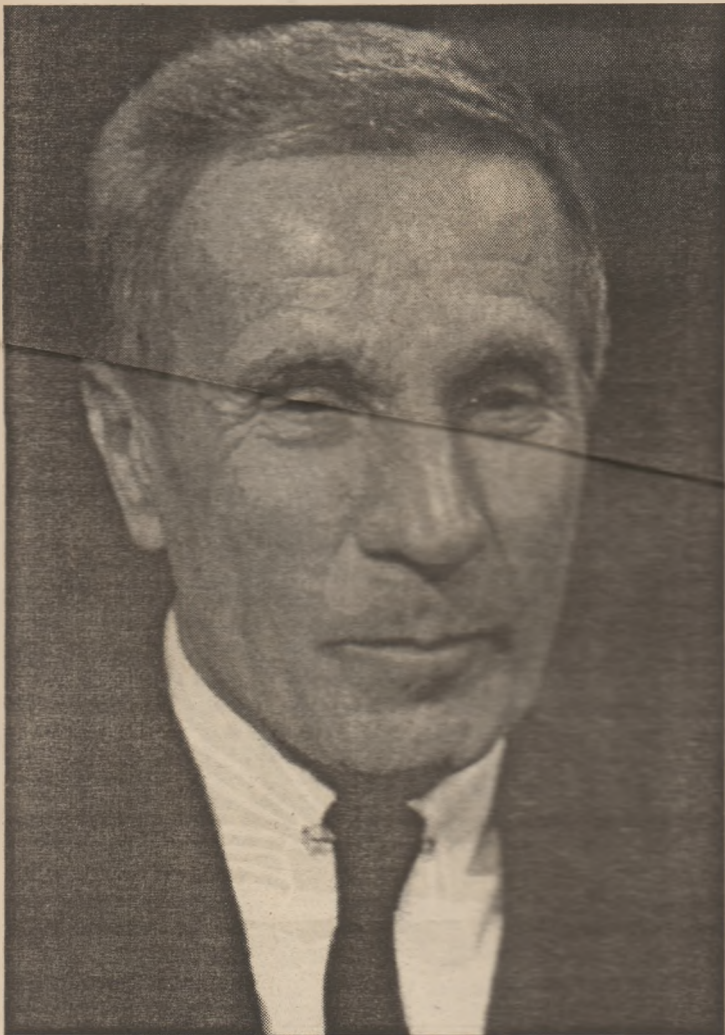

Grafică de Diana Simion (elevă, 17 ani)

Dino BUZZATI

O dragoste

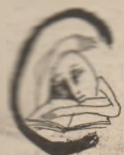
A 28 ianuarie al acestui an s-au împlinit trei decenii de la dispariția lui Dino Buzzati, "rețezat de o boala neinduplecată, într-o amiază cu ninsoare și vânt". Nu și-a mai putut picta acel splendid *ex voto*, destinat să fie depus în sanctuarul munților săi. Misterul vieții și al morții, atât de "somat" în scrierile sale, n-a mai îngăduit aceasta. "Acum rămân cărțile sale, piesele, tablourile, amintirea bunătății și inteligenței sale", se consenmează într-un fragment din evocarea criticului Alberico Scala.

Cel care a propus și impus un nou topos în geografia absurdului, *Deșertul tatarilor*, pelerinul pios la locuința pragheză a lui Kafka, este autorul unui alt roman care, la apariția sa din 1963, a declanșat entuziasmul criticii și al marilor săi contemporani: Carlo Bo, Eugenio Montale, Guido Piovene. Titlul romanului, *Un amore/O dragoste*, sugerează, previzibil, o experiență erotică. Mai mult, lectura lui – o lectură "neînțelesă" – comunică exclusiv falimentul, previzibil, al unei relații dintre un intelectual de cincizeci de ani și o balerină frivolă de douăzeci, practicantă a prostituției de lux.

Dar, dincolo de trama epică banalizată, absurdul se impune și aici ca un obiectiv în sine, funcționând conform propriilor legi. Arhitectul Dorigo devine dependent de Laioc, tânăra femeie goală sufletește și rudimentară intelectual, ghidată exclusiv de instinctul primar al femeii flămânde, după cum Drogo (semnificativă asemănare onomastică!) devine prizonierul unui deșert a cărui tăcere aridă speră să fie tulburată de năvala unei hoarde de tătari.

Ambii protagoniști trăiesc asediați în absurd. Arhitectul - într-un labirint sufletesc contrainițiat, călăuzit de o Ariadna malefică spre un *exit* ucigaș; ofițerul - într-un pustiu din zona liminară a conștiinței, așteptând, odată cu răcnetul gutural al barbariei, confirmarea propriei vocații militare. În ambele cazuri, zona aparține crepusculului interior, universului secăuit, devastat într-o inutilă bătălie cu propriile himere.

O dragoste (din care prezentăm în avanpremieră un fragment) se construiește pe un fundal cu aluzii zoliste, pe care personajele se proiectează ca produse ale megalopolisului lombard. "Pânțele" milaneze absoarbe, asemeni emblematicului *ventre de Paris*, personaje din marea burghezie și din *mala vita*, așezate, frecvent, sub lupa sociologului. Laide se caracterizează metonimic – *pars pro toto* – ca ur megalopolis antropomorf: splendidă, cupidă, seducătoare, abjectă, rapace, mitomană, ingenuă, absorbind în ființa ei spiritul compozit al orașului.

INE era? Spre ce se îndrepta? Ce nădăjduia? De ce ducea existența aceea? O fetișcană atât de proaspătă, vie, autentică! Dacă s-ar fi născut într-o familie ca a lui, a lui Antonio, ar mai fi venit acolo, la Ermelina? Ce copilărie păcătoasă ducea pe umeri? Sau era numai dorința ne bună de libertate de a se umili, de a se azvârli în prăpastie, de a se vinde, de a-și abandona trupul poftelor anonime, voluptatea decăderii?

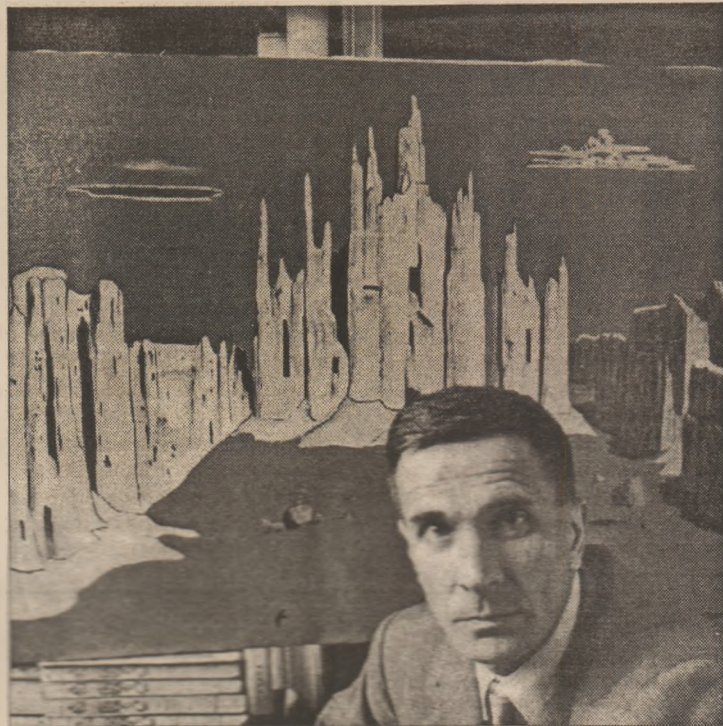
În timp ce se îmbrăca, cu acea stare sufletească specială, melancolică și senină care urmează eliberării simțurilor, Antonio înlătură perdeaua de mușelină a ferestrei. Și privi afară.

Nu credea că se afla atât de sus. În față se afla o clădire de aceeași înălțime, ba poate chiar mai înaltă. Însă în dreapta acestei case se deschidea un defileu prin care privirea se lăsa asupra unei nesfârșite perspective de acoperișuri și terase. Mai ales de acoperișuri pline de hornuri, acolo jos.

Acolo jos era orașul Milano din care venea Laide. Casele cu balcoane, cu damf de pisică, cu ghivece înflorite în luna mai și nădragi atârnați și vocea tinerei care cânta uitând de sine și scandalul îngrozitor dintre el și ea cu vorbe a căror repetare e rușinoasă, soarele bate în grădina nobiliară încălzind puțin zidurile gălbui ale casei cu steme, dimineța îl aduce pe vânzătorul de vechituri care se apropie încet-încet și-apoi iată-l dedesubt și în timp ce stai la îndoiala e deja departe, scriștănel tramvaiului la curtea de fiecare dată ochii contabilului tinerec silabisind ceafa mică copiste de cincisprezece ani, capacele de la gurile de canal ale administrației locale lucind de ploaie în curți, negre, sticloase, cu *pick-up*-ul de la etajul al șaptelea lăsat în plata Domnului care face taa-taa-taa, pentru că ea e răsturnată pe divan, iar el o strânge și răsuflă greu, ora unsprezece și jumătate dimineța, la sfârșitul pieții de cereale o să vină signor Marsigliani de la Borgotaro spusesse o fetișcană blondă vă rog camioneta descarcă baloturile de bobine, de astă dată *boss*-ul e negru, naiba știe unde trebuie depozitată

marfa asta, e de ajuns să vrei scumpo ce ești? chelneriță? Uite numărul meu dacă vrei, dar fii atentă la o chestie: curățenie, te rog, nu mă interesează parfumul ci săpunul și pasta de dinți, tipii ăia care se clatină în pasajul subteran Carminati știi că-s cam ciudați? Ușa scârțâie nu mamă am fost la Nora să ascult discuri și am lungit vorba și am întârziat, trei mii pe seară plus vânzarea de flori fără nehotărâți înțeleși, să nu faci cu mine pe mof-turoasa, totul e să așagi niște ba-trânei pe care dacă-i încingi sunt plini de lovele Milka l-a jupuit pe unul în toamna asta era un spectacol grețos dar s-a aranjat cu o scurtă de vizon ai văzut-o nu? Scârțâitul ascensorului sus-jos, el îi prinde bărbia între două degete o zgâlțâie cu furie de șase șapte ori și-apoi o apucă și-apoi o zgâlțâie iarăși ea îl

mai poate să lucreze o săptămână nici cu dosul și nici cu coapsele, șoferul inginerului Kasparri se schimbă în fiecare seară dar cine-i dă banii pentru *night*? Urât că parcă-i o gorilă totuși se spune că doamna Kasparri aceea care seamănă cu un inger ca o Madonnină apoi noaptea inebunește de gelozie știind că el pilește șampanie cu butorile dar nu se poate abține e ca o boala, în biroul de la SNADL pe-ntineri telefonul la ora asta telefonul insistă de șapte ori a auzit tot căsouiul asta un sunet de-a dreptul disperat până spre trei și jumătate, să tot fie o săptămână de când el și-a dat seama, e o gaură de treisprezece milioane în șanțul de la gara de serviciu ceea ce vede trecând deasupra-i burta, vin-trele și rușinea mașinilor șase sute și o mie o sută mereu ace-

În față una dintre tablourile sale

privește îngrozită și acum fără mofturi frumoaso să-mi scoți douăzeci de bucăți de zece mii una peste alta și dacă mai încerci altă dată te aranjăm noi ca să nu mai faci nici o băncuță de o sută, clar? Și p-ormă trosc o palmă d-aia la care se pricepe el că ăleia i se pare că-i ia fața foc și poc cade pe jos și dacă se zvârcolește cu-atât mai bine învață și câteodată el îi lipește și cureaua de la pantaloni pe buci și pe urmă să vezi semne că nu

leai cu zgârieturile lor murdare și de-abia așteaptă pauza și între o roată și alta pânđește ceasul șase fără un sfert șase fără zece și la mezaninul biroului de la TETRAM un țărâit de telefon, nu nu absolut dogoarea cu țigara rânjind neclintit: fără nu nu și iar nu, te-am trimis special, acum nu mă face să-mi pară rău cu toate cheltuielile pe care le-am făcut cu tine și între timp gândește-te la ciorapii negri pe cracii unei anumite curviștine

cum a văzut-o i s-a și sculat dar e absurd el are soție și copii, și tocurile tocurile zgomotul nerușinat de tocuri jos pe scări cu toată greutatea șoldurilor lăsate-n voia cârnii de matahală, repe-de Ines e un domn care te-așteaptă, ce domn? Îl știi de la tine, îl cunoști, e același care vine de obicei la ora asta, nu te lăsa rugată, fă-l să-și borască suflul, știi tu, de la balustrada de la al șaselea ea se-apeacă în afară cu ochii afară cu burta afară să-l aștepte pe el care nu mai vine, la mezanin în sfârșit lumină și poate cerul e mare și albastru dar poate sunt niște nori sau poate e nenorocita treabă din zori, soarele se înalță dar orașul nu-l vede nu-l vede niciodată, casele vinete și adormite și închise și puținii, cei foarte puținii care sunt încă vii simt pentru o clipă ceva aproape divin, doar pentru o clipă, doar o frântură, pentru că după urmează somnul, acea greutate deasupra capului, gândul programului, lumina vântată și fără chef a zorilor în marele oraș dar e mare? e ridicol, în lume sunt sute de orașe mari, la mezanin lumina filtrată printre crăpături, asta dovedește punctualitate, copila goală vede bărbatul care a cumpărat-o pentru acea noapte, îl vede sătul și adormit cu gura întredeschisă

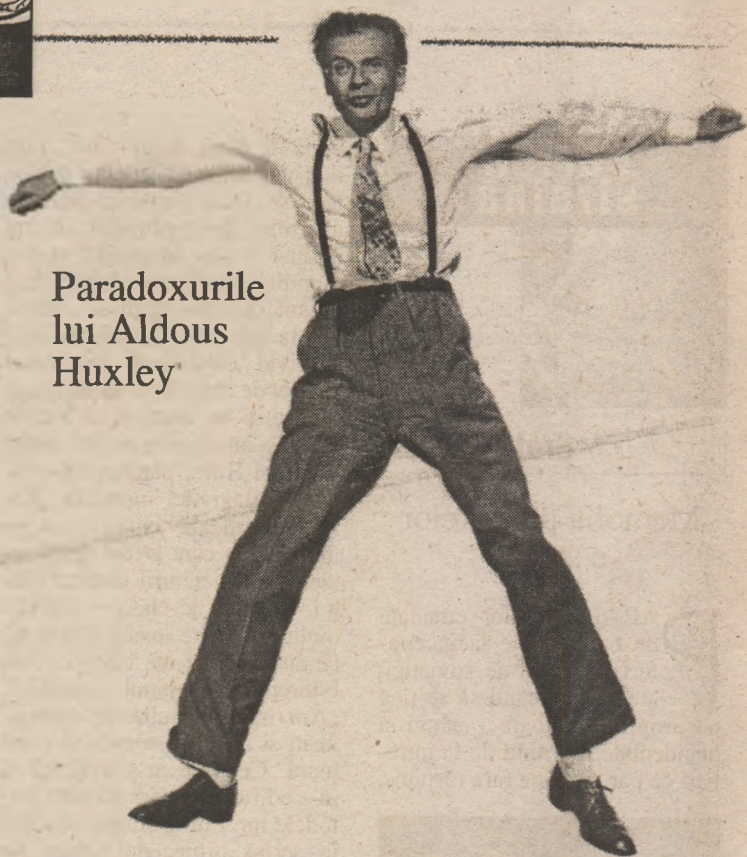
seamănă cu gurile de canal sau și cu feștilele tremurânde de la altarul Maicii Îndurerate unde ea îngenuncheată în dimineața înghețată cu vâl negru pe cap azi dimineața ea, chiar ea, e cu puțință? se ruga cu lacrimi în ochi, se ruga pentru dragostea ei, pentru viitorul ei, pentru casa ei, un preot se tot fâțâia prin naos, fățarnic, aruncându-i ocheadă pe măsura demnității lui ecleziastice, mirosul acela de tămâie, senzația de case agățate una de alta, statura lor țeapănă, cenușie, doldora de vieți omeneste, perdele cumplite învâlmășite claie peste grămadă în jurul bisericuței din leatul trecut cu ziduri negre cu tencuiala căzută, o dureau genunchii ea se simțea neprihănită în pofida nopții plătite la discreția unui necunoscut ba chiar tocmai din pricina asta pentru jertfa de sine la care te obligă prostituția, mama bolnavă acasă poate o boală îngrozitoare durerile alea în partea de jos seară de seară seară de seară și în jur tivul negru al zidurilor cu reflexul ce trimitea asupra-i acel val de umbră, o delicată lumină violetă pe cadranul panoului de la supersport în timp ce el cu o mână pe coapsa ei, așa, distrat, de parcă ar gusta marfa și-ntr-un timp trâncăneală neroadă o știi pe-ai-a cu copilul care vorbea

porcării? deci era un copil care intră în salon și-acolo era maicăsa cu o grămadă de prietene și el zice, imediat ia curba ca nebunu' era să se ciocnească cu un taxi apoi iute în viteza treia, e frumoasă și senzația asta de forță mecanică, cine știe de ce-o fi având asta respirația urât mirositoare, simte ciorapul stâng deșirându-se deasupra genunchiului, altă belea, fir-ar al dracului, la cât bănet costă, domnu' colonel de la etajul de deasupra în pensiune cu cățelul maidanez care-o privește când o întâlnește pe scări, cum o privește, dac-ar ști, Doamne dac-ar ști, desigur tocurile înalte nu-s sănătoase te obosesc dar ce bine pun la vedere pulpele, privirile masculilor se agață ca niște filamente, ea le simte agățate ca niște păianjeni, porcii ăia, la școală sora Celesta le spunea mereu gata nu vă oglindiți în geamurile ferestrelor e păcat, așa spunea era iarnă de-acolo de la ferestre bulevardul acoperit tot de zăpadă tăcut ca niciodată lampioane cât vezi cu ochii, dar în noaptea asta automobile când și când în timp ce pe scările vechi și roase micile becuri de veghe slabe și umile la fiecare etaj, ba la al treilea s-a ars, și vine lumina aceea care evocă atâtea lucruri îngrozitoare, Doamne, Doamne, zidurile întunecate, băltoaca, misteriosul automobil oprit, laboratorul ciudat de la subsol unde intră și ies anumiți indivizi, oribilul studiou fotografic de la primul etaj care e de neînțeles cum rezistă, fantasticul talmeș-balmeș de hornuri pe acoperiș, prăpădul curților interioare care se afundă, tradiționala pișare în unghere, acel trac trac din locuința de alături, placa unde a locuit patriotul celor Cinci, cărămida care iese în evidență, certurile din fiecare seară de la bodega din curticică, toată densitatea vieților care fermentează și nicicând nu se știe și nu se va ști într-un soi de vuiet tăcut, se lasă deja noaptea ici-colo lumini dar la etaje casele sunt încă întunecate, contururi fumegânde de funingine el era pe buza unui șant imens și întunecos, de-acolo venea Laide din acea necunoscută împărăție și o voce din lăuntrul lui Dorigo nu chiar o voce mai curând o muștrare profundă care-l cheamă îl cheamă, ce prostie își spuse, privi ceasul în clipa aceea intră Laide care venea din baie își adunase părul frumos ridicat într-un coc compact desigur dat naibii dar fără roșu pe buze îi spune:

- Cum, încă nu te-ai îmbrăcat?

Prezentare și traducere de Smaranda Cosmin

(fragment din romanul *O dragoste*, în curs de apariție la Editura Polirom)

Paradoxurile lui Aldous Huxley

● Aldous Huxley (1894-1963) este, fără îndoială și pe bună dreptate, cel mai celebru intelectual britanic al secolului XX. Dar el a fost și un snob groaznic și un rasist impenitent. Aceasta e concluzia paradoxalului portret pe care i-l face Nicholas Murray în volumul *Aldous Huxley: an English Intellectual* (Ed. Little Brown). Autorul romanului *Punct contrapunct* și-a petrecut viața între Oxford și Hollywood, uimindu-și contemporanii prin diversitatea scrierilor lui. În ciuda aparențelor, era foarte convențional, încarnarea "intelectualului șic, ce nu pune niciodată în discuție rolul privile-

giat ocupat într-o societate de care își bate joc". Disprețuitor cu "plebea", el a caționat antisemitismul și rasismul din perioada interbelică. Dar dacă atitudinile lui sociale puteau fi mărginite și nedrepte, talentul vizionar demonstrat în cartea-cult *Cea mai bună dintre lumi* uimește și azi. Aldous Huxley a anticipat și denunțat derivatele tehnologiei moderne: condiționarea comportamentelor, generalizarea drogurilor euforizante și chiar apariția pilulei Viagra și, înaintea tuturor, a prevăzut evoluția cercetărilor spre clonare umană - se afirmă în recenzia cărții lui Murray din "The New Statesman".

Amestec de genuri

● Ricardo Piglia e unul din marii scriitori argentinieni contemporani, romanele sale, între care *Respiración artificial* și *Plata Quemada*, fiind apreciate de critică și publicul intelectual din America Latină. Cu toate acestea, el a fost ignorat în Spania până în urmă cu doi ani, când editurile Lengua de Trapo și Anagrama s-au hotărât să pună capăt acestei nedreptăți. Una din particularitățile stilistice ale lui Ricardo Piglia este amestecul de genuri folosit cu virtuozitate și în micul roman *Nombre falso*, laudat în mod special de cronicarul de la "El País" pentru folosirea ironică a tehnicilor criticii erudite și universitare.

Muzeul Creațiunii

● Un muzeu în curs de realizare scandalizează societatea științifică americană. Situat în apropierea fluviului Ohio în Kentucky, Muzeul Creațiunii, prevăzut să fie gata în 2004, are drept obiectiv să demonstreze școlărilor că Dumnezeu a creat lumea în șapte zile iar Darwin e un impostor. La originea proiectului care are deja în cont 14 milioane de dolari se află organizația "Answers in Genesis", care a cumpărat un teren de 23 de hectare, pe care ridică o construcție de 5445 m². În muzeu va fi reconstituită grădina Raiului, arca lui Noe etc., vor fi expuse fosile, dar și o schemă gigantică a ADN-ului - menită să explice că ființele vii sînt atât de complexe încît ele n-ar fi putut să e-

voluze prin mutații datorate hazardului. Directorul organizației "Answers in Genesis" a declarat că dorește să lanseze o ofensivă împotriva savanților: "E un război cultural. Noi nu facem acest muzeu pentru a spune: iată dovezile pro și contra, rămîne să judecați singuri. Noi ne asumăm pînă la urmă Biblia nu e o lucrare științifică, e cuvîntul lui Dumnezeu, e adevărul". Conform unei anchete apărute recent în revista "Scientific American", 45% din americani cred că Dumnezeu a creat viața acum circa 10.000 de ani, în timp ce marea majoritate a oamenilor de știință consideră că viața a apărut în forma ei cea mai simplă în urmă cu 3,9 miliarde de ani și a evoluat continuu.

Împreună cu tînăra sa logodnică, Almerina Antoniazzi - Paris, 1957

cartea străină

de
Grete Tartler

Memoria popoarelor e scurtă

PARADA ideilor emanate de o ideologie la începuturi finanțată de sovietici, acum încercând să se țină pe propriile picioare - stângi și occidentale. Pornind de la întrebări ce par aproape fără răspuns,

MAREA REVEL PARADĂ

J.F. Revel, *Marea paradă, e-seu despre supraviețuirea utopiei socialiste*. Traducere de Vlad Russo, Ed. Humanitas, București, 2002.

„cum de a fost posibilă resuscitarea propagandei comuniste la câțiva ani de la prăbușirea sistemului comunist totalitar?” și „cum de au revenit la conducere, în unele țări din sfera de influență sovietică, prin alegeri libere, unele partide sau grupări de sorginte comunistă?”, J.F. Revel nu se mulțumește cu analiza cauzelor economice, „scificiile tranziției”, cum se zice la noi, ci găsește firul în mentalitățile care dispar greu, poate doar după multe decenii. Ideologia e dirijată de teoreticieni ai stângii apusene care, vezi Doamne, nu au nimic în comun cu falimentul răsăritean, nu au pe conștiință gulaguri cu milioane de victime, nu își reproșează mutilarea spirituală, depersonalizarea unor generații. Revel disociază suveran nuanțele unor idei, demonstrând în cele din urmă că această nouă utopie nu poate duce în plan social, concret, decât la un nou totalitarism. În această demonstrație, asocierea extremei stângi cu extrema dreaptă fascistă ajunge la o ecuație în care

lupta de clasă și lupta de... rasă duc la aceleași efecte dezastruoase. Doar faptul că prima a aparținut învingătorilor, și nu învingșilor din al doilea război mondial, au făcut-o să pară mai umană. Comunismul și-a adăugat la sfârșitul războiului calificativul „antifascist”, dihotomie nu atât de clară și de antagonistă dacă e să ne luăm după bunele relații și înțelegeri practice dintre Stalin și Hitler până la izbucnirea conflagrației mondiale. Revel informează cititorii asupra modului în care a fost apreciată ideologia dictaturii proletariului, a luptei de clasă, a marxismului, de către însuși Hitler, citându-ne dintr-un interviu luat Führerului în ajunul războiului: „Am învățat multe de la marxism și nu caut să ascund acest lucru. Ceea ce m-a interesat și m-a edificat la marxiști sunt metodele lor. Pur și simplu am luat în serios proiectele timide ale acestor suflete de mici negustori și de dactilografe. Întreg național-socialismul se află aici. Ia aminte: cluburile muncitorești de gimnastică, cluburile din întreprinderi, procesiunile grandioase, broșurile de propagandă scrise anume ca să fie pe înțelesul maselor. Aproape toate mijloacele astea noi de luptă politică au fost inventate de marxiști” (Hermann Rauschning, *Hitler m'a dit*).

Ce spun marii ideologi ai „comunismului curat”? Că de vină sunt spiritele liberale, care sechestrează în consum masele. Că numai comunismul oferea popoarelor „un mare vis de viitor”, în ciuda „greșelilor” de aplicare în comunismul abia căzut. Polemicul Revel conchide sec: Nici unul dintre acești teoreticieni nostalgici nu își alege azi locul de existență în Coreea de Nord, unde milioane de oameni mor anual de foame, sau în Cuba lui Fidel Castro, menținută parcă înadins în coasta Statelor Unite ca un vaccin, ca o bancă genetică pentru terapii viitoare.

Memoria popoarelor e scurtă, meditează autorul, chiar mai scurtă decât dimensiunea unei generații, încât aliniată „în istorie”, lângă crimele unor împărați sau regi barbari, crimele comunismului par la fel de îndepărtate și inofensive.

Memoria artei, lungă

POET, nuvelist, eseist, dramaturg și traducător, propus pentru Premiul Nobel, florentinul Mario Luzi, o „relicvă vie” din mileniul trecut (este născut în 1914) a avut de la început o apariție bine primită în peisajul literar. Încă de la primele sale volume au fost trasate, după 1935, câteva din liniile de forță cărora poetul le-a rămas credincios: evenimentul biografic ridicat la rang alegoric (ma-

ma, tânăra fată, peisajele toscane), tensiunea existențială, ermetismul (rafinament, formalism decorativ), ecourile eschatologiei catolice. Ulterior, prozismul estetic și filosofic a luat locul încifrării ermetizante, învazia realului a dat un nou puls densității metafizice și spirituale. Poezia polifonică în care „eul poetic” intră în rezonanță cu Celălalt, asumarea lui Dante (purificarea în spațiul Purgatoriuului), lirismul metamorfic și plurilingvistic, o anumită armonizare a sufletului cu Modernitatea. Un Etic ale cărui lecții de viață nu pot fi decât utile în lumea de azi.

Antologia bilingvă publicată recent urmează meandrele drumului său de neignorant în poezia italiană. „E toată călătoria mea/ pe pământul asta muncit palmă/ cu palmă, din tată-n fiu, ca să fie o grădină. / Și nu mi-am cruțat puterile.../ am înțeles mai bine datoria noastră:/ să-ngăduim să moară ce e mort, / perpetuând creația, întorcând/ moarte și supraviețuire în altă, nouă viață, / pecetluind și lumii al ei destin”.

BIBLIOTECA ITALIANĂ

MARIO LUZI

POEZII

PONTICA

Mario Luzi, *Poezii*. Antologie bilingvă. Traducere de Ștefania Mincu. Prefață de Marin Mincu. Editura Pontica, Constanța, 2002.

Marin Mincu consideră că Mario Luzi a contribuit la de-retorizarea mileniului trecut și că datorită lui „reușim să străbatem mai lucizi frigul post-apocaliptic”.

Jocul succesului

SAUL BELLOW, născut dintr-o familie de imigranți ruși, la Montreal, în 1915, devenit celebru pe la jumătatea secolului trecut cu *Aventurile lui Augie March*, prin cariera de corespondent de război în Orientul Apropiat și printr-un șir de alte scrieri premiate (*Ravelstein*, care a obținut Premiul Nobel, a fost recent editat și la noi de Polirom, în traducerea doamnei Antoaneta Ra-

Saul Bellow

Trăiește-ți clipa

Saul Bellow, *Trăiește-ți clipa*. Traducere de Anda Teodorescu. Postfață de Cosana Nicolae. Ed. Polirom, București, 2002.

lian) aplică în *Seize the Day* tipicul american: posibilitățile de autodevenire, de succes material, de libertate absolută pot duce la fel de bine la pieire pe cel cărui i-au dat putere. Jocul oferă oricui șansa de câștig, dar dacă nu e bine jucat, vina nu trebuie pusă pe seama jocului. Tommy Wilhelm e un astfel de personaj, deopotrivă impulsiv și împovărat de mitul american al succesului. Își schimbă numele pentru a deveni Altci-neva, dar de trecut tot nu reușește să scape. Își părăsește familia și încearcă să elibereze de toate responsabilitățile care îl îngrădesc, în ideea că împlinirea personală nu poate avea loc decât în deplină autonomie. Libertatea e oare stare a spiritului, sau descriere a condițiilor externe? Temele abordate în acest roman emblematic pentru idealurile americane așează cartea într-un raft al scrierilor obligatoriu de citit pentru vânătorii de succes.

Memoria iubirii

MULTĂ vreme, scrierile Margueritei Donnadieu /Duras (născută în 1914 în Indochina), care a publicat numeroase scrieri cu delicate și distruse personaje feminine, înainte de obținerea Premiului Goncourt cu *Amantul*, în 1984, au fost cunoscute doar unei elite amatoare de exotisme. Se vorbea despre ciudătenia temelor, despre atmosfera stranie, unde pot fi regăsite calmul aparent și violența ascunsă a Pacificului, dramele familiale, obsesiile acvatice și straniile miresme asiatice, plăcerile care duc la moarte, „noaptea ființei”. Evoluția Margueritei către această lume a „șoaptei”, cum o recomandă Editura Humanitas, a fost lentă. În anii războiului făcuse parte din Rezistență alături de Mitte-

rand, era preocupată de libertate, angajată politic. Arestarea, deportarea soțului, crimele războiului, implicarea în ideile de stânga, antigaulism și feminism, cu atenție specială acordată imigranților, săracilor din colonii, copiilor chinuți, o îndreaptă pe autoare către lumea frustrărilor, prăbușirilor afective, a dramelor consumate în tăcere. Cu *Moderato cantabile*, 1958 (titlu preluat de prințul Henrik al Danemarcei, care și el a trăit în Indochina, pentru un volum de versuri recent apărut), cu *Hiroshima mon amour*, filmat de Alain Resnais pe un scenariu de Duras (un japonez și o franțuzoaică iubindu-se pe canavaa dezastrului atomic), Marguerite se îndreaptă către temele din *Amantul*: iubirea și moartea, eroziunea, distrugerea, memoria ca frânghie salvatoare a flinței. Acestea sunt, de altfel, și leitmotive în aproape toate cele patruzeci de romane, în cele zece piese de teatru și filme scrise sau realizate (între care și vestitul *India Song*, 1975).

Amantul, cu tinerețea autoarei în Indochina de Nord, e o carte scrisă cu mare franchețe și un curaj cu totul neverosimil în anii '80. Succesul obținut a dus la „multiplicarea” capodoperei prin variațiuni pe aceeași temă, precum *Amantul din China de Nord* sau, în 1992, trei ani înainte de moartea Margueritei, *Yann Andrea Steiner*. În fond, actualitatea acestui subiect (iubi-

30

Marguerite Duras

AMANTUL

Humanitas

Marguerite Duras, *Amantul*. Traducere din franceză de Emanoil Marcu, Colecția Cartea de pe noptieră, Ed. Humanitas, București, 2002.

rea interzisă, întâlnirea dintre două lumi total opuse) s-a șters astăzi, când imigranții chinezi au năpădit lumea și căsătoriile mixte nu mai miră pe nimeni. Rămâne finețea scriiturii, o sculptură în lemn tare, cu nervuri inefasabile. Și nu în ultimul rând, amprenta filosofiei kierkegaardiene, care salvează personajele durasiene atinse de o slăbiciune esențială, o boală de moarte. ■

Un Nobel al secolului XXI

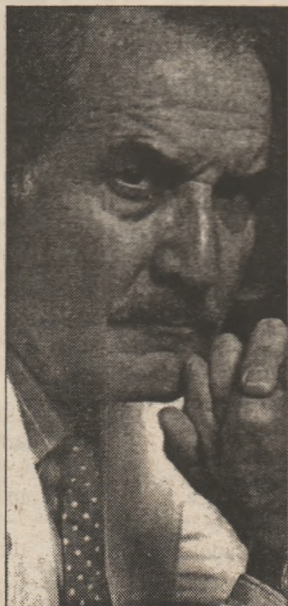

● Dintr-un articol din "La Stampa" aflăm că omul de afaceri Dan David a pus la bătaie 100 de milioane de dolari pentru a înființa un premiu ce-i poartă numele. *Dan David Prize* recompensează în fiecare an, cu cite un milion de dolari fiecare, trei personalități – scriitori, erudiți, cercetători sau chiar organizații – care au studiat trecutul, care au căutat să îmbunătățească prezentul sau care lucrează pentru

un viitor mai bun. Interesant pentru noi este că acest mecena s-a născut în urmă cu 73 de ani în România, într-o familie din burghezia evreiască, a lucrat după război la diferite ziare românești ca fotoreporter, pînă în 1958, cînd a fost dat afară de la publicația *La Roumanie d'aujourd'hui* din motive de dosar. Atunci s-a decis să emigreze, întii în Franța, unde a lucrat ca fotograf, iar din 1961 în Israel, unde cu bani împrumutați a început o afacere cu substanțe fotografice fabricate sub licență. Așa și-a făcut primul milion. Restul au venit în timp. Dar Dan David nu-și ține banii doar pentru sine: a construit o aripă a Universității din Tel-Aviv, finanțează centre de studii în Anglia și Italia. Din juriul care desemnează laureații Dan David Prize fac parte mari personalități ale lumii precum fostul secretar de stat american Henry Kissinger, Hélène Carrère d'Encausse, membră a Parlamentului European și secretară pe viață a Academiei Franceze, Klaus Schwab, fondatorul lui World Economic Forum. Anul acesta, premiile au fost atribuite astfel: pentru *Trecut* – Warburg Institute Library din Londra, pentru contribuția la studiul civilizației occidentale; pentru *Prezent* – geneticienilor Sydney Brenner, sir John Sulston și Robert Waterston, pentru lucrările lor cu privire la genom; pentru *Viitor* – lui W. Daniel Hillis, geniu al informaticii, inventator al tehnologiei superordinatoarelor și a cărui ambiție este să creeze un creier electronic similar din toate punctele de vedere cu cel uman. Laureații au obligația ca, din cei un milion de dolari, să dea 100.000 cite unui student sau tânăr cercetător ales de ei.

Marianne înlănțuită

● Despre anii cînd Franța s-a aflat sub ocupație germană există mai multe clișee: se vorbește fie de o țară strivită sub cizma nazistă, fie de o națiune de colaboraționiști, fie de un popor care a oprit rezistență eroică. Această din urmă imagine a fost promovată imediat după război, fiindcă Franța avea nevoie de eroi. În realitate, marea majoritate a francezilor nu s-au recunoscut niciodată în aceste stereotipuri. Este ceea ce demonstrează cu brio istoricul Robert Gildea în volumul *Marianne in Chains: in Search of the German Occupation, 1940-1945* (Ed. Macmillan). El a studiat, pentru a-și susține teza, o regiune, Loire, și în special un orașel, Chinon, situat la granița dintre zona liberă și cea ocupată. Robert Gildea a stat de vorbă cu o mulțime de martori despre raporturile franco-germane din epocă și a consultat kilometri de arhive pentru a da o viziune complexă și nuanțată a Franței sub ocupație.

● Cunoscutul scriitor mexican Carlos Fuentes (din opera căruia a apărut de curînd, în colecția "Cartea de pe noptieră" a Editurii Humanitas, romanul *Instinctul lui Inez* în traducerea Corneliu Rădulescu) a anunțat că în noiembrie va publica un nou roman, care-l are ca erou pe... Vlad Țepeș. Intitulată *Vlad*, cartea e – după cum spune autorul ei în "La Vanguardia" – tot "poves-

Vlad

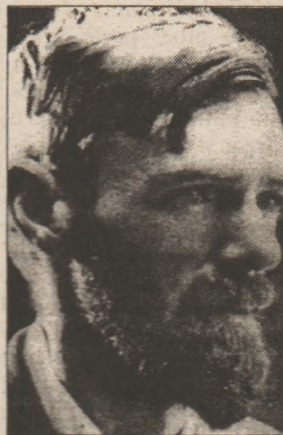
tea unui vampir care călătorește într-un cufăr, desigur, și ajunge la Mexico pentru a-și potoli setea de sînge în orașul cel mai populat din lume". Pentru a se deosebi de Dracula al lui Bram Stoker, Țepeșul lui Fuentes are alte particularități: "Dracula ca personaj literar sau cinematografic m-a pasionat dintotdeauna. Am vizitat castelul lui Vlad Țepeș din Carpați și mi l-am imaginat ca o reptilă tîrîndu-se pe vechile pietre, hipnotizîndu-și victima încremenită de spaimă." Dacă tot a făcut drumul pînă în Carpați e imposibil ca Fuentes să nu fi aflat și adevărul istoric despre "domnitorul valah", dar a preferat legenda. Pe lângă vampirul transplantat în Mexico, Carlos Fuentes va mai aduce în librării o nouă carte, *En lo que creo*, un fel de dicționar personal, ca întrări în ordine alfabetică (citeva dintre teme: prietenie, Isus, Mexic, moarte, sex). Acest *credo* e în același timp "o confesiune, o «cameră cu ecouri», o biografie și un roman, fiindcă ceea ce spun cuvintele cheamă mereu imaginația."

O nouă biografie George Sand

● "Pentru a fi romancier trebuie să fii românesc, așa cum trebuie să fii iepure pentru a deveni friptură de vinat" – spunea George Sand (1804-1876) care, pe lângă faptul că a fost o mare romancieră, a fost un personaj românesc fascinant. De aceea biografii, dar și publicul, nu se mai satură de povestea vieții ei. Cea mai recentă biografie, *George Sand, la-somnambule* (Ed. Le Rocher) e semnată de Hortense Dufur și retrasează, în 562 de pagini, parcursul femeii exaltate, la care totul era în exces, pînă și hărnicia la scris. Mai puțin convinsă de opera literară, biografa urmărește cu apetit de romancieră iubirile succesive (Jules Sandeau, Musset, Pagello, Marie Dorval, Michel de Bourges, Pierre Leroux, Chopin...) ale femeii pasionate, libere, mereu în luptă cu prejudecățile și societatea, epistolieră de geniu, devenită în timp un simbol exacerbant al romantismului. În imagine, George Sand desenată de Alfred de Musset.

Odiseea unui rebel

● Călător prin opțiune dar și de nevoie, exilat mai mult sau mai puțin voluntar dintr-o Anglie pe care o detesta, dar de care a rămas toată viața visceral atașat, D.H. Lawrence a lăsat o vastă corespondență și mai multe povestiri de călătorie. Aceste texte au fost adunate și traduse în franceză de Françoise du Sorbier, sub titlul *L'Odyssee d'un rebel* și au apărut prin colaborarea între "La Quinzaine littéraire" și Ed. Louis Vuitton. Fragmentele de scrisori și povestirile inspirate de locurile exilului au în comun o tensiune rezultată din refuzul fixității, al formelor impuse, și dorința de a crea spiritului condițiile unei veritabile înrădăcinări.

"Oamenii muncii"

● La editura italiană Rizzoli a apărut traducerea unei culegeri de eseuri ale istoricului britanic Eric J. Hobsbawm, intitulată *Oameni care muncesc și care au ca temă evoluția clasei muncitoare din sec. XVIII pînă la mijlocul sec. XX*. Hobsbawm a studiat această evoluție sub mai multe aspecte: calitatea vieții și formele de asociere, conștiința și orgoliul de clasă, hainele, lecturile, distracțiile, locurile de întîlnire, consumul de alcool, stilul de viață în familie etc. De fapt, obiectul eseurilor din acest volum îl constituie tot ce leagă muncitorul de societate, existența lui în afara uzinei și atelierului – scrie "Diario della Settimana".

Megaexpoziție la Budapesta

● Pînă la sfîrșitul anului, la Budapesta poate fi văzută o expoziție ce și-a propus să celebreze geniul creator maghiar. În fostele ateliere ale uzinei Ganz, pe un spațiu de 13.000 m², e prezentată ingeniozitatea ungarilor și tot ce a dat ea patrimoniului mondial, prin intermediul a 689 de personalități și o multitudine de obiecte. Expoziția constituie o gigantică tăietură transversală în patrimoniul cultural și științific unguresc, de la János Bolyai la Ernő Rubik (inventatorul celebrului cub), trecînd prin invențiile lui Jozsef Biró, părintele pixului cu pastă, prin opera scriitorilor Kosztolányi Deszö și Esterházy Péter, a compozitorului Béla Bartók și a savanților Teller, Wigner și Szilárd. Vizitatorul par-

curge un univers în care artele, literatura, știința și chiar sportul se întîlnesc. Ceea ce nu împiedică săptămînalul "Magyar Narancs" să califice expoziția drept "o enciclopedie plicticoasă de moarte". Iar cotidianul "Magyar Hirlap" scrie: "Dacă expoziția ar fi fost mai puțin monumentală și ar fi arătat nu doar succesele, ci și problemele, ar fi fost mai aproape de adevăr. [...] Fiindcă de la János Neumann (inventatorul ordinatorului) la premiul Nobel Szentgyörgyi (descoperitorul vitaminei C), multe din «mindriile noastre naționale» au fost nevoite să părăsească țara, fie în 1920 și în 1940, fie în 1956 și după aceea. Azi patria îi elogiaza. Dar nu tot ea a fost cea care i-a alungat?"

post-restant

de
Constanța Buzea

NȚELEG disperarea, și urgența, și vad o modestă dezlegare a lor folosind acest spațiu pentru a vă spune că nu sunt deloc de lepădat *Caligrafiile subterane* din care voi transcrie aici câteva, aproape toate, aproape în întregime textele și așa scurte, esențializate: "Dumnezeule/ dă-mi/ rogu-Te poamele/ pentru ziua/ de azi", "din pădurea cu/ urși/ în cea a cuvintelor/ cu izvoare/ la gât", "pe albul hârtiei/ furnica își aleargă umbra/ prinsă-n zăpezi", "obosit mort/ în camera/ surrogat de sicriu/ becul lumânare/ viața/ pe apucate", "să scrii poeme/ în idiom străin/ laptele mamei/ șarpe și venin", "nori albi/ părăsiți și timizi/ ca o turmă/ în mijlocul cerului", "să ai entuziasmul/ de a o cuprinde vie/ și a o iubi/ pentru păpușa/ în care timpul/ se primenește/ și luna e seceră tânără/ și cuvântul se spune/ crud dar va ajunge/ tare ca sabia și/ cândva/ cărunt ca apa", "am rămas singur/ (în fața) bisericii/ pavajul cu coji/ palmieri blegi/ ca albatrosul/ casele albe-n/ genunchi/ arată acoperișurile/ singur lângă zidul/ ce mă strivește/ încet", "la miezul nopții/ marea s-a ridicat în picioare/ și a rupt-o la fugă/ herghelie de cai/ peste deșertul/ ce s-a aprins de verdeață", "să păstrăm liniștea/ să risipim liniștea/ să transcriem fluturii", "Tu ești

versul/ pe care Dumnezeu/ l-a spus/ în zori dintâi", "cuvintele/ curățate de liniște/ mii de ani/ își așteaptă/ poporul". Mă opresc aici, cu un acut sentiment că am mai citit cândva aceste versuri. În altă ordine de idei, referitor la traducerele din Borges, pe care le-ați făcut cu pasiunea îndrăgostitului și gingășia admiratorului, le-am înregistrat ca fapt împlinit, în absența, deocamdată, a posibilității de a decide asupra publicării. Le voi prezenta redactorului nostru de specialitate. Ce faceți în Spania? – iată întrebarea pe care v-o adresez colegial, uitându-mă în zare și orbindu-mă steaua de-o clipă din vârful lancei cavalerului tristei figuri cu care, cu voia dvs., vă identific. (Victor Știr, Mira, Castilla La Mancha, España) ✉ Adresându-ni-se tânărul de 20 de ani nu cu dvs., ci cu voi, am fost ușor șocat de naturalitatea cu care o face. "Stimată redacție", în componența căreia sunt și oameni mai tineri, dar și mai în vârstă, dar de la scriitori și profesori în sus, universitari, critici și chiar un academician, este adunată în mintea corespondentului nostru într-un generalizant și lipsit de grație voi. Nu comentez mai mult, impresia aiurea se șterge repede. Totuși, ar fi o notă bună pentru orice tânăr care ne citește și ne mărturisește nesilit de nimeni că ne apreciază efortul și rezultatele, să nu ne tutuiască. Și nu numai pe noi, și nici pe propriii părinți ș.a.m.d. Cele trei poeme, *Samadhi*, *Culegătorul de suferință* și *Răsărit negru* sunt în general interesante, curate ca scriitura, cu unele versuri de o mare frumusețe, emoționante chiar. Păcat însă că acestea sunt de obicei urmate de versuri declarative, banale. E un crescendo transparent acesta: "Luna-mparte raze albe/ peste orice sunet negru/ peste orice verde tipăt". Și aici: "Respir fără încredere", sau "atență la nădejdea din mine", sau "totul e umbră/ Neînțeleasă și/ Deasă, frumoasă". (Marius Nedelcu, Lehliu Gară) ■

cronica tv

Lașitate profesională

REI medici, între care directorul Institutului de Medicină legală, au fost invitați, săptămîna trecută, la Marius Tucă Show de la Antena 1. Subiectul? Expertiza psihologică post-mortem solicitată IML de către Parchetul General în cazul procurorului Panait. Doi dintre participanți erau oficiali ai IML. Ei n-au negat că o astfel de solicitare există. Trași zdrăvan de urechi de către moderatorul emisiunii, au declarat că ea n-a fost finalizată. Dar asta, după ce au recurs la tot soiul de subterfugii ca să nu răspundă. La un moment dat, nu mai știai de ce se află în studioul t.v. Disprețul față de presă (nu ne luăm noi după presă, n-avem noi timp să răspundem la tot ce se publică, noi avem treabă doar cu Ministerul Justiției etc. etc.) le-a atras mustrarea dlui Tucă. Acesta a spus, pe drept cuvînt, că, într-un stat democratic, comunicarea este la fel de importantă ca respectul legii. Ceea ce nu voiau să înțeleagă medicii de la Antena 1 era că nimeni nu le cerea: 1) să vorbească în nume personal; 2) să declare lucruri care rămîn confidentiale pînă la încheierea expertizei. Directorul IML o ținea langa că nu-i pasă de ce se scrie în ziare. Domnului doctor Dermengiu poate să nu-i pese, dar directorului IML, nu. Speculațiile din presă au apărut tocmai în legătură cu expertiza (am aflat că numele corect este *autopsie psihologică*) cerută IML, așa că IML se cădea să le lămuirească. Nu informînd opinia publică în detalii oprite de lege, dar, vorba dlui Tucă, spunînd răsplată că expertiza nu e finalizată și că, atunci cînd va fi, ea va fi adusă la cunoștința organelor competente.

Mă întrebam ascultînd bilbielile celor trei cită prostie și cită lașitate intrau în combinație. Unul dintre ei, un psihiatru,

pronunța *prevêdere* cu accent pe silaba a doua, așa cum tot încerca să ne-o bage în cap Ceaușescu. Domnul doctor, s-ar zice, nu auzise la școală de poezia lui Eminescu *Revedere*, căci și-ar fi dat, probabil, seama că nu poate fi citit titlul cu același accent greșit: *Revêdere*. E tot așa de greu de spus ce au învățat la școală oamenii pe mîna cărora încăpem morți cum e să spunem ce au învățat aceia pe mîna cărora încăpem vii. ● La cit fotbal am înghițit din 31 mai pînă în 18 iunie, pauza din 19 și 20 ne-a prins bine. Am redescoperit că există pe lume și altceva decît fotbal. Am pierdut totuși ceva: comicul involuntar al unor comentării de la Mondial ori din studiourile TVR de la București. Dl Ionel Stoica merită titlul de cel mai mohorit comic al ecranului. Dnii Tomulica, Enăchescu și compania s-au întrecut în observații de tot hazul. Nu mai știu care dintre ei deplîngă dificultatea de a rosti numele unor fotbaliști africani, ca și cum senegalezii, camerunezii, tunisienii ori nigerienii ar fi trebuit să poarte nume românești. Altul ne ruga să-l iertăm că nu va pronunța numele polonezilor din teren așa cum le vedem noi scrise pe tricouri. Și cite, și mai cite. Mare păcat că s-a încheiat un Mondial oblic din toate punctele de vedere! ● Și, ca să vezi că spiritele mari se întilnesc, Telefil e mîndru să citească un editorial din *Evenimentul zilei* în care dl Nistorescu o spune pe șleau: "... Toți crainicii noștri de fotbal, împreună cu fotbaliștii, pun cite o talpă limbii române și o faultează..." Perfect adevărat! Doar că tălpile și faulturile din fotbal se penalizează, iar cele din limba română, nu. Și-a închipuit cineva vreodată că Bogdan Tomulică ori altul ar putea fi rechemat de la Mondial pentru tălpi și faulturi lingvistice? Nici gînd.

Telefil

voci din public

Stimate domnule
Alex. Ștefănescu,

ITITOR asiduu al revistei pe care o conduceți [...], n-am trecut nepăsător, între altele, pe lângă scrisoarea ce v-a adresat-o Dr. George Baltac, în nr. 21, din 29 mai-4 iunie a.c. [...] Aș vrea să mă opresc însă la acest pasaj scris cu atîta acuitate de Dr. George Baltac, în care D-sa afirmă: "Ne-am obișnuit cu «impotența» Academiei, care nu reușește, într-o țară europeană, să impună o ortografie unică a limbii române". Trebuie să spun atîta D-sale, cât și Dumneavoastră că aici nu este vorba de "impotența" Academiei Române, ci de obstinția stranie a unei părți a publiciștilor români – inclusiv a unor autori ce seamănă în paginile revistei D-voastră - care n-au dorit și nu doresc încă să țină seama de argumentele ce-au fost aduse de repetate ori, din 1990 incoace, în sprijinul revenirii la scrierea generalizată cu *â* în interiorul cu-

vintelor (cu excepția celor cu prefixe) și a formelor mai eufonice *sunt, suntem, sunteți*, nici nu vor să se conformeze unei tradiții ce există în scrisul românesc, în esență, de mai bine de un secol.

Dr. George Baltac adaugă în scrisoarea sa cu o fermitate ce merită a fi subliniată: "Eu rămân la convingerea că, dincolo de obiecțiile emulilor lui Coteanu, ar fi cazul să renunțăm la arhaicele «sint» și «i» (în interiorul cuvintelor – *n.n.*) sau, dacă nu, să revenim la «Romînia», pentru că nu este normal ca tocmai familia acestui cuvînt definitiv pentru ființa noastră să fie o excepție lexicală". Precizez că regretatul academician Ion Coteanu a renunțat la poziția sa, în ediția a II-a a *Dicționarului explicativ al limbii române – DEX* (București, Univers Enciclopedic, 1996, nou tiraj: 1998), a cărui redactare a condus-o împreună cu dr. Lucreția Mareș. Așadar, au rămas "pe baricade" doar câțiva "emuli" de-ai săi, în condițiile în care chiar confrăți

din Republica Moldova s-au aliniat la normele reintroduse de Academia Română, ceea ce subliniază încă o dată, dacă mai era nevoie, unitatea limbii române literare scrise și vorbite. Am scris eu însumi în acest sens, în mai multe reviste, începînd din 1993, inclusiv în "România literară" [...].

Pe de altă parte, constat cu satisfacție că revista ce o conduceți face loc articolelor (inclusiv ale Dumneavoastră personale) ce respectă cele două norme ortografice la care *s-a revenit* în 1993 (ele, deci, nu sunt noi, ci datează, în forma actuală, cel puțin din 1904, fiind susținute cu înțelepciune de T. Maiorescu și de alți fruntași ai culturii românești, iar din 1932 de reputatul lingvist Sextil Pușcariu și de Academia din acei ani). Ce e drept, "România literară" mai tipărește încă, alături de acestea, destule articole ale unor autori ce rămîn pe "vechile poziții", editate în 1953, în condiții politice cunoscute.

De mai multe ori am avut curiozitatea să număr în revista Dumneavoastră articolele ce res-

pectă integral ortografia actuală și am tot așteptat un moment favorabil să mă adresez din nou redacției. Iată, deci, că acest moment a venit, căci constat că, în numărul respectiv, 10 articole – inclusiv al Dumneavoastră și al corespondentului Dv. – se conformă acestor norme, apropiindu-se de o treime din totalul celor incluse în sumar.

Cred, prin urmare, că acum, cînd ne apropiem de un deceniu de la adoptarea hotărîrii respective de către Academia Română – în rîndurile căreia a fost ales cu satisfacție în 1997 stimatul nostru coleg, prof. dr. Nicolae Manolescu –, este timpul ca prestigioasa Dumneavoastră revistă, pe care o citește cu interes un public foarte larg, nu numai intelectualitatea umanistă, studenții și elevii din clasele mari, să dea exemplu puținelor publicații și edituri care, mai degrabă din lipsă de informare, nu s-au conformat încă uzului ce tinde să devină general în cultura românească din țară și din afara granițelor ei.

Se cuvine să subliniez, în încheiere, că respectarea normelor ortografice stabilite de înaltul

for științific și cultural este obligatorie, așa cum prevede *Legea privind organizarea și funcționarea Academiei Române*, adoptată în unanimitate de Parlamentul României și promulgată la sfîrșitul anului trecut (Nr. 752 /27 decembrie 2001).

"În realizarea obiectivelor sale – se precizează la începutul articolului 8, alin. (1), al acestei legi – Academia Română are următoarele atribuții principale:

a) promovează știința și cultura în toate domeniile;

b) se îngrijește de cultivarea limbii române și stabilește regulile ortografice obligatorii".

Așadar, iată că acum un articol de lege vine să întărească hotărîrea Academiei Române din 1993. În ceea ce mă privește, am socotit util, în cele de mai sus, să aduc argumente în sprijinul acestei hotărîri, așa cum s-a procedat cu prilejul adoptării ei și, mai târziu, în diverse articole, publicate inclusiv în paginile "României literare".

Cu deosebită stimă,
G. Mihăilă

scrisori portugheze

de Mihai Zamfir

Portughezii la Roma (II)

LA VATICAN, în Piața San Pietro, mai ales într-o zi de sâmbătă, mulțimea adunată oferă un spectacol pe drept cuvânt incomparabil. Prin cantitatea de oameni înși acolo, sute de mii (câți anumite manifestări politice realizează aceeași performanță numerică); nici prin varietatea stupefiantă a originii lor, de la indieni, extrem-orientali și africani, pînă la locuitorii Vechiului Continent (pentru că viața modernă adună în organizațiile internaționale ansambluri la fel de pestrițe). Ci prin spiritul care animă mulțimea adunată în cea mai mare piață a lumii. Ea compune, cu această ocazie, un mozaic uman din care a dispărut complet ura – cel mai uman dintre sentimente. Deasupra Pieței San Pietro, plină-ochi, aerul devine mai pur decît oriunde pe pămînt. Dacă sportul, politica ori obligațiile sociale sînt și ele la un loc sute de mii de suflete, baza acțiunii lor rămîne, din păcate, competiția, resentimentul, energia negativă. În marea piață a Romei, cînd se așteaptă apariția și binecuvîntarea Papei, nu mai este loc pentru resentiment: iubirea ce se ardește atunci în aer poate mișca munții.

În ce limbă își vorbesc însă tele de mii de pelerini sosiți în toate colțurile lumii? În en-

gleză, fără indoială, am fi tentați să răspundem. Nu, din fericire nici vorbă de așa ceva! Mulțimea de la San Pietro se deosebește de toate celelalte mulțimi ale lumii și prin preferința ei lingvistică. Este, poate, singurul loc de pe pămînt unde *volapük*-ul englez bate în retragere. Italienii omniprezenți, păzitori oficiali ai Sfîntului Lăcaș, vorbesc fără sfială în limba lor, tare și pretutindeni, obligîndu-i pe străini la o minimă adaptare lingvistică. Concesia pe care locuitorii veniți din cele cinci continente sunt obligați să o facă limbii italiene are urmări neașteptate.

Cu secole în urmă, chiar în urmă cu doar un secol și jumătate, în acest spațiu domnea latina; coloanele lui Bernini, cupola lui Michelangelo par a păstra discret eco-ul limbii Latinei. Din păcate, astăzi doar cîțiva oameni, o minoritate neglijabilă, mai înțeleg limba lui Vergiliu, dar spiritul latinei s-a perpetuat. Pentru o ureche atentă, majoritatea poporului de la San Pietro vorbește italiana, vorbește spaniola (limba Americii Latine), vorbește portugheza (cei veniți din Portugalia, dar și din Brazilia sau Africa), vorbește franceza (limba Hexagonului, a Belgiei și Elveției, dar și a nenumărați africani). În ultimii ani, chiar și româna, pentru că zeci de mii de români au ajuns în Italia – ilegal, în mare parte – vin în zilele de sâmbătă la San Pietro.

Și atunci, iată că locul latinei l-a luat o limbă artizanală, formată sub ochii noștri: italiana, idiom de bază, cu grefe continue de spaniolă, de portugheză, de franceză și de română – o *Romanie* universală, vie și actuală.

La capitolul lingvistic, portughezii rămîn cei mai ascultători elevi. Modestia lor îi face să încerce, erotic, a vorbi italiana, spaniola ori franceza – totul cu un imposibil de descris accent lusitan. Portugheza auzită în Piața San Pietro are cuvinte din toate limbile române, are chiar și forme latinești, răsărite din străfunduri de conștiință (din rugăciunile copilăriei, din Latina eclesiacă de prinsă în adolescență), și ea sună ca o limbă comună a catolicismului contemporan – coruptă, evident, față de cea a lui Cicero, dar purtînd mesajul unei culturi care a pornit de aici, din acest loc, și s-a întins în toată lumea, învățîndu-i pe oameni cel mai simplu și cel mai greu lucru: cum să se roage. Cum să facă, adică, cel dintîi pas spre civilizație. ■

la microscop

de

Cristian Teodorescu

Popice și proptele

PENTRU toate prostiile se întomesc în țara asta liste de protest semnate de sute de cetățeni intelectuali. Cînd s-a găsit o oarecine să-i acuze pe Pleșu, Dinescu și Patapievici că sînt spioni, în loc să ia inteligența foc, au urmat citeva zile de caniculă de la Dumnezeu. Și dacă n-o puneau citeva ziare la punct pe această Buruiană, rămîneau numai cu zăpușeala.

Nu mă miră că această persoană cu nume predestinat cutează să debeatze asemenea insanități – cum mai stăm cu lista de executabili din *România Mare*? Mă sperie lipsa de reacție a intelectualilor față de o acuzație atît de gravă. Mă deprimă inerția scriitorilor, colegi cu cei trei acuzați, și mă irită indiferența complice a autorităților, mai preocupate să treacă la țînuta de vară după ce au primit liber de la un premier cu preocupări de, n-am alt cuvînt, modistă-jandarm. De fapt, preocupările de ceremonial ale dlui Năstase nu țîn numai de costumația celor aflați în directă lui subordine. Tot ceea ce se va petrece sub umbrela protocolului de stat, a decis guvernul, trebuie să urmeze un tipic strict. Dar aceste frumoase, înălțătoare chiar preocupări de bună cuviință nu sînt decît un produs de export-import. (Dacă vă amintiți, pe vremea lui Ceaușescu a apărut conceptul de "Bă, aveți grijă, că asta merge afară!". Un obiect refuzat la export era idealul românului fără pile. Fiindcă românul cu pile avea acces la produsele de export, iar românul care era el însuși o pilă se putea bucura de produsele Occidentului, în calitate de importator fără licență).

Dacă premierului i-ar păsa și de bună-cuviința pentru consumul din țară ar amenda și marfa toxică pe care se străduiește s-o vîndă firma ad-hoc Vadim-Buruiană, la fel cum ar trebui să fie cel puțin indispus de murdăriile pe care le vînd de la o tarabă volantă a PSD-ului, foștii peremiști Neacșu și Meșca, despre viața intimă a lui CVTudor.

Realitatea cotidiană din țară devine tot mai rocambolescă:

un procuror din Oradea se autodenunță că a primit mită și-l acuză și pe procurorul Lele că ar fi primit un pachet în care nu puteau fi decît bani de la un om de afaceri local, apoi autorul autodenunțului înghite niște somnifere, ca pentru a se sinucide. Un procuror care își cunoaște meseria ar trebui să știe cite pastile trebuie luate, dacă vrea să se sinucidă. Dar cînd ai o mîndrețe de vilă precum aceea deținută de procurorul depresiv, cum să-ți iei zilele? Iar vila aceea, cu siguranță că a fost ridicată din economiile familiei, nu din activitatea de procuror a suicidarului. Văzîndu-i poza prin ziare, m-am gîndit, recunosc, că, dacă aș fi stat lîngă el în metrou, mi-aș fi păzit buzunarele, ceea ce n-aș face lîngă unul ca faimosul Lele. Mentalitatea hoțomană a multor procurori, murdăriile adunate sub unghiile aceloră dintre ei care tăiau și spinzurau în calitate de călăi ai tribunalelor ceaușiste refulează acum în ochii opiniei publice mai dezgustător decît gurile de canalizare infundate.

Pe *acest* fundal vine vicepreședinta Comisiei Parlamentare care supraveghează SRI-ul și-i acuză pe cei trei, Pleșu, Dinescu și Patapievici, care au anunțat că CNSAS va publica o listă cu foști securiști.

Mi s-ar putea reproșa că încerc să induc un scenariu subliminal celor care citesc acest microscop. Ca să fie limpede, exprim ipoteza că dacă în România s-ar fi știut mai demult cine a fost securist și cine nu, cu siguranță că nu am fi avut o procuratură atît de coruptă, o poliție-milițienească și un Parlament împodobit cu personaje ca dna Buruiană.

Cei trei acuzați de spionaj de Buruiană se străduiesc să arunce puțină lumină asupra securismului metamorfozat în corupție, un securism mai tenebros acum decît pe vremea lui Ceaușescu, fiindcă s-a metamorfozat în SRL-uri, în influențe fără nume și, mai nou, în factor de *labilizare* a magistraturii autohtone. Mai o sinucidere reușită, mai o sinucidere ratată, în timp ce foștii băieți cu ochi albaștri se uită de sus la aceste mărunțișuri, manevrînd politicieni ca pe ultimele popice. ■

POLIROM

NOUȚĂȚI
iunie 2002

Peter Brown

Întemeierea creștinismului occidental

Gisela Bock

Femeia în Istoria Europei

Erico Verissimo

Incident la Antares

William Trevor

Citindu-l pe Turgheniev

În pregătire:

Gabriela Melinescu

Jurnal suedez II

George Orwell

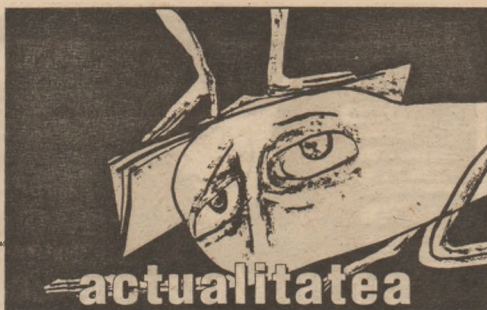
Ferma animalelor

Reduceri de 30%

Pentru oferta săptămîinii în site-ul www.polirom.ro Agenda

Comenzi la CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, Timișoara, Tel.: 092/548795
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

Ultimul Doinaş

REVISTA *FAMILIA* din Oradea alcătuieste, pentru a optzecea aniversare a lui Șt. Aug. Doinaş, un grupaj de poezii, proze și eseuri. O coincidență nefericită a făcut ca aceste texte să apară într-un număr (mai 2002) devenit necrologic. Între texte, câteva sonete din perioada "Cercului literar" (datate Sibiu, 1942) și unul din 26 aprilie 2002, ora 16, ziua aniversării celor opt decenii de viață. Se prea poate să fie ultima poezie scrisă de Doinaş. Intitulat *Pe aceleași trepte de aer*, sonetul are o teribilă rezonanță premonitorie: "Pe aceleași trepte de aer cobor/ spre debarcader. Infinitul are/ culoarea mării pustii. Nici o frunză/ nu se clatină, nici un ceas nu bate.// De optzeci de ori am coborât mereu/ spre luntrea aceea care trebuia/ să m-aștepte. De nenumărate ori/ putea să fie acolo. Dar n-a fost.// Mă va vesti vreo pasare? Un virtej/ îmi va desprinde umbra din țărîna?// Poate chiar soarele-mi va face un semn.// Tot ce văd este că ceasul încă nu/ bate, că uliul încă nu zboară. Dar/ știu că într-o zi luntrea va fi acolo". Și, nu peste multe zile, a fost. ● Semnalăm numărul 12 de anul acesta al utiliei reviste clujene *PIAȚA LITERARĂ*, un fel de buletin bilunar de informație și comentarii. Revista face un apel către autori, pe care-l reluăm, să expedieze pe adresa redacției exemplare din cărțile nou apărute. Cum adresa redacției nu e

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

revista revistelor

specificată în casetă (atenție!), presupunem că e una și aceeași cu a Administrației: Fundația Culturală Dacia, str. Ospătării 4, Cluj-Napoca 3400, telefon 0264-429675, e-mail: piataliterara@yahoo.com.

B.P. Shelley și legionarii români

CU o periodicitate nespecificată, apare, tot la Cluj, revista didactică *Perspective*. Numărul pe care-l avem în față (pe o copertă scrie 1, 2001, pe alta, 1, 2002!) e interesant și cuprinde mai multe texte provenite de la Simpozionul național de didactică din noiembrie 2001, o anchetă referitoare la noile programe și manuale alternative de literatură română și alte studii și articole. Difuzarea în școli a unei astfel de publicații ar fi binevenită. Prin ce mijloace, *Cronicarul* nu știe. ● În *OBSERVATOR CULTURAL* nr. 121, un interesant grupaj de analize la cărțile pe care tocmai le-a premiat ASPRO. Tot acolo un interviu, am zice, foarte actual cu dl Stelian Tănase despre talk-show, despre dosarele de Securitate și despre altele. În fi-

ne, un lung articol al dlui Alexandru Florian despre cartea *Uitarea fascismului*: din nefericire, conform cu obiceiul locului, autorul nu pare să aibă știință de nici una din obiecțiile (unele grave făcute cărții, nici de frazele scurt-circuitate semnificate de dnii Ion Vianu și Mircea Iorgulescu, în stare a compromite o istorie științifică. Dl Florian descrie cartea, conștiincios și devotat, ca pe o capodoperă de onestitate intelectuală. ● În revista 22 nr. 25 se revine la subiect cu o masă rotundă moderată de dl Iorgulescu, pentru R.F.I., la care participă dnii Alain Paruit și Edgár Reichman. Dl Paruit semnaleză confuzii grave. Autoarea cărții îl acuză pe M. Eliade de a fi ținut și după emigrarea la Paris legătura cu cercurile codreniste, revăzînd-o pe Lizica Codreanu. Lizica n-avea însă decît numele în comun cu liderul legionar. Era o dansatoare care petrecuse ani buni în China. Și dl Iorgulescu descoperă o confuzie ciudată. Autoarea cărții cita pe bătrînul Cioran care afirma: "viziunea mea asupra lucrurilor nu s-a schimbat fundamental", ca să probeze continuitatea cu ideile tînarului Cioran. Dar fraza se referea la poetul englez Shelley! Ce legătură au legionarii români cu contemporanul lui Byron e greu de știut. Poate ne spune dna Lavastine.

A fost Adrian Păunescu agentul lui Ceaușescu?

LA începutul săptămîinii trecute am citit în *EVENIMENTUL ZILEI* un titlu uriaș "Agentul lui

Ceaușescu" sub care trona o poză înfățișîndu-l pe Adrian Păunescu. Titlul și articolul apărut în pagina a treia a *Evenimentului* pornesc de la *Dictionarul emigrației românești*, op realizat de Mihai Pelin. Cîteva precizări trebuie făcute. Adrian Păunescu a beneficiat de o bursă Iowa, oferită de statul american, așadar el n-a fost trimis în Statele Unite pe spezele statului român. Adrian Păunescu a beneficiat de o bursă americană prestigioasă, cu ajutorul căreia și alți scriitori români au putut vedea Statele Unite cu ochii lor. La data la care Adrian Păunescu adresa o scrisoare entuziastă președintelui de atunci al Uniunii Scriitorilor, Zaharia Stancu, relatîndu-i că se întîlnise cu N. Ceaușescu înainte de plecarea din țară "cu privire la posibilitatea de a-i vedea și apropia pe românii valoroși și onești din străinătate", Ceaușescu era în continuare aureolat de reacția sa după Praga '68 și nu apucase să dezvolte faimoasele sale teze din 1971. Deși Adrian Păunescu a anunțat că vrea să-l dea în judecată pe Cornel Niștorescu, poate că bardul se mai gîndește. Fiîndcă totuși, el nu poate nega faptul că pe o bursă americană a încercat să facă propagandă pentru regimul de la București. Chiar dacă la acel moment Adrian Păunescu nu a obținut de la Ceaușescu decît o aprobare de principiu – căci e greu de crezut că Ceaușescu știa cine e Mircea Eliade –, poetului tot i se poate inventaria vina că a încercat să-l atragă pe Eliade de partea unui regim totalitar. Scrisoarea pe care Adrian Păunescu o adresează președintelui de atunci al Uniunii Scriitorilor, Zaharia Stancu, că Eliade "ii prețuiește pe Eugen Jebeleanu sau pe Zaharia Stancu. Nu vă

mai spun ce interes și – să risc cuvîntul – ce dragoste arată pentru Nicolae Ceaușescu, ca simbol al României" dezvăluie că Păunescu exagerează și chiar se teme de propriile sale exagerări. Mai curînd e de crezut că Păunescu și-a luat cu de la sine putere să se întîlnească cu Mircea Eliade, după care a fabricat o scrisoare explicativă către Zaharia Stancu, încercînd să se acopere după o asemenea întîlnire riscantă. Cum nu avem o stenogramă a discuției sale cu Mircea Eliade, nu ne putem pronunța asupra afirmațiilor din scrisoarea explicativă a lui Adrian Păunescu. Interpretarea *Cronicarului* e că tînarul pe atunci Păunescu a recurs la o licență epistolară încercînd să treacă drept trimis al lui Ceaușescu la întîlnirea sa cu Mircea Eliade. Avem aici de-a face cu una dintre șmecheriile în care Păunescu va deveni expert mai tîrziu, la Cenaclul Flacăra, unde va invoca numele lui Ceaușescu ori de cîte ori va încerca să aibă și "curaj", la vremea respectivă. Nu știm cît e de adevărat interviul pe care Adrian Păunescu i l-a luat atunci lui Mircea Eliade. Iar faptul că Mircea Eliade a protestat după acel interviu nu e totuși cea mai sigură garanție că Păunescu nu i l-a luat. N-avem totuși de unde să știm dacă Mircea Eliade nu i-a acordat lui Adrian Păunescu un anumit interviu constînd într-o discuție amicală nedestinată publicității, dar nici dacă Adrian Păunescu fabulează că l-ar fi interviueat, propriu-zis, pe Mircea Eliade. Cu privirea de azi, cu siguranță că directorul *Evenimentului* dreptate întrebîndu-se dacă cumva Adrian Păunescu "i-a pus în spinare lui Mircea Eliade o minciună gogonată de care acesta nu se mai poate apăra între timp". Dar de ce n-am accepta că atunci cînd Adrian Păunescu s-a întîlnit cu Mircea Eliade, el n-a izbutit un tur de forță, convingîndu-l, cel puțin vremelnic pe Eliade asupra înșușirilor lui Ceaușescu, cel încă aureolat de uriașul său spectacol public din '68, cînd s-a opus rușilor.

Cronicar

